

Vesveseden Nasıl Kurtulabilirim?

≈1≈

İbn Kayyim el-Cevziyye

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYTANIN İNSANLAR İÇİN KURDUĞU TUZAKLAR..... 7

Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan birincisi	18
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan ikincisi	20
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan üçüncüsü	23
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan dördüncüsü	31
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan beşincisi	35
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan altıncısı	36
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan yedincisi	37
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan sekizincisi	38
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan dokuzuncusu	40
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan onuncusu	40
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan onbirincisi	43
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan onikincisi	44
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan onüçüncüsü	50
Şeytanın insanlar için kurduğu tuzaklardan ondördüncüsü	52
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden birincisi	
Namaz ve abdestin niyetindeki vesveseler	69
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden ikincisi	
Abdest ve gusülde suyu israf etme vesvesesi	73
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden üçüncüsü	
Abdestin bozulması hakkında düşülen vesvese	77

Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden dördüncüsü	
Bevlettikten sonraki vesvese	78
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden beşincisi	
Yalınayak yürümedeki vesvese	79
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden altıncısı	
Ayakkabılar hakkındaki vesvese.....	81
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden yedincisi	
Ayakkabıyı çıkarmadan namaz kılmak	82
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden sekizincisi	
Nerede namaz vakti gelirse orada namaz kılmak.....	83
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden dokuzuncusu	
Mescidlere yalınayak girmek	87
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden onuncusu	
Meziy hakkındaki vesvese	88
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden onbirincisi	
Davetlere icabet.....	96
Şeytanın insanlar için hazırladığı vesveselerden onikincisi	
Kur'an okurken harflerin mahreçleriyle ilgili düşülen vesveseler....	102
Vesvesecilerin delil olarak ileri sürdükleri hususların cevapları	105
İbadetlerde ihtiyat olsun diye vesvese edenlere verilen cevaplar ..	105
Talâk konusunda vesvesecilere verilen cevaplar	110

BİRİNCİ BÖLÜM



ŞEYTANIN İNSANLAR İÇİN KURDUĞU TUZAKLAR

Bilindiği gibi şeytan, Adem'e secde etmekle emrolunduğu zaman, bu ilahi emre karşı gelmiş ve: "Çünkü ben Adem'den hayırlıyım" diyerek ona secde etmemekte kendisinin haklı olduğunu ileri sürmeye kalkışmıştı. Neticede hakettiği cezaya çarptırılmış, ilahi huzurdan ve cennetten kovulmuştur. İşte bu sırada iblis, yüce Allah'tan kendisine mühlet verilmesini istemiş ve bu isteği kabul edilmiştir. Onun bu isteğini ilahi hikmetine binaen kabul buyuran Yüce Allah, bu sırada onun şöyle dediğini bizlere bildirmektedir. **"Öyle ise dedi, beni azdırmama karşılık, and içerim ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolunun üzerine oturacağım. Sonra onların önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından onlara sokulacağım, onların çoklarını Sana şükredenlerden bulmayacağsın."**¹

İşte Allah'ın düşmanı, kendisine mühlet verildiğini anlayınca, Adem oğullarına düşmanlığını böyle ifade etmiş, Allah'ın doğru yoluna oturup bütün gücüyle insanları bu doğru yoldan saptırmak için çalışacağım, hiçbir zaman bu çalışma ve çabalarına aralık vermeden devam edeceğim "And içerek" belirtmiştir. İbni

1 Kur'an-ı Kerim, Araf Suresi: 16-17

Abbas, İbni Mes'ud, Cabir ve Mücahid gibi İslam büyüklerinin bildirdikleri gibi, müslümanların Allah'ın Kitabı, hak ve vazih yolu ve dini olan İslam ile ilgilerini gevşetmek zaafa uğratmak için hile, desise ve vesveselerine devam edeceğine yemin etmiştir, İblis'in bu tavrını, hınç ve andını bildiren; onun her hayır yoluna oturup o yola salık olanları engellemeye çalışacağını haber veren bir hadis-i şerif de, bundan önce bildirilmişti.

Ayette geçen: **"...Sonra onların önlerinden sokulacağım..."** cümlesiyle ilgili açıklama yapan İbn Abbas, "İblis bununla, insanları dünya zevk ve nimetleriyle aldatmaya çalışacağını kastetmiştir" demiştir. Diğer bir rivayette ise: "Onlan ahiret hayatı hakkında şüphe ve tereddütlere düşürüp dünya hayatına sarılmaları için sapıtacağım," kasdını ifade etmiştir." demiştir. Ali'den, Hasan'dan, Mücahid ve Ebu Salih'den gelen rivayetler de bu manâya yakındır, İblis'in: **"...ve onların sağlarından yaklaşacağım"** sözüyle, dinî iş ve vazifeleri hakkında insanları şek ve şüphelere sürüklemek istediğini, **"...ve sollarından onlara yaklaşacağım"** sözüyle de günah ve kötülükleri insanların gözlerinde ve görüşlerinde süsleyip güzel göstermeye çalışacağını kastettiğini bildirmişlerdir, İbni Abbas, İblis'in bu sözleri arasında, "ve onların üst taraflarından yaklaşacağım" sözünün bulunmadığını, bundan da onun insanlara üst taraftan yaklaşamayacağını anlaşıldığını söylemiştir.

el-Şâbî, ilgili açıklamasında: "Çünkü Yüce Allah kullarına olan rahmetini, üst taraftan indirir" der. Katade de şöyle der: "Ey Ademoğlu, şeytan sana her yönden yaklaşmaya çalışır! Fakat aslâ üst taraftan yaklaşamaz. Yani Yüce Allah'ın rahmeti ile senin arana giremez! Sen hemen, Allah'ın rahmetine sığın!"

el-Vahidî de, sağın hasenattan (iyiliklerden), solun seyyiattan (kötülüklerden) kinaye olduğu şeklindeki açıklamaların yerinde ve güzel olduğunu söylemiş ve bunu Arap Dili'nden destekleyen örnekleri zikretmiştir. el-Ezherî ise, bazılarının şöyle bir açıklama-

sını nakletmiştir: "İblis, sağdan ve soldan, önden ve arkadan insanlara yaklaşıp onları insanlık hayatının geçmişi ve geleceği konularında, iyilik ve kötülükler mevzuunda çeşitli vesveseler vererek saptırmaya çalışacağını ifade etmek istemiştir."

Ebu İshak ve Zemahşeri gibi alimler de, İblis'in bu suretle ettiği yemin hakkında te'kidde bulunduğunu, insanlara her cihetten sokulup her çareye başvurarak onları sapıtmaya çalışacağına dair mübalağa ettiğini söylemişlerdir. Zemahşeri ayrıca şunları söylemiştir: "Galib düşmanın dört yandan düşmanını sardığı gibi, İblis de insanlara dört cihetin her birinden sokulur ve gücü yettiği nisbetinde onlara vesveseler vererek saptırmaya çalışır. Tıpkı şu ayette bildirildiği gibi: **"Allah da ona dedi: Defol git! Onlardan kim sana uyarsa, şüphesiz cezanız cehennemdir! Ki size mükemmel bir ceza! Onlardan gücünün yettiğini sesinle çağırıp harekete geçir, atlıların ve yayaların ile onların üzerine yaygarayı bas..."**"²

Allame Zemahşeri'nin yukarıdaki açıklaması, daha önce Kattade'den naklettığımızla çelişir değildir. Çünkü bu, temsil yönünden bir açıklamadır, tayın bakımından değil.

Bu konuda Şakik de şöyle demiştir: "Ben, her Allah'ın günü sabaha çıktığımda, mutlaka şeytanın, yoluma ve dört bir yanıma oturmuş bana şöyle seslenir bulurum:

"Hiç korkma! Bil ki Allah Gafur ve Rahim'dir!" Ben de ona karşılık Kur'an'dan şu ayeti okurum:

'Ve Ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra da hidayet ve istikametten ayrılmayan kimselere karşı elbette çok bağışlayıcıyım.'"³ Sonra şeytan arkamdan sokulur ve:

2 Kur'an-ı Kerim, İsra Suresi: 63-64

3 Kur'an-ı Kerim, Taha Suresi: 82

"Arkanda bıraktıklarını kime bıraktın? Onlar ne olacak?" diye kalbime korku ve endişe salmak ister. Ben de ona karşılık, Yüce Allah'ın:

'Yeryüzünde hiç bir canlı yoktur ki rızkı Allah'a aid olmasın'⁴ mealindeki ayeti okurum. Sonra sağımdan sokulur ve bana hitaben:

"Ey Şakik, sen gerçekten çok iyi bir insansın!" diyerek beni kibir ve gurura düşürmeye çalışır. Ben de kendisine hitaben:

"Ey iblis, yolumdan çekil, iyi akıbet ve ebedî saadet ancak Allah'tan hakkıyla ittika edip günahlardan sakınanlar içindir" diyerek karşılık veririm ve onun beni övmesine hiç aldırmam ve aldanmam...

Sonra o, sol tarafımdan sokulur ve beni bazı günahlara, nefsin arzu ettiği kötülöklere teşvik eder. Ben de kendisine hitaben Yüce Allah'ın:

"Artık arzu ettikleri ile kendileri arasına perde çekilmiştir"⁵ anlamına gelen ayetini okurum."

Şakik'in bu sözünde de göröldüğü gibi, insanın sülük edeceği yol ve cihetler, ancak dört olabilir. Şöyle ki: insan ya sağ tarafa gider, ya sol tarafa... Ya ön istikameti takib eyler, ya da arkasına dönüp gider. Hangi tarafa ve yola giderse gitsin, mutlaka gittiği yolda kendisini şeytan karşılar ve bekler. Eğer o yolu ve ciheti Allah'ın taat ve ibadetinde olarak takip ediyorsa, şeytan kendisini bundan alakoymak için çalışır, kendisine çeşitli vesveseler verir. Hiç değilse, onu o yolda ağırlaştırmak, yavaşlatmak ister. Eğer kul o yol ve ciheti, Allah'ın haram kıldığı bir kötölük ve günah içinde katetmeye çıkmışsa, şeytan da kendisini bu yol ve maksatta destekler, onu bu yolda ilerletmek için çeşitli arzu-

4 Kur'an-ı Kerim, Hud Suresi: 6

5 Kur'an-ı Kerim, Sebe' Suresi: 54

lar ve vesveseler verip kendisine yardımcı ve arkadaş olur. İslam büyüklerinden pek çoklarının bu manâya gelen söz ve nasihatlarının hak ve gerçek olduğuna dair, yüce Allah'ın kitabından şu mealdeki ayeti de burada zikredebiliriz: **"Biz onlara birtakım kötü arkadaşları (kabuğun kökü sardığı gibi) sardırдық da, onların önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini kendilerine süslü gösterdiler."**⁶

Bu ayetle kastedilen manâ şudur: "Şeytanlar onlara dünyayı cazip ve süslü gösterdiler de dünyayı ahiret üzerine tercih ettiler, böylece kendilerini ahireti yalanlamaya ve ondan yüz çevirmeye çağırdılar. İbn Abbas'ın, Mukatil ve diğerlerinin yaptığı açıklamalar da bu manâya yakındır. İbni Zeyd'in açıklamasında ise: "Yaptıkları kötü işleri kendilerine iyi ve güzel gösteroliler de, onlardan tevbe etmeleri kendilerine nasib olmadı..." denilmiştir. Netice olarak diyebiliriz ki: Bütün bunlar, o Allah (c.c.) düşmanı İblis'in: **"Ey Yüce Allah, Senin izzetine yemin ederim ki, ben onların hepsini azdıracam"** diye olan sözünün, yemin ve tavrının geniş bir şekilde açıklanmasıdır. Dünya ve ahirete, iyilik ve kötülüklerle ilgili konuların hepsine şamildir. Nitekim aşağıdaki ayetlerle de bu husus gayet açık olarak bildirilmiştir:

"Allah'a ortak koşanlar, O'nu bırakıp birtakım dişilerden başkasına çağırıyorlar ve onlar, inatçı şeytandan başkasına yalvarmıyorlar! O şeytan ki, Allah ona lanet etti ve o da: "Elbette ben Senin kullarından belirli bir pay alacağım" dedi. Onları mutlaka saptıracağım, onları mutlaka boş kuruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim: Hayvanların kulaklarını yaracaklar; onlara emredeceğim: Allah'ın yaratışını değiştirecekler!" Kim Allah'ın yerine şeytani dost tutarsa, muhakkak ki açık bir ziyana uğramıştır."⁷

6 Kur'an-ı Kerim, Fussilet Suresi: 25

7 Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi: 117-119

İşte bu ayette bildirildiği, Dahhâk ve Zeccâc gibi alimlerimizin de açıkladıkları gibi, kim Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinir, Allah'a değil de şeytana itaat ederse, muhakkak şeytanın nasibi ve payı olmuş olur. Elbette şeytana itaat eden her insan, onun nasibi ve payıdır, onun dostu, arkadaşı ve evliyasıdır.

Bu münasebetle burada açıklıyalım ki: Bütün insanlar iki kısımdır. Bir kısmı Allah'ın dostu ve evliyasıdır, bir kısmı da şeytanın dostu ve evliyasıdır! Şeytanın dostları, onun payı ve askerleri olduğu gibi, Allah'ın dostları da Allah'ın askerleri ve adamlarıdır! Bütün bu hususların, yine Kitabımız'm ayetleriyle sabit bulunduğu bilinen hakikatlerdendir.

Yukarıdaki ayette geçen "el-Betk" kelimesinin anlamı, kesmek ve yarmaktır. Burada bununla "hayvanların kulaklarının kesilip yarılması" kastedilmiştir. Bütün tefsir alimlerimiz, bunun böyle olduğunu söylemişlerdir. Buna bakarak, ilim ehlinde pek çokları, çocuğun kulağının küpe takılması maksadıyla delinmesini kerih görmüşlerdir. Bazıları ise, kız çocukları için buna izin vermişlerdir. "Çünkü kız çocuklarının buna ihtiyacı vardır, oğlan çocuklarının ise ihtiyacı yoktur" demişlerdir. Buna, Ümmü Zer' hadisini delil göstermişlerdir. O hadis de ise, Ümmü Zer' adındaki kadın kocasından bahisle: "O öylesine hayırlı bir kocadır ki, kulaklarımı mücevherat ile süslemiştir" demiştir. Bunu hikaye eden Aişe Validemiz'e hitaben de Sevgili Peygamberimiz: **"Ya Aişe, benim seninle olan güzel geçimim, Ümmü Zer'in kocasının, kendisiyle olan güzel geçimi gibidir"** buyurmuştur.⁸

İmam-ı Ahmed, bu hadise dayanarak, küpesini takınmak ihtiyacına binaen kız çocuklarının kulağını delmenin caiz olduğuna, oğlan çocukları için ise mekruh olduğuna kail olmuştur.⁹

8 Bu hadisi İmam-ı Buhari, Sahihinin Nikah Bölümü'nde rivayet etmiştir. (Bakınız, Buhari, cüz: 3. s: 176. Meymene, 1306)

9 Ümmü Zer' hadisinden açıkça anlaşıldığı gibi, kız çocuklarının ve kadınların kulaklarına altın ve mücevher küpe takınmaları caizdir. Büyük hadis alimi

Yukarıdaki ayette, iblis'in Ademoğullarını Allah'ın doğru yolundan saptırmak için nasıl and içtiğini ve bu hususta neler söylediğini görmüştük. Bu meyanda İblis: "Onları saptıracağım" diyordu. Bunu derken, insanları hak ve hakikatten saptırmayı kasdediyordu. "Onları boş kuruntularla aldatacağım" derken de, İbn Abbas'ın ve diğerlerinin dedikleri gibi, içinde bulundukları durumları hiç de iyi olmadığı halde insanlara o halleri iyi göstermeye, tevbe akıllarına gelirse onu da sonraya bıraktırmak suretiyle aldatmalarda bulunacağını kasdediyordu. Bazıları o "Boş kuruntular" sözüyle İblis'in, insanları çeşitli günah ve kötülöklere, fitne ve bid'atlere sevk etmek için vereceği vesveseleri kasdettiğini söylemiştir.

İblis'in: "Onlara emredeceğim, onlar da Allah'ın hilkat ve fıtratını değiştirecekler" sözüyle kasdettiği şey de "Allah'ın Dini" dir. Nitekim İbrahim, Mücahid, Hasan, Dahhak, Katade, Süddî, Saîd b. Müseyyeb ve Saîd b. Cübeyr böyle demişlerdir. Bunun kısaca açıklaması: Yüce Allah, aslında bütün kullarını temiz ve

Üstad el-Elbanî'nin bunu kabul etmemesi, hattâ haramlığına fetva vermesi doğru değildir. Bunun caiz ve mubah olduğuna dair Üstadım Şeyh İsmail el-Ensârî de İbahatü't-Tehallî **biz-Zehab** adlı bir eser yazarak, meseleyi geniş bir şekilde izah ve isbat etmiştir. Keza Erşed el-Selefi dahi bu meseleye dair yazdığı risalede, el-Elbanî'nin iddiasını red etmiştir. Asrımızın şeyhülislamı Şeyh Abdülaziz bin Baz da, verdiği bir fetva ile bu mesele hakkında düşölen tereddütleri bertaraf etmiştir. Onun fetvasının özeti şöyledir: "Kadınlar için altını süs eşyası olarak kullanmaları helaldir. Bir ayette şöyle buyurulmuştur: **"Şu hilye-süs içinde yetiştirilen ve mücadeleye açık olmayanı mı Allah'a ortak yaptılar?"** (Zuhurf: 18). Bu ayetteki hilye-süs, kadınların sıfatı olarak zikredilmiş olup, altına ve diğer süs eşyalarına şamildir. Sonra Ahmed, Nesai ve Ebu Davud'un Ali'den (r.a.), keza Ahmed, Nesai, Tirmizi ve diğerlerinin Ebu Musa'dan (r.a.) rivayet ettikleri hadisler de bunu isbat etmektedir. Selef alimlerimizden niceleri de bunu kabul etmişler, bunun caiz olduğuna dair pek çoğu tema bulunduğunu nakletmişlerdir." Şeyhülislam, bundan sonra bu hususta pekçok kaynaktan yeterli nakillerde bulunmuştur. (M. Afifi).

dosdoğru fıtrat üzere yaratmıştır. Bu, İslam Fıtratı'nın tâ kendisidir. Nitekim Yüce Allah, bir ayetinde de bu hususu bizlere açıkça duyurmuş ve bildirmiştir. O ayetin anlamı şöyledir: **"Sen yüzünü, Allah'ı birleyici olarak doğruca dine çevir! Allah'ın o fıtratına ki, Allah insanları o fıtrat üzerine yaratmıştır. Allah'ın fıtratı değiştirilemez! İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Yalnız O'na yönelin ve O'ndan korkunuz, namazı kılınız ve asla Allah'a ortak koşanlardan olmayınız."**¹⁰

Bu önemli ve büyük hakikati duyurmak üzere, Sevgili ve şanlı Peygamberimiz de (s.a.v.) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Dünyaya gelen her çocuk, mutlaka fıtrat üzere gelir. Ancak ana-babası onu, kendi dinleri üzerine, Yahudi veya Nasranî veya Mecusî olarak yetiştirirler. Yoksa o çocuğun yaratılışında böyle eksiklik ve yanlışlıklar bulunmaz. Nitekim hayvan dediğimiz bir canlının yavrusu, dünyaya tam ve kusursuz olarak gelir. Siz hiç onun yaratılışında bir eksiklik, burnunun kesilmiş olması gibi uzuvlarında bir noksanlık görüyor musunuz? İşte bunları sonradan sizlerin yapmanız gibi, dünyaya gelen çocuklara İslam'a aykırı, yabancı şeyleri de sonradan ana-babaları aşılacaktır. Allah'ın fıtratında bunlar yoktur." "Peygamberimiz böyle buyurdu" diye nakleden Ebu Hureyre, sonra yukarıdaki ilgili ayeti okudu."¹¹

Görüldüğü gibi Peygamberimiz bu hadislerinde, fıtrat ve hilkat üzerindeki her iki değişikliği bir arada zikretmiştir. Biri Allah'ın fıtratı üzerindeki fikrî değiştirme, diğeri de hilkatteki kesme veya

10 Kur'an-ı Kerim, Rum Suresi: 30-31

11 Bunu Buhari ve Müslim ittifakla rivayet etmiştir. Buhari: 2/104. Müslim: 3/2048, hadis no: 2658

yarma şeklindeki değiştirmedir. Ki biri manevi, diğeri de maddidir. Ve şeytanın değiştirmek üzere hakkında yemin ettiği iki husus da bunlar idi. Onun fikrî ve manevi değiştirmesine itaatta bulunanlar, şüphesiz küfür ve şirke düşmektedirler.

Yine İblis'in insanları aldatması ile ilgili Nisa Suresindeki ayette:

"O onlara va'deder, boşuna ümid verir. Onun onlara vadetmesi, aldatmadan başka bir şey değildir" buyurulmuştur.¹² O, insanların içine birşeyler fısıldar ve der ki: "Sen daha çok yaşayacaksın! Dünyalık muradına erecek, akran ve emsalini geçip geride bırakacaksın. Dünya bugün onlara ise, yarın da sanadır. Sen onların hepsini ezip geçeceksin. Hem senin şu üzerinde bulunduğun yol ve ahval, yolların ve hallerin en güzeli ve de en doğrusudur! Başkalarının sana itiraz etmelerine, nasihatta kalkmalarına aldırma. Başkalarının "günahtır, şirktir" dedikleri bu şeyler, aslında seni başarıya ve muradına erdirecektir. Sakın kimselerin sözünü dinleme, bu yoldan dönme!" İşte o, böylece insanları boş ve batıl yollar ve haller üzerinde devam etmeye çağırır. Onların içine, bu gibi şeyleri fısıldar durur. Batılı hak, hakkı da batıl göstermeye, olmayacak şeyleri olacakmış gibi düşündürmeye çalışır. Bu yolda vesveseler verir.

Gerçekten insanların pek çoklarının durumlarını düşünüp gözden geçiren akıl ve basiret sahibi bir kimse, onların böyle boş hayaller peşinde koştuklarını, hurafe ve batıl şeylere kapılıp bunların üzerinde ısrar ettiklerini hayretle görür. Niceleri, batılı hak zanneder, şirk ve masiyetler (günahlar) üzerinde yürür. Kendisine nasihatta bulunanların sözlerine hiç aldırılmazlar, bu şirk ve masiyet olan şeylerle üstelik hak ve hakikate ereceklerini sanırlar, işte bütün bu aldanışlar, gurur ve gafletler, iblisin aldatmalarıdır. Nefs-i emmarenin, şeytanî duygu ve düşüncelerle beslenip iyice

gaflete dalmasıdır. Yoksa hak batıl ile, batıl da hak ile, kolay kolay yer değiştiremez.

Hakkı bilen ve seçen bir insan, kolay kolay şeytanın iğva ve vesveselerine aldanmaz. Ancak nefs-i emmare-i hasîse'dir ki, şairin de dediği gibi;

"Boş ve batıl arzulara kapılıp, yalancılıktan verilen sözlerin peşinden koşar, bundan lezzet ve haz duyar!"

Nitekim kadınların ve çocukların çoğu böyledir. Yalancılıktan bile olsa, verilen bir söze kanıverirler. Bununla sürür (sevinç) duyarlar. Evet, bütün batıl sözlerin kaynağı, şeytanın vadidir. O öylesine bir yalancı ve aldatıcıdır ki, şirk ve masiyetlerle, hurafe ve batıllarla hakka erileceğine kandırır nicelerini. Evet, her batıl yolda gidenin, şeytana aldanmışlığı ve onu kendine dost edinmişliği vardır. Şu veya bu ölçüde... İşte bunun içindir ki, ilgili ayette açıkça: **"O onlara vadeder, boşuna ümidler verir! Onun onlara söz vermesi ise, aldatmadan başka bir şey değildir"** diye buyurulmuştur.¹³

Diğer bir ayet-i celilede de şöyle buyurulmuştur: **"Şeytan sizi fa kirlikle korkutur ve size çirkin şeyleri yapmanızı emreder."**

Allah ise, size kendi tarafından bağışlama ve lütuf vadediyor. Şüphesiz Allah'ın lütfü geniştir, Allah bilendir."¹⁴

Evet, şeytan insanları aynı zamanda mal konusunda, Allah (c.c.) için harcamalar yapma mevzuunda da korkutup aldatmaya çalışır ve: **"Allah yolunda diyerek malınızı harcarsanız, sonunda fakir düşersiniz"** diye vesveseler verir, iyilik yerine kötülüğü, hayır olan cömertlik yerine, şer olan pıntılık ve cimriliği

13 Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi: 120

14 Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi: 268

teşvik eder. Ahlakî güzelliğler yerine de, son derece çirkin olan sözleri ve davranışları alabildiğine teşvik ve telkin eder. İşte bu ayet-i celilesinde de yüce Allah, şeytanın bu hile ve desiselerine dikkati çekiyor, aynı zamanda kendisinin ilahi lütuf ve bağışlamalarına da dikkatimizi çekerek bizleri kendisinin taat ve ibadetine çağırıyor, yasak kıldığı günah ve kötülüklerden uzak kalmamızı tenbihliyor. Kul, Allah'a dönüp O'nun bağışlamasına nail olmakla şer ve günahlardan arınmış, şeytandan korunmuş olduğu gibi, Ona taat ve ibadet etmekle de O'nun lütuf ve ihsanına ermiş bulunur. Bunun için, şeytanî işlerden gücümüz yettiğince kaçmalı, Rahmanı olana da sınıksız sarılmalıyız.

Yukardaki ayetle ilgili olarak sevgili Peygamberimizin de meşhur bir hadisleri vardır. Bu hadis şöyledir:

"Gerek meleklerin, gerekse şeytanların insanların kalblerine uğrama ve teması vardır. Meleğin uğraması, hayır ve iyilikleri ilham edip hak ve hakikatleri tasdik ettirmek için olduğu gibi, şeytanın uğraması da şerri telkin etmek ve hakkı yalanlatmak içindir." Peygamberimiz böyle buyurduktan sonra, yukarıda mealini gördüğümüz ayeti okumuştur. Bu hadisten de anlaşıldığı gibi, melek ve şeytan insanoğlunun kalbine, geceyle gündüzün birbirini takib ettikleri gibi, birbirini takib ederek uğrarlar. Bazan gecelerin, bazan da gündüzlerin uzun olduğu gibi, insanoğlunun da kalbinde, bazan meleklerin ilhamı uzun sürer. Bazan da şeytanın getirdiği şer ve karanlık duygular uzar gider... Tabii Allah'a tam sığınıp O'nun rahmet ve hidayetini mazhar olmak şartıyla, bütün bir ömür boyu kalbin aydın olması, şer ve karanlık görmeden nur üzerine nur tecellileri içinde yaşaması da mümkündür... Ki bu durumda, şeytanın hile ve vesveselerine asla imkan ve fırsat verilmemiş olur. Namazların her rek'atında, Allah'ın hidayet ve rahmetinin daimi olmasının istenmesinin hikmeti de bu olsa gerek. Yani kulun buna ihtiyacının daimî olmasıyla yakından ilgilidir ve bu durumda, şeytandan

gelebilecek olan şaşırtma ve aldatma tuzaklarının her bir çeşidine karşı çok dikkatli olmanın lüzumu da anlaşılmış olmaktadır. Bunları, yani **şeytanın belli başlı tuzaklarını onbeş madde halinde** açıklamak istiyoruz:

Şeytanın insanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Birincisi:

Aslında Allah'ın ve mü'minlerin düşmanı olan şeytanın tuzaklarından birisi: insanoğlunu aldatmasıdır. Şöyle ki: insana zararlı olan bir şeyi veya işi, ona faydalı imiş gibi teşvik ve telkin eder ve insanı oraya doğru sürükler. Sonra da durur, insanın felaketine gülüp keyflenir. Ona, hırsızlık, zina, adam öldürme gibi nice günahları işlemesi için bütün gücüyle dürtü ve teşviklerde bulunur, onu böyle günahlı ve felaketli yollara sürer, sonra da onun akıbetine sevinir. Bu hususu dahi biz yüce Rabbimiz'in Kitabı'ndan öğrenmiş bulunuyoruz. O, bir ayetinde şöyle buyurmaktadır: "**O zaman şeytan onlara yaptıkları işi süsleyip güzel göstermiş: "Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yoktur, ben sizin yanınızdayım" demişti. Fakat iki topluluk birbirini görünce ardına dönüp: "Ben sizden uzağım, ben sizin görmediğiniz gerçeği görüyorum, ben Allah'tan korkarım, zira Allah'ın cezası çetindir" demişti.**"¹⁵

Bilindiği gibi şeytan Bedir Harbi sırasında müşriklere Süraka b. Malik suretinde görünmüş, onlara hitaben: "Gidin savaşın! Ben sizinle beraberim, çoluk çocuğunuza gelecek zarar ve felaketlere karşı göğüs gerer, size kefil olurum!" diyerek onları şışirip aldatmıştı. Allah'ın askerleri olan meleklerin Rasulullah efendimize ve O'nun ordusuna yardım için indiklerini görünce de, kaçıp onları yalnız bırakmıştır. Rasulullah'ın şairi Hassan, bir şiirinde bu hususu dile getirmiştir.

Şeytanın, kadınla zina etmek üzere aldattığı rahibe yaptığı da bunun bir misalidir. Önce kadına zina etmesi, sonra onu ve çocuğunu öldürmesi için iyice kandıran şeytan, sonra kadının akra-basını rahibin üzerine salarak rahibi ölüme terk etmiş, ölümü sırasında da kendisini kurtaracağı vadiyle kendisine secde etmesini emretmiş, sonra da bırakıp kaçmıştır. Yani onca günahları işlettiği yetmiyormuş gibi, son nefesinde kendisine secde ettirerek rahibin kafir olarak ölmesini temin ettikten sonra orayı terk etmiştir, işte onun cibilliyeti ve işi budur, böyledir. Olayla ilgili olarak nazil olan ayette şöyle buyurulmuştur: **"(Yahudileri kandıran münafıkların durumu da) tıpkı şeytanın durumuna benzer ki, insana 'inkar et' dedi. O da inkar edince: 'Ben, senden uzağım, ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım' dedi."**¹⁶

Ayetin sevkediliş ve iniş sebebi her ne kadar hususî ise de, ifade ettiği manâ umumdur. Yani şeytan, kendisini dost edinip hile ve desiselerine aldanan bütün insanlara böyle yapar. Onları günah ve küfre sürüklemeye çalışır, bunu te'min için tuzaklar kurar. En sonunda da bütün dost ve evliyasından uzaklaşır, "ben sizin hepinizden uzağım" der çıkar. Nitekim ahirette de, bütün dostluk ve düşmanlıkların esas mahiyeti meydana çıkınca, kendi dostlarına böyle söyleyeceğini de Kur'an'ımız haber vermektedir:

"...Ben sizin beni Allah'a ortak koşmanızı önceden de tanımamıştım zaten."¹⁷

Şeytanın işi-gücü şeytanlık olduğu halde, "Ben, alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım!" demesi üzerinde alimlerimiz bazı açıklamalar yapmışlardır: Katade ve İbn Ishak: "Allah'ın düşmanı olan şeytan, "Ben sizin görmediğinizi görüyorum" derken doğru

16 Kur'an-ı Kerim, Haşr Suresi: 16

17 Kur'an-ı Kerim, İbrahim Suresi: 22

Şeytanın, kadınla zina etmek üzere aldattığı rahibe yaptığı da bunun bir misalidir. Önce kadına zina etmesi, sonra onu ve çocuğunu öldürmesi için iyice kandıran şeytan, sonra kadının akra-basını rahibin üzerine salarak rahibi ölüme terk etmiş, ölümü sırasında da kendisini kurtaracağı vadiyle kendisine secde etmesini emretmiş, sonra da bırakıp kaçmıştır. Yani onca günahları işlettiği yetmiyormuş gibi, son nefesinde kendisine secde ettirerek rahibin kafir olarak ölmesini temin ettikten sonra orayı terk etmiştir, işte onun cibilliyeti ve işi budur, böyledir. Olayla ilgili olarak nazil olan ayette şöyle buyurulmuştur: **"(Yahudileri kandıran münafıkların durumu da) tıpkı şeytanın durumuna benzer ki, insana 'inkar et' dedi. O da inkar edince: 'Ben, senden uzağım, ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım' dedi."**¹⁶

Ayetin sevkediliş ve iniş sebebi her ne kadar hususî ise de, ifade ettiği manâ umumidir. Yani şeytan, kendisini dost edininip hile ve desiselerine aldanan bütün insanlara böyle yapar. Onları günah ve küfre sürüklemeye çalışır, bunu te'min için tuzaklar kurar. En sonunda da bütün dost ve evliyasından uzaklaşır, "ben sizin hepinizden uzağım" der çıkar. Nitekim ahirette de, bütün dostluk ve düşmanlıkların esas mahiyeti meydana çıkınca, kendi dostlarına böyle söyleyeceğini de Kur'an'ımız haber vermektedir:

"...Ben sizin beni Allah'a ortak koşmanızı önceden de tanımamıştım zaten."¹⁷

Şeytanın işi-gücü şeytanlık olduğu halde, "Ben, alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım!" demesi üzerinde alimlerimiz bazı açıklamalar yapmışlardır: Katade ve İbn Ishak: "Allah'ın düşmanı olan şeytan, "Ben sizin görmediğinizi görüyorum" derken doğru

16 Kur'an-ı Kerim, Haşr Suresi: 16

17 Kur'an-ı Kerim, İbrahim Suresi: 22

söylemiş olmakla beraber, "Ben alemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım" derken yalan söylüyordu. Çünkü o, Allah'tan korkar değildir" demişlerdir.

Alimlerimizden bazıları da: "Şeytan dinî ve manevî manâda Allah'tan korkmaz ise de, Allah'ın azab ve cezasının gelivermesinden korkabilir. Nitekim herhangi bir kafir veya müşrikin, kalbinde dinî manâsı ile Allah (c.c.) korkusu bulunmamakla birlikte, herhangi bir kimse tarafından öldürülmekten korktuğu gibi, Allah'tan bir azab ve ceza gelmesinden korkmuş da olabilir. Bunun ise; dinî, imanî ve uhrevî bir değeri ve manâsı yoktur" demişlerdir. Doğru olan da bu olsa gerektir. Nitekim Ata, Zeccac ve el-Enbarî gibi alimlerimizin sözleri de bu manâyı destekler mahiyettedir.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan İkincisi:

Şeytanın tuzaklarından biri de, mü'minlerin kalblerine korku salmasıdır. Onun telkin ettiği korkunun te'siriyledir ki mü'minler şer ehlinden ve şeytan dostlarından korkar olurlar da Allah (c.c.) yolundaki mücadele ve mücahedelerini gevşetirler, iyiliği emretmez, kötülüklerden de nehyetmez olurlar. Diyebiliriz ki şeytanın iman ehli olanlara karşı en büyük hilesi ve tuzağı budur! Yüce Allah, Kerim Kitabında bizlere bu hususu da haber vermiş ve şöyle buyurmuştur:

"O şeytan, sizleri kendi evliyasından korkutuyor. Eğer gerçekten inanmış kimseler iseniz, şeytanın dostlarından korkmayınız, Benden korkunuz!"¹⁸

Şüphesiz mü'minlerin imanlarının kuvveti nisbetinde kalplerindeki şeytan dostlarının korkusu azalır, sonunda sadece Allah'tan korkan gerçek mü'minler olurlar, imanları zayıfladıkça

da, kalblerindeki Allah (c.c.) korkusu azalır ve artık onlar, şeytan dostlarından korkar, emir ve nehiyleri hakkıyla gözetmez olurlar.

Burada şeytanın tuzaklarından olarak onun sihrini de zikredebiliriz. Onun sihri; insanların aklını ve gönlünü çeşitli hayal ve vehimlerle tesir altına almasıdır. Onun bu büyüünden ancak Allah'ın hidayet ve rahmetine mazhar olanlar salim kalabilmiştir. O, insanların gözünü ve gönlünü öylesine büyüler ki, faydalıyı zararlı, zararlıyı da faydalı olarak tasvir eder. Kulun ebedi saadetine vesile olacak en faydalı, en güzel şeyi çirkin, en kötü şeyleri de güzel gösterir. Hattâ öylesine telkinlerde bulunur ki, dünya ve ahiretin en büyük, en faydalı ve en yüce hakikati bulunan la ilahe illallah hakikatini bile, gereksiz veya zararlı olarak gösterebilir. Bakarsınız kul, bu ilahî ve Kur'anî tevhidi bırakır da başka şeylerle uğraşır olur. Evet, şeytan kendisine has hile ve tuzaklarla nicelerini büyüleyip fitne ve dalaletle düşürmüş, onların kalbleri ile iman ve İslam arasına girip felaketlerine sebep olmuştur. Nice batıl ve hurafeleri, "yüce hakikatler" şekline sokmuş, nice hak ve hakikatleri de "çirkin" ve "müstehcen" olarak tasvir edebilmiştir. Nice geçmez akçeyi ilim ve tenkid ehline süsleyip kabul ettirmiş, nice saçma ve çör-çöp kabilinden şeyleri arif geçinenlere yutturmuştur. Akılların geçersiz ve değersiz fikir ve arzular üzerinde ısrarla durmasını teşvik eden odur! Her dalalet vadisinde, her bid'at ve hurafe peşinde Ademoğlunu koşturan, yine odur. Böylece insanları dalaletten dalalete, felaketten felakete sürüklemiştir.

Zavallı ademoğullarını putlara ve çeşitli eşyaya tapınacak kadar alçaltan, kendi kız evlatlarını kendi elleriyle kumlara gömecek kadar canileştiren, her nevi ar ve namus duygusunu atarak öz annesiyle nikahlanacak kadar insanlıktan uzaklaştıran; çeşitli küfür ve şirk yollarından giderek saadete ulaşılacağını kabullendiren, "Bu bir nevi tazimdir" deyip çeşitli şirk yollarına düşüren hep odur. İlim ve felsefe namıyla Allah'ı veya O'nun yüce sıfatlarını,

güzel isimlerini inkar ettiren, "tazim" maddesinde olduğu gibi, "tenzih" konusunda da aşırılıklara sevk ederek Sünnet ve Cemaat yolundan ayırıp uzaklaştıran yine odur. "İnsanları sevmek ve onlarla iyi geçinmek" maskesi altında yüce İslam nizamı'nın esaslarının, Allah'ın emir ve nehiyelerinin gereği gibi talim ve tebliğini engelleyen, "Siz kendinize bakınız! Gemisini kurtaran kaptan sayılır" felsefesiyle uyuşturup aldatan, böylece mevcut insanları ve gelecek nesilleri gerekli imam ve İslamî irşad ve gıdadan mahrum bırakan yine odur. İnsanların, Allah'ın Kitabından ve sevgili Rasulünün sünnetinden gıdalanacakları yerde "Şu şöyle demiş, bu böyle demiş" diyerek taklid ve teferruat içinde bocalayıp boğulmalarında dahi onun parmağı ve hissesi vardır. Her nerede şirk ve şikak, küfür ve nifak varsa; nerede dinî ve manevî, imanı ve ahlakî bir za'f bulunuyorsa, yine onun parmağı ve hissesi vardır.

O bazan bunları, "akıl ve felsefe böyle gösteriyor" dedirterek, bazan da "bunlar zamanın icabıdır. Bugün işler böyle yürümektedir" diye düşündürerek teşvik eder ve böylece nice akıllan büylemeyi becerir...

Bakınız! Adem babamız ile Havva anamızın cennetten çıkarılmalarına sebep olduğu zaman şeytan, o ikisine karşı arkadaşlık rolü oynamıştı. Adem'in iki oğlundan Kabil, kardeşi Hâbil'i öldürdüğü zaman da o ona arkadaş idi. Tufanda boğulan Nuh kavminin arkadaşı, fırtına ile helak olan Ad kavminin yoldaşı, şiddetli bir sayha, ses ile helak edilen Salih kavminin koldaşı yine o idi. Lut kavmi, o çirkinlikler içinde yere batırıldığı sırada onların yanı başında duran, Firavun'u ve kavmini kibir ve gurur duygularıyla canevinden vuran yine o idi. Musa'nın kavminden bir kısmını buzağıya taptıran, Kureyş'e Peygamberimizle Bedir'de savaş yaptıran yine o idi. Her helak olanın, her dalalet ve küfre düşenin yanı başındaki arkadaş hep o olmuştur.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Üçüncüsü:

Şeytanın tuzaklarından biri de: Yeminler ederek nasihatçı rolüne girmesidir. Nitekim Adem babamız ile Havva anamıza da böyle yapmıştı: "Kasem ederim ki ben sırf sizin iyiliğiniz için söylüyorum! Size nasihattan başka bir maksadım yoktur!" diyerek yeminler etmiş, onların ebediyyen cennette kalmalarından başka bir şey istemediğine dair onları inandırmıştı. Yüce Allah (c.c.) bu durumu bizlere, şu mealdeki ayetlerle haber vermektedir:

"Derken şeytan çirkin yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı: "Rabbınız başka bir sebebdan dolayı değil, sırf ikiniz de melek ya da ebedî cennette kalıcılardan olursunuz diye şu ağaçtan menetti" dedi. Ve onlara: "Gerçekten ben size öğüt verenlerdenim" diye de yemin etti. Böylece onları aldatarak aşağı indirdi."¹⁹

Vesvese nedir? Vesvese: Hadîsü'n-Nefs denilen ve kişinin kendi içinde duyduğu fısıltı, gizli bir sestir. Bu sebeble kadınların süs ve zinetlerinin çıkardığı hafif sese de "vesvas" denilmiştir. Vesveseye kapılan, vesvesesi ilerlemiş bulunan kişiye de "müvesvis" denilir. Bazılarının bu kelimeyi "müvesves" şeklinde telaffuz etmeleri ise yanlıştır. Kişiye "müvesvis" denilmesinin sebebi ise, içinden duyduğu fısıltı ve gizli sese, fazla önem vermesindendir. Nitekim bir ayette buna temas edilmiş ve şöyle buyurulmuştur: **"Andolsun insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine neler fısıldadığını da biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız."**²⁰

Allah'ın düşmanı olan şeytan, Adem ile Havva'nın yasaklanan ağaçtan yedikleri zaman, başlarına geleceği bildiği için, yeminler ederek onları kandırmaya çalıştı ve kandırdı. Onlarla Al-

19 Kur'an-ı Kerim, A'raf Suresi: 20-22

20 Kur'an-ı Kerim, Kaf Suresi: 16

lah'ın arasını açtı ve çirkin yerlerinin açılıp kendilerine görünmesi için çok vesveseler verdi. Onlar o ağaçtan yediler, örtüleri açıldı ve çirkin yerlerini gördüler. Zaten günah böyledir. Küçük olsun, büyük olsun; her günah Allah (c.c.) ile kul arasındaki örtüyü kaldırır ve bir ölçü dahilinde kulun Allah'tan uzaklaşmasına sebep olur.

Zahirî veya batını çirkinliklerden bazıları da bu sebeble açığa çıkmış bulunur. Bununla ilgili bir hadis-i şerif de, bu hususta bir fikir ve ibret vermektedir. Buhari'nin rivayetine göre, sevgili Peygamberimiz rüyasında: Zina eden erkek ve kadınların nasıl azab gördüklerine muttali olmuş, onları bütün elbiselerinden soyunmuş ve çirkin yerleri açığa çıkmış bir vaziyette görmüştür.²¹ Buna binaendir ki, bir erkek veya kadın her hangi bir kimseyi veya kendisini "Çirkin yerlerini açık olarak" görse; böyle bir rüyanın yorumu dahi, o kimsenin din ve diyanetinde bir eksiklik ve bozukluk bulunduğu şeklinde olur. Şair dahi, ibretli bir mısrasında:

"Ben, haya ve emanet gibi güzel vasıflarım zayi eden bir kimseyi, bir kalabalığın ortasında alenen soyunmuş bir halde görürüm" demiştir.

Her nevi kusur ve ayıplardan münezzeh bulunan yüce Rab-bimiz'in kullarına lütuf ve ihsan buyurduğu iki libas (örtü, giysi) vardır. Biri: insanların çirkin yerlerini kapatıp üst-başlarını örttükleri libas, diğeri de, Takva dediğimiz manevi libas, insan, zahirî bedenini örten elbiseyi çıkardığı zaman nasıl zahirî çirkinlikleri ortaya çıkarsa, Takva dediğimiz manevi örtüsünü çıkardığı zaman da içindeki bazı çirkinlik ve arızaları dışa vurmuş bulunur.

21 Sevgili Peygamberimiz, bu rüyasını anlatırken: "Derken bir yere girdik. Burası, altı geniş, üst tarafı dar fırın gibi bir yerdi. Altında ateş yakılıyordu. Ateşin alevleri yükselip kendilerine yaklaşıncaya kaçıp çıkmaya çalışıyorlar, fakat çıkamıyorlardı. Bunlar burada, bu şekilde azab gören erkek ve kadınlardı. Bunlar, tamamen çıplak idiler. **Ve dünyada iken zina etmiş bulunan erkekler ve kadınlardı**" buyurmuştur. Bakınız: Buhari, Kitabü'l-Cenaiz: 2/104-105, Kitabü't-Tabîr: 8/84. Müsned: 5/8-14 (427)

Şeytanın burada, yani Adem ile Havva'yı aldatmakta en büyük tuzağı, şüphesiz onların cennette ebediyen kalmalarını istiyor görünmesi ve buna dair yeminler etmesi olmuştur. Ki Adem ve Havva da, böyle yalan yere ve aldatıcı bir şekilde yemin edilebileceğine ihtimal vermemişlerdir. Bu saflıkları sebebiyle onun "gerçekten bir nasihatçı" olduğunu zannederek kendisine kanmışlardır. İşte şeytan Ademoğullarının da böylece kanına girer... Ardi arkası kesilmeyen vesveseler vererek, ta içten ve derinden gizli ve hafif bir sesle insanın nefsinde seslenerek kendisine itaat ettirir. Çünkü o, onun kan damarlarında dolaşır, bu esnada insanın özüne temas eder, insanın en gizli arzularını okur ve hisseder. Onun nefsinin gizli ve en mahrem arzuları istikametinde ona fısıldar ve te'sir eyler.

Nefs-i emmarenin, şeytanın vesvesesini kabul etmesi de işte böylece gerçekleşmiş olur. Yoksa, daha önce de söylediğimiz gibi, şeytanın hiç bir kula, zorla kabul ettireceği bir şey yoktur. Ona asla böyle bir tasarruf gücü verilmemiştir. Sanki o, nefsin gizli arzularının gerçekleşmesinde nefsin yardımcısı ve destekçisi gibidir.

Ne kadar ibretlidir ki, Kur'an'ın "şeytanların evliyası ve dostları" dediği küfür ve isyan ehli kimseler de böyle çok kurnaz ve aldatıcı olurlar. Diğer insanlara, gizli ve nefsanî arzuları istikametinde nüfuz ederek kendi yollarına çekerler ve böylece şeytanlara yardım ve dostluk ederler. Nefsanî ve şeytanî kapı ve yollardan gidenlere yardım ederler; ilahi ve Rahmani yoldan gidenlere de engel olurlar.

Şeytan, henüz cennette yaşamakta bulunan Adem babamız ile Havva anamızın da en gizli arzularını okuyup görmek için çok çalıştı. En sonunda gördü ve anladı ki, her ikisinin de gizli ve esas arzusu, cennette ebedi kalmaktır. İşte onların bu damarlarından girerek ve "Sırf onların cennette ebedi kalmalarını istediği için,

şöğ
insan
pale
yaptı
gibi

yeminler ederek" onlara, nasihatçi olduğunu inandırabilmiştir. Başka türlü onları kandıramayacağını iyi biliyordu. Samimiyetinden onları şüphelendirmemek için de: "Allah, başka bir sebepten değil, sırf melek olursunuz veya cennette ebedî kalırsınız diye şu ağaçtan yemenizi yasaklamıştır! Yediğiniz takdirde, melek olacak veya ebedî cennette kalacaksınız! Zaten bu ağacın adı da Şeceretü'l-Huld - Ebedilik Ağacı'dır" diyordu.

Şu Ümmetin Alimi ve Tercümanü'l-Kur'an gibi unvanlar ile anılan İbn Abbas hazretleri, burada bir incelik zikreder ve şöyle der: "Adem ile Havva, iki melek olmak arzusu ile o ağaçtan yemediler. Şeytan ayrıca onlara, o ağaçtan yedikleri takdirde cennetin meliki - hükümdarı olacaklarını ve ebediyyen orada kalacaklarını telkin etmişti. Onlar da buna heves ederek ve kanarak o ağaçtan yediler. Yani şeytan kendilerine "Melikliğe ve melik olarak ebedi cennette kalmağa heveslendirme" kapısından girerek tesirli olabilmiştir." İbn Abbas'ın bu kıraat ve açıklamasına, şu ayet delalet eder: **"Nihayet şeytan ona fısıldayıp: "Ey Adem, sana ebedilik ağacını ve sonu gelmez hükümlerini gösteriyim mi?" dedi."**²²

Burada ilgili ayetin meşhur olan kıraat şekline göre, önemli bir **SORU** vardır. Şöyle ki: "Nasıl oluyor da şeytan, Adem'i, meleklerden biri olmak düşüncesi ile o ağaçtan yeme arzusuna düşürebiliyor? Halbuki Adem, meleklerin yemediklerini ve içmediklerini görüyor, Allah'ı ve kendi nefsinin de gayet iyi tanıyordu. Üstelik Allah kendisine o ağaçtan yemeyi yasak kılmıştı?"

CEVAP: Gerek Adem, gerek Havva, asla böyle bir arzuya kapılmış değillerdir. Bu sadece şeytanın uydurduğu bir yalan idi. Onların arzu edip aldandığı nokta, şeytanın o ağaca Şeceratü'l-Huld - Ebedilik Ağacı demesi ve kendilerine yeminler etmesi idi. Bu, şeytanın ilk hilesi ve tuzağı idi. Şeytana tabi olanlar ve onu

kendilerine dost edinenler tarafından yöneltilen hile ve tuzaklar da hep böyledir. Görürsün ki onlar da Allah'ın haram kıldığı şeyleri, hep nefislerinin hoşlanacağı şekilde isimlendirirler.

Bütün kötülüklerin anası bulunan şaraba, Ümmü'l-Efrah - Sevinç ve sürûrların kaynağı adını verdiklerini görürsün! Halbuki bu içkinin İslamdaki diğer bir adı, Ümmü'l-Habais - Bütün kötülüklerin anası'dır. Yine onların diğer içkilere de, çeşitli isimler verdiklerini ve: Lükay-metü'r-Rahat - Rahatlık Lokmacığı dediklerini işitirsin. Yine onlar; dinimizde lanetlenmiş ribaya, faize "muamele", mükûse yani gümrük adı altında alman haksız vergilere Saltanat Hakkı derler. Zulümlerin en kötüsüne Divan Şeriati dedikleri gibi, en ileri küfre de Tenzih adını koyarlar. Yani "Tenzih" kapısından girerek, Allah'ı tenzih ediyoruz diyerek, O'nun yüce sıfatlarını inkar ederler ve böylece küfür ve inkarın en ileri noktalarına giderler. Bakarsın, fık ve fücurların en çirkinlerinin irtikab edildiği meclislere "hoşnutluk meclisleri" adım verirler.

İşte onların gerçek velisi-dostu bulunan şeytan da vaktiyle böyle hareket ederek, Adem ve Havva'ya yasaklanan ağaca "Şeceratü'l-Huld -Ebedilik Ağacı" adını vermiş ve sırf cennette kalmaları istenmediği için bu ağacın kendilerine yasaklandığını söylemişti. Üstelik bu ağaçtan yedikleri takdirde "Ölümsüz olacaklarını" hatırlatmıştı. Adem ile Havva ise, kendilerinin öleceklerini veya ölüm denen şeyi hiç düşünmemiş ve bilmiyorlardı.

Henüz ölüm denen şeyi bilmediği ve görmediği halde, bu hususta o ağaçtan yediği takdirde ebedi cennette kalıp kalamayacağı hakkında şüpheye düşmüştü. Evet, Adem'in ölümden şüphesi, ebedi cennette kalmak için de şehveti, arzusu vardı. Fakat düşmanı bulunan şeytanın, dost görünerek ve kendileri için sırf bir nasihatçı olduğuna yeminler ederek bu yolda telkin ve teşviklerde bulunması neticesinde şüphesi şehveti ile birleşti ve kendisine yapılan yeminli telkine inanıverdi. Kader-i ilahi de tecelli edince, Adem'i ve Havva'yı gaflet uykusu yakaladı da

yasaklanan ağaçtan yeme zellesine (hatasına) düşüverdiler. Onlar Sine-i gaflet içinde uyurlarken, düşmanları bulunan iblis hep uyanık duruyordu. Ve neticeyi hırs ve hınçla bekliyordu. O günden bugüne tecelli eden nice düşmanlıklara bakarak söylenmiş olsa gerek, büyüklerimiz "Su uyur, fakat düşman uyumaz" buyurarak Adem oğullarını uyanık olmaya çağırılmışlardır. Şair de şöyle demiştir: "Ey Adem oğulları, Allah ezeli takdirini infaz etmeyi murad etmiş bile olsa, siz yine de size emredildiği gibi uyanık olmaya çalışıp gayret ediniz!" (Bu noktada, büyük müridlerden ve evliyadan Abdülkadir Geylanî hazretlerinin de şöyle dediğini nakleder üstadımız:

"Maneviyat adamlarından çoğu, kaza ve kader mevzuuna gelince duraklar. Ben ise, farklı bir görüşe ve makama sahibim: Ben, Hakk'ın takdir buyurduğu şeyleri, Hakk ile ve Hakk için önlemeye çalışırım! Yüksek mertebeye ulaşan bir veli, ilahi takdir ile çeki-şencür, yoksa kadere teslim olan değildir."

Şeyh Abdülkadir'in bu sözü, Şariat-ı Muhammediye'nin hakikatini Lisan-ı Muhammedi ile açıklamaktır! Yani müslüman, kadere inanan fakat teslimiyeti Allah'ın emrine olan kişidir. Müslüman; Allah'ın takdiri olup olmadığına bakmaksızın, Allah'ın emirlerini yerine getirmeye, yasakladıklarını da önlemeye çalışmakla yükümlüdür, işte o mübarek ve büyük zat da, o sözleri ile bunu açıklamak istemiştir.²³ Bazıları yukarıda açıklanan cevaba itiraz edip bunun ayette geçen: "...**Veya her ikiniz ebedi cennette kalırsınız diye**" cümlesiyle bağdaşmayacağını ileri sürebilirler. Fakat yukarıdaki cevap, şeytanın Adem'e söylediği hileli ve

23 O mübarek ve büyük zat, yani Şeyh Abdülkadir Geylani, bir eserinde de şöyle demektedir: "Derhal harekete geç, miskin miskin oturma! Kadere teslim olup kalma, zuhurata uyup yerinde sayma! Allah'ın emrini yerine getirmek için, bütün gücünü ve kuvvetini sarfet!" Bakınız: Fütuhul-Gayb: 33 (Rahmet Yayınları, 1962). Mecmümatü'r-Rasail ve'l-Mesail: 1/166. (Darul-Baz, Mekketü'l-Mükerreme, tarihsiz.) (mütercim.)

çelişkili sözler itibariyle değil, bizzat Adem'in durumu itibariyledir. Çünkü Adem, biri imkânsız, diğeri mümkün görülen iki şey arasında tereddüde idi. imkânsız görüleni bıraktı da, mümkün görülene meyi ve cezbetti. İmkânsız gördüğü, melek olması idi. Mümkün gördüğü ise ebedi cennette kalması, sona ermez hükümlanlık sürmesi idi. Şeytan onu, böyle mümkün görülen bir şeyi düşündürmek ve heveslendirmek suretiyle ve de yeminler ederek aldatmıştı. Hem öyle bir yemin-i kasmde bulunmuştu ki ki, bir sürü te'kidler vardı onun yemininde. Bunları sırasıyla şöyle zikredebiliriz:

- ❖ Yemin-i kasmde bulunmuş olması,
- ❖ Te'kid ifade eden "inne"nin kullanılması,

Mamulü âmil üzerine takdim ederek "Nasihatimin bütün hedefi ve faydası sade ikinize aittir, asla kendi adıma bir faydayı düşünmüş değilim" anlamını vermesi, Fiil yerine ism-i fail sıgasıyla konuşarak, "Zaten benim her zamanki adetim ve vazgeçilmez tabiatım, hep böyle başkalarına iyilikler düşünüp nasihatta bulunmamdır" anlamında konuşmasıdır.

5- Ayrıca te'kid lam'ını kullanması,

6- Nicelerinin başkalarına iyi niyetle nasihatlar verebileceğini, kendisinin de bu nasihat edicilerden biri bulunduğu rolünü oynaması. Nitekim İblis'in dostları da mü'minlere hep böyle davranmışlardır. Münafıklar Resulullah'a (s.a.v.) gelip yemin-i kasm ederek, te'kidli sözler söylemişler: "Biz şehadet ederiz ki sen, evet gerçekten sen, muhakkak Allah'ın Rasulüsün!"²⁴ Güya onlar da sözlerini, şehadet ile, "inne" ile ve "te'kid lam "ı" ile kuvvetlendirerek söylemişlerdi. Yüce Allah, başka bir ayetinde de onların şöyle dediklerini bildirmektedir: **"Sizden olduklarına dair Allah'a yemin ediyorlar. Halbuki onlar, sizden de-**

ğillerdir."²⁵ İşte şeytan, kendisinin dostları bulunan kafirlerin ve münafıkların kelimalarında da görüldüğü gibi, te'kid üzerine te'kid koyarak, yemin-i billah ederek Adem'in ve Havva'nın kendisine inanarak aldanmalarına yol bulmuş ve ilgili ayette buyurulduğu gibi, onların aşağı inmesine, yani cennetten çıkıp dünyaya inmelerine sebebiyet vermiştir, ilgili ayette geçen "tedliye", lügat itibarıyla bir şeyi sarkıtmak, aşağıya indirmektir ki, onların cennetten inip dünyaya gelmelerine işaret eder. Abdullah ibni Mes'ud'un hakkında söylenen sözde de bu kelime geçmiş ve şöyle denilmiştir: "Abdullah ibni Mes'ud (r.a.), Resulullah'a (s.a.v.) hedyinde, delinde ve semtinde çok benzerdi." İşte buradaki Hedy, tarikat yani kulun üzerinde bulunduğu yol, onun ahlakı, sözleri ve işleri, Dell, kulun zahirinden batnına delalet eden şey, Semt de, kulun tavrı ve görünüşü, hey'et ve vekarı anlamına gelmektedir.

Mutarraf bin Abdullah'ın bu konuda bir açıklaması var. O şöyle demiştir: "O sırada şeytan onlara dedi ki: Biliyorsunuz ben sizden önce yaratıldım, bilgim ve tecrübem sizden fazladır. Bana inanır ve tabi olursanız ben sizi irşad eylerim." Onlara böyle söyledi ve akabinde de Allah'ın adı ile yemin-i kâsem etti. Adem ile Havva da mü'min oldukları, inandıkları Allah'ın adı ile yapılan yemine itimad ettikleri için şeytana inanıp aldanmış oldular. Kâtade'nin de bu anlama gelen bir sözünü naklederler. Sahih hadis kaynaklarında ise, şu haber gelmiştir: "İsa (a.s.), birini başkasına ait bir malı çalarken gördü ve ona:

"Hırsızlık mı yapıyorsun?" dedi. Adam:

"Kendisinden başka hiç bir ilah bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, ben hırsızlık yapmadım" dedi. İsa (a.s.) da onun böyle islami mânâdaki tevhid'i dile getirdiğini ve Allah'ın adı ile yemin ettiğini görünce:

"Yeminini kabul ettim, gözümün gördüğünü ise inkar eyle-

dim" karşılığını vermiştir.²⁶ Bazıları bu olayla ilgili olarak, "ihtimal ki İsa (a.s.) onun oradaki bir malı aldığını gördüğünde onun bir başkasına ait malı aldığını zannetti, halbuki o adam kendisine ait olan malı almıştı" demiştir. Bu, mücerred bir ihtimale binaen yapılmış bir tevildir ve doğru değildir. Ve sebebsiz yere kuru bir özentidir. Doğrusu şudur ki, İsa (a.s.), herhangi bir kimsenin böyle tevhide dile getirerek, yüce Allah'ın ismini zikrederek yalan yere yemin edebileceğine ihtimal vermemiştir. Allah (c.c.) adıyla yapılan yemine tazimle kendi görüşünü itibardan iskat etmiştir. Nitekim atamız Adem (a.s.) da, iblis kendilerine böyle yemin ettiği zaman onun yeminine inanmış ve: "Ben birisinin yalan yere Allah'ın adı ile yemin edeceğine ihtimal vermemiştim!" buyurmuştur.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Dördüncüsü:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: Nefsin hangi tarafa meyilli olduğunu iyice anlayıp ona göre hareket etmesidir. Eğer nefis ikdam (gayretli ve çalışkan) ve şecaat (cesaret) tarafına meyilli ise, onun bu hususta kendisine emredilen ve kendisinden beklenenler ile iktifa etmeyip çok ileri ve aşırı gitmesini te'min istikametinde telkin ve teşviklerde bulunur, "Senin gibi himmeti âlî bir zat, bunlarla yetinemez" gibilerden onu ifrata sürüklemek için var gücüyle çalışır, onu bir ifrattan diğer bir ifrata sürükler. Eğer kulun nefsi geri kalmak ve ağırdan almak tarafına meyilli ise, bu sefer de onun zaten zayıf bulunan irade ve himmetini daha da zayıflatmak için çalışır, onu iyice tefritte, tâ gerilerde bırakır. Ya haddinden fazla geri bırakmak, ya da haddinden fazla ileri ve aşırı gitmek için, kulların irade ve himmetlerine göre vesveseler verir durur. Hiç bir zaman kulların, adalet, itidal ve hakkaniyet üzere bulunmalarından razı olmaz, ya ifrat ister, ya da tefrit...

26 Buhari: 4/142. Müslim: 2/1838, hadis no:2368. Nesai: 8/249. İbn Mace: 1/679, hadis no: 2102

Nitekim seleften bazıları bu konuda şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah'ın emrettiklerinden her birinin üzerinde şeytanın iki çekmesi vardır! Ya tefrit ve kusurlu tarafa, ya da ifrat ve gıluvv (ayaklanma, taşkınlık) tarafına çeker! Hangisinde başarılı olursa, onu kendisi için bir zafer (!) kabul eder."²⁷

Bizzat tatbikatta dahi görüldüğü gibi, ta Adem babamızdan beri insanlar gerçekten de bu iki vadede, yani ifrat veya tefrit taraflarında pekçok mesafeler almışlardır. Peygamberlerin Yolu üzerinde, özellikle bizim peygamberimizden sonra O'nun ve ashabının üzerinde bulundukları Dosdoğru Yol üzerinde sabit ve daim olanları ise, gayet azdır. Abdest ve gusül gibi dinî temizlik konularına baksan, kimi gereken ciddiyeti göstermekten uzak, kimi de gerekenden çok ileri gidip vesveseler içinde bulunmaktadır. Zekat konusuna baksan, kiminin zekatını eksik verdiğini veya hiç vermediğini görürsün, kiminin de bütün malını dağıtıp insanlara yük olduğunu veya dilenmek zorunda kaldığını müşahade edersin.

Kimi, giyinme ve yeme-içme gibi şahsî ihtiyaçlarını yerine getirmekten çok uzaktır, malı bulunduğu halde zabıtlık düşüncesiyle kendisine bakmamaktadır; kimi de haddinden fazla yiyip-içip bedenine ve kalbine zarar vermektedir. Tarihe bir göz atarsan, kiminin peygamberleri ve evliyayı, ulemayı katlettiğini görürsün. Kimilerinin de onlara tapınmak istediklerine şahit olursun! Kimi "uzlet" namıyla insanlardan uzaklaşmış, cuma ve cemaati, cihadı ve ilmi terketmiştir, bazıları da insanlarla o kadar kaynaşmıştır ki, onların zulüm ve günah olan işlerine bile iştirak etmişlerdir. Kimi yenilmek üzere bir kuşu veya kuzuyu kesmeyi kabul etmezken, kimileri de masum insan kanı dökmekten çekinmez olmuştur.

Kimileri kendilerine tabi olanları ilim öğrenmekten, hadis

27 Keşfü'l-Hafa'da bu sözün, selef imamlarından Evzai'ye ait olduğu bildirilmiştir: Bakınız, Cild 1, sahife: 391. (Beyrut, 3. Baskısı) (Mütercim).

yazmaktan meneder, kimileri de sırf ilimle iktifa edip ilmin gereğiyle amelde bulunmaya önem vermez. Kimi, halis haramla beslenmekten sakınmaz, kimileri toprakta biten ot vesaireden başka bir şey yemeyi red eder.

Kimileri nikahlı hanımı ile yetinmeyip zina irtikab eyler, kimileri de asla evlenmeyi kabul etmez. Kimi tarikat şeyhleri ile alay edip onların hakkını ve kadrini kabul etmezken, kimileri de onlara tapınmakla meşguldür.

Bakarsınız bazıları ulemayı terketmiş, onların ilim ve fetvalarını kabul etmez, bazıları da alimlerin helal dediğini helal, haram dediğini haram bilip bir santim bunun ilerisini ve gerisini görmez. "Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle buyurmuştur, bu fetva bu sahîh hadise uymamaktadır" denildiği zaman da, o alimin sözünü Hz. Peygamberin sözünün üzerine geçirir; hadisi ve sünneti kabul etmez.

Kimileri itikad konusunda, "Allah, kulların fiillerini yaratmaya kadir değildir ve bunu dilemez" der, Kaderiye Mezhebine sülûk eyler; kimileri de, "kulların esasında hiç bir fi'li yoktur. Bütün fiil ve dileme sadece Allah'ındır" diyerek Cebriye Mezhebine geçer. "La faile illallah" sözünü mezhebine şiar eyler.

Bazıları, "Yüce Allah, bu alemin ne içindedir, ne de dışındadır! Ne yukarıda, ne aşağıdadır, ne sağda ne soldadır" derken; bazıları da: "Allah bi-zatihî her yerededir, hava ve oksijenin her yerde olduğu gibi..." diyerek iman ve tevhid konusunda bile ifrat ve tefrit sergilerler. Yine bazıları, "Allah'ın asla konuşması yoktur, o şimdiye kadar bir tek kelam söylemiş değildir" derken; bazıları da: "Allah, ta ezelden beri hep konuşur durur! O'nun kelamında hiç bir kesinti ve fasıla olmaz! O'nun şeytana, İsa'ya veya Musa'ya olan o ezeli hitabı, halen kendisiyle kaim ve devamlı duyulmaktadır" der. Onlar tefrit ederken, bunlar da ifrata kaçarlar.

Bazıları, Allah'ın kimseye bir başkasını kurtarmak üzere şe-

faat izni vermeyeceğini iddia eder, bazıları ise, Allah (c.c.) izin vermese bile bazılarının şefaatinin geçerli olacağına inanır. Bazıları en günahkâr ve en zalim birinin imanının Cibrail'in veya Ebu bekir'in imanı gibi olduğunu iddia ederken, bazıları da bir tek günahı sebebiyle müslümanı kafir ilan etme cihetine gider. Bazıları Allah'ın sıfat ve esmasının hakikatlerini inkar eder, bazıları da onları yaratılmışların sıfat ve isimlerine benzeterek teşbihe saplanır. Bazıları Resulullah efendimizin ehl-i beytine düşman olup onları katledecek derecede ifrata giderken, bazıları da onlarda peygamberlik bulunduğunu iddia eder! Hattâ bazıları, onlardan bazıları hakkında ilahlık bile iddia eder. Nitekim Yahudiler İsa'yı (a.s.) inkâr edip yalanlar, Allah'ın temizliklerini ilan buyurmasına rağmen İsa ve Anası hakkında çirkin şeyler söylerler. Hristiyanlar da onu Allah'ın oğlu ilan eder ve onu, Allah'la beraber ibadet olunmaya layık ilah sayarlar.

Kimi sebepleri ve sebeblerin te'sirini, eşyanın tabiat ve kuvvetlerini tamamen red ve inkâr ederken, kimi de sebepleri ve tabiî kuvvetleri değişmez kanunlar olarak kabul eder. Onların mutlak ve müstekkilen te'sirini iddia eyler. Kimileri üzerinde ve bulunduğu yerde necaset olsa bile bunu ibadeta mani saymaz, kimileri kendilerini altından kalkılmaz tekellûf ve özentiler içinde şiddetli sıkıntılara sokarlar. Kimi yakasını gösteriş ve işittirme gibi beşerî zâflara kaptırır, kimileri de insanların kendilerini şiddetli bir şekilde kınayacağı açık ve büyük günahlara atıp bunları insanlara izhar ederler. Ve bunun adına "Melametiye" mesleği derler.

Kimileri, kalblerinin ıslahına önem vermez ve bu çok ciddi konuyu fuzulî addeder, kimileri de tamamen kalbe ve batına önem verip zahirî amelleri ve vazifeleri büsbütün ihmal eder. Sırf batına önem verenler, kendilerini haklı göstermek için derler ki: "Arif, sadece kalbine gelene bakar, zahire değil..."

İşte bütün bu ifratlar ve tefritler, şeytanın insanların hangi tarafa meyil ve zafı bulunduğunu iyice keşfettikten sonra, emrin-

deki askerleri ile insanın o yönüne yüklenip onu hadd-i itidalden, adalet, istikamet ve hakkaniyetten uzaklaştırması neticesinde meydana gelmektedir. Biz burada, bu ifrat ve tefritlerin bazılarını böylece işaret etmek istedik. Yoksa bunların hepsini zikretmeye kalksak, söz çok uzar. İşte, ibret alan varsa diye, bu kadarı ile iktifa ediyoruz.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Beşincisi:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: Batıl ve saçma sözler, birbiriyle çelişen hayal ve vehimlerdir. Ki bunlar, zihinlerin süpürüntüsü ve fikirlerin kırıntısı durumundadır. Böyle batıl söz ve düşüncelere ancak kalbleri hayretler ve karanlıklar içinde bulunanlar yer verirler.

Böyleleri hakkı batıldan, hayatı sevabdan (doğrudan) ayırd edemezler. Bunlar, şüphe dalgaları ve hayâlât bulutları içinde birbiriyle çarpışır dururlar. Bu şüphe, hayal ve vehimleri oradan buraya taşıyan da, kıyl ü kal'dan (o böyle söylemiş, filan şöyle dedi... gibi lakırdılardan) başka bir şey değildir. Bir dedikodu ve çekişmedir sürer gider. Dayanılacak ve güvenilecek bir bilgi ve inanca ulaştırıcı bir durum söz konusu değildir. Sadece saçma-sapan sözler ve birtakım aldatmacalar vardır ortada. Nitekim bir ayet-i celilede şöyle buyurulmuştur:

"Böylece Biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman yaptık. Bunlar aldatmak için birbirlerine saçma ve yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu yapamazlardı. Artık onları, o uydurdukları şeylerle başbaşa bırak."²⁸

İşte bu duruma düştükleri için, Allah'ın Kitabı Kur'an'ı arkala-

rına atmışlar da onunla ciddi bir şekilde ilgileri bulunmamaktadır. Bu yüzden, ağızlarından çıkan lakırdılar, iddialarının aksine Kur'an'a ve hakikate uygun düşmemektedir. Onlar, kendiliklerinden batıl, münker ve yalan şeyler söylemekte, şek ve şüpheler içinde kaybolup gitmektedirler.

Bitmez tükenmez hayretler, şaşkınlıklar içinde şeytanlardan gelen fısıltılara kulak asıp sapıtmışlar, hakem olarak Kur'an'a müracaat edecekleri yerde, öncekilerin dedikodularına kulak asar bir hale gelmişlerdir. Bunları değişmez ölçüler sanıp ilim ve diyanet ehli ile cidaall ve husumet ederler. Kesin delili bırakıp heva ve hevesine uymuş ve bu yüzden nicelerini de sapıtmış kimselerin peşinden gidip, Dosdoğru Yolu kaybederler.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Altıncısı:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: "Kur'an'ın ayetleri, Peygamberin sözleri birtakım zevahir olup ilim ve yakın ifade etmez" gibi sözler ettirerek ilimden ve dinden uzaklaştırmasıdır. Böylelerine göre, "ilim ve yakın ifade eden kafi delil ve burhanlar, ancak felsefi ve kelimî mesleklerde bulunurmuş!" İşte şeytanın hile ve tuzağına düşmüş olmanın acı neticesidir ki, ilim ve hidayet Kur'an Mışkatı'ndan almaya tenezzül etmezler, putperest Yunan Mantiğini bırakıp İslam Mantiğine gitmezler... Şeytan kendilerine der ki: "Bu sınıksız sarıldığınız kelimî ve felsefi nazariyeler; dünyanın en büyük akıl ve dahîlerinin asırlardır üzerinde akıl ve zihin yordukları çok eskilere dayanan ilim ve hikmetlerdir. Kur'an'ın zevahirine bakarak bunları bırakmak, akıllı kişi kârı değildir." Onlar da şeytanın bu çok gizli ve sinsi hilesine aldanıp din ve diyanetten, ilim, hikmet ve hakikatten uzaklaşırlar. Fakat bundan hiç kendilerinin haberi bile olmaz...

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Yedincisi:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: Bazı sufi geçinen cahillere, birer keşif ve kerametmiş gibi kabul ettirdiği şatahat ve tâmmâttır, ebâtil ve türrehâttır...²⁹ Böylece nice batıl ve tehlikeli davaların kapılarını onlara açmış ve fakat bunları kendilerine birer keşif ve fetih olarak kabul ettirmiştir. Onun onlara çok gizli bir şekilde fısıldadığı şudur: "Biliniz ve kabul ediniz ki, ilmin ötesinde de bir yol vardır... Eğer o yola süluk ederseniz, şüphesiz o yol sizi nice manevi keşif ve fetihlere kavuşturur ve bu suretle hakikatleri bizzat kendiniz görürsünüz. Artık Kitap ve Sünnet yolunu takib etmeye de ihtiyacınız kalmaz! Bizzat kalbiniz, yüce Allah'tan emirler alır. Artık siz de: "Kalbim, Rabbim'den alarak bana dedi ve emretti ki..." diyecek makamlara yükselirsiniz." İşte o onlan, bu suretle kitab ve sünnete muhtaç olmadıklarına inandırır, bunun için de şiddetli çile ve riyazatlara gerek olduğu istikametinde kandırır. Onlar da, dünyayı, dünya işlerini, ilmi ve ulemayı, fıkı ve fukahayı, idare ve resmiyeti ve bütün bunların meşgul bulundukları işlerin tamamını terkederek kendilerini uzlet ve inzivaya verirler.

29 Şatahat: Ölçü dışı, Tammat: Büyük felaket, Türresat: Batıl, saçma-sapan sözler demektir. Tasavvufa dair bilgi veren kitaplarda bu hususta çeşitli misaller vardır. Allame Ebu'l-Beka'ya göre Şeyh el-Vasfî, "şükür şirkîr" demiştir. (Külliyat: 217). İmam Kuşeyri'ye göre, Ebu Hafs: "Marifetullah'a erdiğim günden beri kalbime ne bir hak, ne de bir batıl girmemiştir" demiştir. (Risale: 184). İmam-ı Rabbani'ye göre, Hallaç: "Ben, Allah'ın dinine kafir oldum, küfür, müslümanlara göre çirkinse de, bana göre vaciptir" demiştir. Keza onlardan bazıları da: "Velilik makamı, peygamberlikten daha üstündür" demiştir. İmam-ı Rabbani de bunları reddedip: "Bu kabil sözler, şatahat olup cehaletin ilme, küfrün müslümanlığa tercih edilmesine benzer" buyurmuştur, (c. 1, M. N. 268). İmam, onların: "Evliyanın bidayeti, enbiyanın nihayetidir" sözünü de reddetmiş ve: "Bu zavallı, Şer'i hakikatleri ve nübüvvetin kemalatını bilmediği için, hiç aldırmaksızın bu ölçü dışı sözü söyleyivermiştir" buyurmuş ve bu kabil sözlerle Şatahat demiştir, (c. 1, M. N. 260). (mütercim).

Artık ne cuma vardır onlar için, ne de cemaat ve cemiyet! Dünya ve mâ fihâyı (içindekileri) tamamen terkettileri gibi, daha önce inanıp düşündükleri şeylerin de tamamını kalplerinden çıkarmış, kalblerini her nevi inanç ve düşüncelerden boşaltmış bulunurlar. İşte tam bu halde iken, hiç bir ilmin ve inancın vasıtalığı bulunmaksızın, hak ve hakikatin kalplerine dolmasını, kendilerinin de hakikat ehli olmasını beklerler. Fakat şeytan; Kitab ve Sünnet'in kesin ve zarurî olarak getirdiği ilim ve inançlardan halı bulunan o kalplere bütün gücüyle hücum eder! Kişinin özel yapısı, istidadı ve meyline göre onu birtakım hayal ve vehimlere düşürüp şatahat ve türrehâtı kendisine keşif ve fetih olarak kabul ettirir. Bunlan onun kalbine ve en mahrem kişiliğine iyice nakşeder. Kitab ve Sünnet'in varisleri bulunan İslam alimleri kendilerinin bu şatahat ve türrehatım red edip ikaz ve irşadda bulunmak istediklerinde ise, onlar hemen şu karşılığı verirler: "Sizler, ancak zahir ehlisiniz, zahiri bilirsiniz. Bizler ise keşif ve batın ehliyiz! Siz şeriatın dış yüzüne bakarsınız, bizler ise hakikatin iç yüzüyle hal lenmişizdir. Siz, işin kabuğu ile, bizler ise özüyle meşgulüz."

İşte onlar bu duruma geldikten sonra, hep: "Haddesenî kalbi an Rabbî - Kalbim bana, Rabbinden alarak dedi ki..." düsturuyla hareket ederler, Allah'ın kitabına ve Rasulünün sünnetine itibar ve iltifat edemezler. Gecenin gündüzden ayrılışı gibi, Kitap ve sünnetten ayrılıp giderler. Kendi kalplerinde, hayallerinde duydukları şeylerin, ilahi ilham ve kudsi marifetler olduğu üzerinde ısrar edip, bunları asla kitap ve sünnete arzetmezler. Gittikçe daha ısrarlı, devamlı bir hal alırlar.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Sekizincisi:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: Kulu, güzel ahlakı, güler yüzü, tatlı sözü ve hoş geçimi yönünden aldatmasıdır. Şöyle ki: Şerrinden kolay kolay kurtulamayacağı birini onun üzeri-

ne musallat kılar, o da ona, güler yüz ve tatlı söz gösterir. Fakat aynı zamanda bid'at ehli bulunan ve kendisine musallat kılınan adamın şerrinden bir türlü halâs bulamaz... Halbuki ona, ciddi bir tavırla, biraz sertlik ve mertlikle mukabele etse kurtulacak. O ise bunun adamı olmadığından, çaresiz o şer ve bid'at ehlinden zarar görür. Böylece onu, güzel ahlakı ve güler yüzü yüzünden zararlandırmış ve aldatmış olur. Bu sebebe binaendir ki, İslam ahlak adamları, kişinin bid'at ehlinden sakınmasını, öylelerine güler yüz göstermemesini, onlardan uzaklaşılmasını tavsiye etmişlerdir.

Keza kalp ve maneviyat doktorları bulunan alimlerimiz, aynı zamanda demişlerdir ki: "Fitne ve zararından korktuğun bir kadın veya sakalı bitmemiş birini gördüğün zaman, sakın tebesüm etme! Ciddiyetim tam takınmak şartıyla, onların fitnesinden emin olabilirsin."

Bunun tersine olarak şeytan, zavallı fakirleri ve ihtiyaç sahiplerini gördüğün zaman, suratını asmanı, onları şiddet ve katıllıkla karşılamayı ister. Sen de ona uyarsan, güya güler yüzünü onlardan esirgersin. Böylece, hem gerçekten güzel ahlaktan uzaklaşıp, hem de Allah'ın o zavallı kullarının kabule şayan dualarından mahrum kalırsın. Sen, gerçekten uyanık bir müslümansen, şeytanın istediği istikamette değil, yüce Allah'ın istediği istikamette hareket edersin! Zaten O'nun bütün dinî emir ve yasakları, güzel ahlakın esaslarını içermekte ve hep seni Zat-ı ilahisinin rıza ve likasına yöneltmektedir. Şerrin ve kötülüğün bütün kapılarını kapatmak, iyilik ve güzelliğin bütün kapılarını kendine açmak istiyorsan, Allah'ın emir ve nehiyelerine çok dikkat ve riayet etmelisin! Çünkü bunun yolu budur. Yoksa şahsi düşünceler, vehim ve hayaller peşinde gitmek değil...

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Dokuzuncusu:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: İzzet-i Nefis yolundan girerek seni aldatmasıdır. İnsan Hak Yolu'nda mücadele ve mücahede ederken, öyle ahval ve şerait ile karşılaşır ki, hep nefsinin izzetini düşünür, zillet ve fedakarlığa yanaşmazsa, çok şey kaybeder. Hep nefsinin izzetini düşünenler, kafirler ve münafıklarla cihad edemezler. Allah (c.c.) için iyilikleri emredemez, kötülükleri de yasaklayamaz. Çünkü bu gibi üstün vazifeler, nefsinden fedakârlığı ve bezi etmeyi (bol bol vermeyi) gerektirir. Şeytan ise insana, devamlı olarak: "Sakın nefsini zelil edecek durumlara girme, kişiliğinden asla taviz verme!" gibilerden duyguları telkin eder ve onu her nevi cihaddan alıkoymaya çalışır. Derken müslü-manlar, düşmanlarının kahrır pençeleri altında temelli rezil ve zelil olurlar. Onun istediği de zaten budur.

Yine tersine olarak, nefsin izzetinin iyice korunup kişilikten asla taviz verilmemesi gereken yerlerde de, bunun zıddını telkin eyler. Bazı izzet ve makam sahiplerine karşı, şahsından ve dininden tavizler vermeni, onların yanında kazanacağın izzet ve itibar ile yükselip mutlu olacağını fısıldar. Dinin kesin emirlerine aykırı bile olsa, Halıkı bırakıp mahluka itaat etmeni ister. Halbuki bu yanlıştır. Çünkü Allah'tan başkasına kayıtsız şartsız itaat ve teslimiyet olmaz, olursa da izzet ve mutluluk getirmez. Kul, kula ne kadar itaat ve teslimiyet gösterirse, aslında bir o kadar izzet ve sadetinden kaybeder. Allah'a gösterdiği kulluk ve teslimiyet kadar da izzet ve mutluluk kazanır. O nisbette izzeti, Allah yanındaki kıymeti ve muhabbeti artar.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Onuncusu:

Şeytanın tuzak ve hilelerinden biri de: ibadete aşın düşkünlük yoluyla kulu aldatmasıdır. Şöyle ki: Kula hep mescidde, tekke

ve zaviyede kalmasını, yahut çöllere çıkmasını, bütün zaman ve vakitlerini oralarda geçirip kendisini hapsetmesini emreder. Oradan çıkıp insanlar içine karışmasını yasaklar. Der ki: "Ne zaman insanların arasına karışsan, mutlaka zarar görürsün! İnsanlar nazarındaki heybetin, vekar ve mahabbetin azalır, sonunda onların gözünden düşersin, insanlar, kendileri gibi sıradan insanlara tazim ve muhabbette bulunmazlar, öylelerine "Büyük Zatlar" gözüyle bakmazlar. Hem sen, sırf Allah (c.c.) için inzivaya çekilmiş, insanların itibarına aldırış etmemiş bile olsan, onların içine karıştığın takdirde belki bir münkeri yasaklayamayacaksın. Böylece derece ve makamında alçalmalar olacak. Her ne olursa olsun, insanların arasına karışmada senin için iyilik yoktur."

İşte görüldüğü gibi, şeytanın hile ve vesveseleri böyledir ve her bakımdan zararlı ve tehlikelidir, iyilikler suretinde kötülükleri telkin etmektedir. Bakınız onun bu telkininde ne kadar kötülükler gizlidir! Kul eğer onun telkinine uyarsa, tıpkı onun gibi kibire düşecek, insanları hakir görüp kendisini iyi ve büyük görecektir! Kulun kendisi, "büyük zatlardan biri olarak aranıp sorulacak, ziyaret edilecektir," fakat kendisi kimseleri ziyaret etmeyecek, kimseleri arayıp sormayacaktır. Bütün insanlar insanlarmış da, kendisi sanki melektir! Herkes, alimler, fadılar, devlet ve diyanet ricalı gelip kendisinin elini eteğini öpecekler, kendisinden lütuf ve himmetler dıleneceklerdir! Kendisi ise bu makamı elde etmek ve elde tutmak için, hiç insanların arasına karışmayacak, onların cumasına, cemaatına ve cemiyetine katılmayacaktır! İnsanlar ona yaklaşmaya çalışacaklar, o ise kendisini Allah'a yaklaştıracak olan Cuma ve cemaat gibi ibadetleri bile terkedecek! Elbette böyle maneviyat adamlığı, Allah (c.c.) adamlığı olmaz, işte bunlar da bir çeşit şeytani iğva (azdırma, baştan çıkarma) ve telbisat(hileler, oyunlar)tır. Müslümanlar, bütün bunlara dikkat etmeli, şeytanın hile ve tuzaklarına düşmemelidirler.

Açıkça ve kesin olarak bilinen bir husustur ki, sevgili Pey-

gamberimiz, tam bir cemiyet adamı ve Allah adamı idi. Yirmi üç senelik peygamberlik hayatının tamamı insanlar arasında geçmiştir, asla kendisini insanlardan, cemiyetten tecrid etmemiştir. Çarşıya-pazara çıkmış, birçok şahsî işini kendi görmüştür. Resulullah'ın sünnetinin ve hadislerinin alimi ve hafızı bulunan alimlerimiz buyurlar ki: "O pazara çıkar ve ihtiyacı olan şeyi satın alır ve bizzat kendisi taşırdı."³⁰

O'nun güzide ashabının en faziletlisi, ahiret ve saadet alemine göçmesinden sonra da ilk halifesi bulunan Ebu Bekir de (r.a.), pazara çıkar, yüklendiği elbisenin alım-satımını yapardı.

Gerek Ebu Bekir, gerekse diğer ashab, kendilerine ait bir şeyi bizzat kendileri taşırlar, sırtlarına vurdukları odun demetlerini taşırlarken görülürlerdi. Bizzat Ebu Hureyre, Medine valisi bulunduğu günlerde sırtında odun taşımıştır. Bu sırada karşılaştığı kimselere hitaben:

... "Emirinize yol açınız, emirinize yol açınız!" derdi.

Ashabdan Abdullah bin Selam da, bir gün Ebu Bekir hazretlerini sırtında odun demeti taşıırken gördüğünde:

... "Neden böyle yapıyorsun? Senin buna ihtiyacın yoktur!" demiş, Ebu Bekir'den şu karşılığı almıştır:

... "Ben böyle yapmakla nefsimin kibirini atıyorum! Çünkü ben, sevgili Peygamberimizin, kalbinde zerre kadar kibir bulunan birisinin cennete giremeyeceğini söylerken işittim."

Onun Peygamberimizden işittiği bu hadisin, metin ve meal itibariyle aslı şöyledir:

30 Bunu, Ebu'l-Ferec ibnül-Cevzi ve diğerleri zikretmiştir. ibnül-Cevzi'nin *el-Vefa bi Ahval'l-Mustafa* adlı kitabına bakılsın. İbnül-Cevzi'nin bu eseri Taceddin Uzun tarafından dilimize çevrilmiş ve Uysal Kitabevi tarafından yayınlanmıştır.

"Kalbinde kibirden zerre kadar bulunan bir kul, cennete giremez."³¹

Günün birinde Ömer bin el-Hattab (r.a.), Medine'nin dışına çıkmıştı. O, vaktin halifesi bulunduğu halde yoluna yaya olarak gidiyordu ve iyice yorulmuştu. Merkebiyle yolculuk etmekte bulunan bir gence rastladı ve kendisine, gayet yorgun olduğunu söyledi. Genç merkebinden inerek halifeye hitaben:

"Buyurunuz, önce siz bininiz!" dedi. Ömer (r.a.) ise:

"Hayır, sen önce ön tarafa bin, ben de senin arkana binerim" buyurdu. Böylece yola devam ettiler. Medine'ye bu vaziyette girdiklerinde insanlar kendilerini seyreliyordu."

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Onbirincisi:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de: Kulun kendisini görmesi ve beğenmesidir. Ucu denilen bu duygu ile şeytan kula yaklaşır ve ona, kendisini beğenmesi için bazı şeyleri kabul ettirir. Mesela: Elinin öpülmesini, kendisinin övülmesini, kendisiyle teberrük edilmesini (kendisinin mübarek bir zat sayılmasını), kendisinden dua ve himmet istenilmesini ve daha buna benzer şeyleri ister. Böylece kendisini ve şanını yüce görür, kibir ve ucba düşer. Başkaları kendisine, "vaktin imamı, asrın kutbu sensin!" deseler hemen kabul eder. Kendisini, kendisiyle belaların def edildiği Ev-tâd'dan sayar. Kendisine denilse ki: "Bugün insanlar, Allah'tan isteyeceklerim senin yüzün hürmetine istiyorlar, seninle tevessül ediyorlar." Bunu kabul eder ve bu yüzden sürura gark olur. Bilmez ki, bütün bunlar, onun helak olmasının ta kendisidir. O, artık kendisini bu makamda gördüğü için, her kim kendisine hürmet

31 Müslim: 1/93, hadis no: 147. Tirmizi: 4/361, hadis no: 1999. Müsned: 1/416. Taberani fi'l-Kebir. Mecmeu'z-Zevaid: 1/99 (el-Heysemi, hadisin ha sen olduğunu söylemiştir.

ve ta'zimde kusur etse, ona hışm eyler ve içten kendisine kin besler.

Gerçekte ise, kulun bu duruma düşmesi, iflasın en büyüğüdür. Hattâ bu durum, büyük günahlar üzerinde ısrar edenlerin halinden bile daha kötüdür! Öyleleri, müslümanlığa böylesinden daha yakındır.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Onikincisi :

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de şudur: O, halvet ve uzlete çekilip kendilerini zühd ve riyazat'a veren kimselere, gör-düklerinin ve rüyalarının aynen hakikat olduğunu kabul ettirir. Bu sebeble onlar, şeriati hakem bilmezler. Derler ki: "Kalb herşey-den hâli kılınıp Allah ile mahfuz hale gelince, kulun kalbiyle duy-duğu, hatırlayıp hissettiği her şey hak olur. Artık onun ilhamında, zerre kadar hata bulunmaz." İşte bu düşünce, şeytanın onlara kabul ettirdiği en büyük tuzaklardan biridir. Çünkü kalbe gelen zanlar, geçici düşünce ve hatıralar, ya Rahmani olur, ya şeytanî, ya da nefsanî... Kul, zühd ve ibadette ne kadar ileri giderse gitsin, hiç bir zaman nefis ve şeytandan tamamen uzaklaşmış olamaz.

Büyüklerimizin buyurdıkları gibi, nefis ve şeytan öldürülemez, ancak ıslah olunurlar. Bu durum, kulun vefatına kadar da devam eder. Nefis ve şeytanın aldatmalarından tamamen uzak olanlar, sadece Allah'ın elçileri bulunan peygamberlerdir. Çünkü onlar, Allah ile Allah'ın kulları arasında elçi ve vasıtadırlar. Allah'ın emir ve nehiylerini, va'd (mü'minleri cennetle müjdelemek) ve va'idini (kafirleri cehennemle korkutmak) tebliğ ile görevlidirler. Başkalarının ise böyle bir özelliği yoktur. Peygamberlerden başkaları, şahsi düşünce ve ilhamlarında hata da ederler, isabette... Onların zan ve ilhamları, düşünce ve hatıraları, Allah'ın kulları için delil ve hüccet niteliğini taşıyamaz.

Allah'ın ilhamına mazhar olanların sâdâtı, ashab-ı kiram efendilerimizdir. Onlardan Hz. Ömer'in (r.a.), ilahî ilhama mazhar olduğu, hadis ile ve nice olaylarla sabittir. Böyleyken o, belli bir konuda fikrini söyler, mertebesi ondan çok aşağı bulunan biri de kendisine itiraz ederdi. O da, gelen itirazı anlayışla karşılar, üzerinde düşünüp istişarelerde bulunur, kendisinin hatalı olduğu anlaşılır, o da hatasından dönerdi. Şahsî düşünce ve ilhamlarını, daima Allah'ın kitabına, Resulullah'ın sünnetine arz ederdi. Kendi zan ve ilhamlarına itibar ve itimad etmezdi. Yani onları değil, Allah'ın kitabını ve resulünün sünnetini hakem tanırdı.

Abid ve zahid geçinen şu cahiller ise, kalblerine geçici bir zan ve düşünce gelse, hemen onu hakem tanıyıp Allah'ın kitabını ve resulünün sünnetini terkederler. Bu elbette çok yanlış bir tutumdur, asla Rahmani bir gidiş değildir. Buna rağmen şahsi ilhamları ile gurur ve ucba düşerler ve derler ki: "Haddesenî kalbi an Rabbî! - Kalbim, Rabbimden alarak bana dedi ki..." Evet, bunu kendilerine düstur ve şiar edinmişlerdir. Yine açıkça derler ki: "Biz ilim ve marifeti, ölmekten münezzeh bulunan Allah'tan alıyoruz, arada hiçbir vasıta olmaksızın! Sizler ise zahir ehlisiniz ve ilimlerinizi vasıtalarından alıyorsunuz." Evet, açıkça böyle iddialarda bulunurlar ve açıkça, peygamberleri ve onlara inen Allah'ın kitaplarını aradan çıkarırlar. Böyle bir tutum ise, bütün gizliliğine ve aldatıcılığına rağmen, büyük bir küfür ve dinsizliktir! Kur'an'ın ve Peygamber'in aracılığını aradan çıkarmanın, başka bir hükmü ve manâsı yoktur, işte şeytanî iğva ve vesveselere en büyük aldandırlardan biri de hiç şüphesiz bu sakat tutumdur. Niceleri buna kapılmışlar ve helak olmuşlardır.

* * *

"İlham ve keşifte hata olmaz! İlham ve keşif ehlini kayıtsız şartsız tasdik etmek lazımdır" derken, bazıları bunda saklı bulunan şeytanî tehlike ve tahribatı iyice sezememiş olabilir. Şüphesiz böyleleri, kendi cehaletlerine kurban gitmiş olurlar. Veya kesin

küfre varmadıkları takdirde, cehaletleri nisbetinde mazur sayılabilirler. Fakat bile bile, Peygamber'i ve O'na inen Kur'an'ı aradan çıkaranlara, kendilerini mazur gösterecek bir cihet bulunabilir mi? Böyle birisine dersin ki:

"Bak, yakınımızda bir hadis medresesi var! Orada Hafız Abdürrezzak, talebelere hadis okutmaktadır! Sen de gidip orada Peygamber'in hadislerinden öğrensen olmaz mı?" O, cevap olarak sana der ki:

"Ben, Melik ve Hallâk olan Allah'tan vasıtasız olarak ilim ve marifet alan bir kişi olarak, Hafız Abdürrezzak'tan hadis işitmeye ne ihtiyacım var?"

İşte böylelerinin, "cehaleti sebebiyle mazur görülebilir" denilecek bir durumu olmadığı meydandadır. Böylesi, kalbini ve bütün benliğini şeytana iyice kaptırmış, cehalet ve gafletin son derecesine ulaşmış biridir! Yoksa ilahi ilim ve marifette ilerlemiş biri değil. Çünkü vasıtasız olarak yüce Allah (c.c.) ile konuşup, doğrudan doğruya O'ndan ilim ve marifet alan zatlar, ancak Hz. Musa gibi peygamberlerdir. Bunun için ona "Kelîmullah" denilmiştir. Bu cahil iddiacı ise, kendisinin de "Kelîmullah" olduğunu zannetmekte ve o ilim ve din dışı sözünü söyleyebilmektedir. Evet, kendisi de bir ses duymuştur! Fakat Rahman'ın değil, şeytanın sesini... Ya da nefs-i emmare'sinin sesini. Çünkü Rahmanî bir ses, yani dini manâsıyla **ilham** asla Peygamberin ve O'na indirilmiş bulunan kitabullah'ın rehberlik ve aracılığını red etmez!

Bir kimse, kalbine gelen zan ve hatıralara dayanarak peygamberin getirdiği dini aradan çıkarır; böylesi elbette küfürde en ileri gitmiş bulunan birisidir! Devamlı değil de, zaman zaman böyle bir makamda bulunduğunu iddia eden birisinin durumu da böyledir. Bütün sünnet ehli imamlarımızın buyurdıkları gibi, kişinin kalbine gelen düşünceler, zan ve ilhamlar, hatıraları; ancak kitap ve sünnete arzedilip uygun düştüğü takdirde muteber olur. Kitap ve sünnete arzedilmeksizin, kimsenin hatıra ve ilhamı,

delil ve hüccet olamaz! Ona itibar ve itimad edilemez. Kitap ve sünnet'e arzedildiğinde, bu iki esasa aykırılığı görülen düşünce ve hatıralar ise, ancak şeytanî ve nefsanidir! Asla Rahmani ve ilahi değildir. Bunları kabullenip de manevi şiar ve düstur haline getirenler; ilim ve marifeti ifade etmiş olmazlar, aksine şatahat ve türrehat söylemiş olurlar.³²

İlim ve marifetleri, suret ve siretleri bütün nesillere örnek olan ashab-ı kiramdan Abdullah İbni Mes'ud hazretleri müfevvidanm yani mehirsiz evlenen kadının durumu kendisine sorulduğu zaman, tam bir düşünüp istişarelerde bulundu. Sonunda dedi ki: "Ben bu husustaki kararımı veriyorum. Eğer doğru ise Allah'tandır, hata ise benden ve şeytandandır, Allah ve O'nun Rasulü böyle bir hatadan uzaktır."³³ Keza Ömer'de (r.a.), bir defasında muhataplarına şöyle söylemiştir: "Ey insanlar! Şahsi düşünce ve kararlarınızı dinin değişmez ölçüleri karşısında itham ediniz! Gerçekten ben, bildiğiniz o Ebu Cendel olayında, neredeyse Resulullah'ın emrine karşı gelmek üzere idim."³⁴

32 Bunu iyi anlamak için, Seyyid-i Şerif Cürcanî gibi zatların tesbit ve tariflerini de görmek yerinde olur. O sufilere ait ıstılahları açıkladığı Tarifat'ında der ki: "Er-Raunetü: Nefsin arzuları ve tabiatının iktizası ile birlikte duraklamaktır. **el-Şatahu:** Üzerinde nefsaniyet kokusu ve iddiası bulunan sözdür. Bu, muhakkik ariflerin zellesi, hatasıdır. Arif bu kabil bir sözü ve iddiayı, ilahi bir izin olmaksızın söyler ve bunda onun, şan ve şöhret yolunda oluşunun bir işarı vardır." (Tarifat: 76, 86. 1327 Baskısı), (mütercim).

33 Şüphesiz bu ümmetin en hayırlıları, ashab-ı güzîn efendilerimizdir! İyi bilelim ki, onlardan hiç biri, hiç bir konu ve meselede: "Bana ilham olundu ki şu şöyledir, bu böyledir" dememiştir! Evet, onlar icthad ettiler, ihtilaf ettiler, Kitab ve Sünnet ile istidlal eylediler, fakat hiç biri hiçbir meselede "Bana ilham olundu ki..." demedi, keşif ve kerametini ileri sürmedi. (Bakınız, İmam Muhammed el-Birgivi'nin et-Tarikatü'l-Muhammediye adlı kitabı, sayfa: 48.1276 baskısı). Mütercim.

34 Bu olay, Hudeybiye'de vuku bulmuştur. Oradaki andlaşmanın şartlarını çok ağır bulan müslümanlar çok üzölmüşlerdi, en çok üzölenleri ise Hz. Ömer'di, işte bu ağır üzöntüyle Hz. Ömer: "O halde, bu kadar alçaltıcı bir

Ashab-ı kiram efendilerimizin, kendi düşünce ve kararlarını itham etmelerinin misalleri pek çoktur. Halbuki onlar, bu ümmetin en hayırlıları, kalbleri en temiz, ilimleri en derin olanlarıdır. Nefsani ve şeytani ahvalden en uzak bulunanlar onlardır! Kitap ve sünnete en çok ittiba edenler de onlardır. Kitap ve sünneti aradan çıkarıp "Bana kalbim, rabbimden alarak dedi ki..." diyenler ise; Kitap ve Sünnete en uzak olanlarıdır, içlerinden gerçekten zühd ve takva sahibi olanlar ise, Dosdoğru Yol üzerinde bulunup, asla şahsî keşif ve ilhamlarına önem vermezler. Bunları kendilerine hakem tanımazlar. Herhangi keşif ve ilhamı, kitap ve sünnetten iki şahid olmaksızın kabul etmezler, işte bu ümmetin gerçek sufileri de bunlardır.

Gerçek İslam sufilerinin en büyüklerinden olan Cüneyd der ki: "Ebu Süleyman Darânî şöyle buyurmuştur: "Bazan kalbime, sufilerin sözünü ettikleri cinsten nükteler gelir ve günlerce bekler. Ben onu, Kitap ve Sünnetten iki adil şahit şahitlik etmedikçe kabul etmem."

Ebu Zeyd el-Bistamî demiştir ki: "Kişiye pek çok kerametler verilse, hatta havaya bağdaş kurup otursa, salan onun bu kerametine aldanmayasınız. Ancak onun emir ve nehiyler itibariyle, şer'i hudud ve ölçüler bakımından nasıl olduğuna bakar, ona göre hüküm verirsiniz."

Yine o şöyle demiştir: "Bir kimse ki Kur'an okumaz, namazı cemaatle kılmaz, cenazeye katılmaz, hastalan ziyaret etmez... İşte böylesinin sufilik iddiası, kuru bir iddiadan başka bir şey değildir."

Seriyy es-Sakafî şöyle demiştir: "Bir kimse, ilmin sır ve bâtinına vakıf olduğunu iddia eder, fakat hükmün zahiri kendisini yalanlarsa, elbette böylesi büyük bir hata içindedir."

Yine Cüneyd şöyle demiştir: "Bizim bu mesleğimiz, kitap ve sünnete uygunluk şartına bağlıdır. Kur'an'ı hıfz etmeyen, hadis yazmayan ve fıkıh ilmiyle meşgul olmayan bir kimse, kendisine uyulacak birisi değildir."

Ebu Bekir ed-Dekkak şöyle der: "Zahirde emir ve nehiylerin hududunu zayi eden bir kimse, batında kalbî müşahededden mahrum kalır."

Ebu'l-Hasan en-Nûrî şöyle diyor: "Bir kimsenin, şer'i ölçünün dışında kalan bir hal sahibi olduğunu iddia ettiğini gördüğün zaman, sakın ona yakın olma! Yine bir kimse ki kendisinin hâl sahibi olduğunu iddia eder fakat şeriatın zahiri kendisini tasdik etmezse, böylesini de din ve maneviyatta muteber tutma!"

Ebu Said el-Harraz da bu hususta şöyle demiştir: "Zahirin desteklemediği her bâtın, bil ki bâtıldır."

el-Cerîrî şöyle der: "Bizim bu mesleğimiz, bir tek cümlede toplanır: Kalbin devamlı murakabe halinde bulunacak ve zahirin üzerine ilim kaim olacak!"

Ebu Hafs el-Kebir ise şöyle demiştir: "Bütün fiil ve hallerim kitap ve sünnet ile tartmayan ve şahsî zan ve hatıralarını itham etmeyen (şahsî görüş ve ilhamlarında hata kabul etmeyen) bir kimseyi, sakın manevi adamlar zümresinden saymayınız."

Ebu Ahmed el-Şirazî'nin şu sözü de gerçekten ne kadar güzeldir: "Önceki sufiler, şeytanı maskaraya çevirmişlerdi! Şimdikiler ise, şeytana maskara oldular!"

Bazı ilim ehlinin şu sözü de bunu desteklemektedir: "Vaktiyle şeytan, mü'minlerin heybetinden korkup kaçarmış! Şimdilerde ise insanlar, şeytanın karşısında küçük düşmeye başladılar."

Farz olmadıkça bir şeye bağlanıp
kıyafet, yemek, yurumek, mesken

50 İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE

Şeytanın İnsanlar için Kurduğu Tuzaklardan Onüçüncüsü:

Şeytanın hile ve tuzaklarından biri de; iğva (azdırma, baştan çıkarma) ve vesveselerine kapılanlara tek kıyafet, tek giyim tarzı, tek görünüş ve yürüyüş şekli, tek şeyh ve tek tarikatı iltizam ettirmesidir. Bu tek tarz ve gidiş üzerinde öylesine ısrar ve devam ederler ki, farzlar üzerindeki ısrar ve devamlarından daha fazla. Şiddetle iltizam ettikleri bu tek tarz ve gidişin asla dışına çıkmazlar, çıkanları da şiddetle kınarlar. Bazıları da namazını kılmak için, kendisine muayyen bir yer tayin eder ve asla başka yerde namaz kılmaz. Halbuki Hz. Peygamber (s.a.v.):

"Kişinin, namazı için mescidde belli bir yeri mekan tutmasını yasaklamıştır."³⁵

Onlardan bazılarını da görürsün ki, sadece seccade üzerinde namaz kılar. Halbuki sevgili peygamberimiz hiç seccade üzerinde namaz kılmadı. Önüne seccade serilmesi, O'nun adeti değildi. O, yer üzerinde namazlarını kılmıştır. Bazan da hasır üzerinde kıldığı olmuştur. Yani mevcut yaygı ne ise onun üzerinde kılar, özel olarak namaz için bir yaygı veya seccade serdirmezdi. Eğer hiç bir yaygı yok ise, doğrudan doğruya toprak zemin üzerinde kılardı.

Ötekiler, ş er'an sabit bulunan resmiyeti tanımazken, berikiler de adet olan, hatta bid'at bulunan birtakım resmiyetin esiri durumundadırlar. Ehl-i fıkıh ile de pek ülfetleri yoktur, keza ehl-i hakikat ile de...

Hakikat ehli olan veya onlarla beraber bulunan bir zat, nasıl olur da adetler ve resmiyetler ile saplanır kalır? Elbette bunlar, onun kalbi ile Rabbi arasında birer perdedir! Kalbini bunlarla bağlayıp hapsettiği takdirde Allah'a doğru olan sülûkünde yol

35 Ebu Davud: 1/538, hadis no: 862. Nesai: 2/214. ibn Mace: 1/459. Darimi: 1/303. Müsned: 2/428. (Bu hadis sahihtir. M. Afifi.)

alamaz, hep yerinde sayar. Halbuki ehl-i hakaik için aslolan, duraklamaksızın seyretmektir. Hakk'a doğru yol almaktır, ister gidiş yolunda olsun, ister dönüş yolunda bulunsun, onlar için duraklama yoktur. Elbette duraklayan yol alamaz, Hakk'a vasil olamaz. Bu söylediğimize, şu ayet de delalet etmektedir: **"O, sizden ileri gitmek veya geri kalmak isteyen kimseler için bir uyarıcıdır."**³⁶

Demek ki hakikatte, hep aynı yerde duraklamak yoktur, ya ileri gidilecek, ya da geri. Nitekim onlar buna kendi ıstılahlarında, **urûc ve nüzul** demişlerdir. Yolda, ilerleyip yükselmeyi, sonra da inişe geçip, kullar arasına karışmayı, onlara hizmet ve irşadlarda bulunmayı hedef almışlardır. Adetlere bağlanıp kalanlar ise, sülûklerinde seyredemedikleri için, belli bir yerde tavakkufa geçip duraklamış, seyr u sülûkun sadece lafını etmiş olurlar.

Peygamber'in (s.a.v.) seyrini ve siretini bilen ve esas alanlar için, öylelerinin hal ve gidişlerinin aykırılığı kolayca anlaşılır. Çünkü bilinen bir husustur ki, Peygamber Efendimiz bazan kamîs yani gömlek giyer, bazan da aba giyerdi. Bazan cübbe giyer, bazan da iki parçadan ibaret bulunan rida ve izar giyerdi. Bazan devesine tek başına biner, bazan da terikesine birini bindirirdi. Bazan eğerenmiş ata biner, bazan da çıplak ata binerdi. Bazan da merkebe binerdi. Yemek zamanı, hazırda ne varsa onu yer, yerken de bazan yere oturur, bazan da hasır üzerine otururdu. Bazan da daha önceden serilmiş bulunan yaygı üzerine. Bazan yalnız başına yürür, bazan da ashabı ile birlikte. Hasılı O; Allah tarafından kesin olarak emredilenlerin dışında serbest hareket ederdi, belli ve bir tek şey üzerinde ısrar etmez, tekellûf (özentî) göstermezdi. O'nun bu sade ve kolayına olan davranışı ile "Önüme seccade serilmedikçe burada namaz kılmam" diyen, belli ve bir tek hareket tarzı üzerinde ve birtakım resmiyet ve adetlerde bağlanıp kalanların hal ve gidişi üzerinde ne kadar büyük bir fark

ve mesafe bulunmaktadır! Şüphesiz aslolan, alemlere rahmet olarak gönderilen sevgili Peygamberimizin hal ve gidişini, sadelik ve külfetsizliğini esas almak, O'nun hidayeti ile hidayetlenmektir.

Şeytanın İnsanlar İçin Kurduğu Tuzaklardan Öndördüncüsü:

Şeytanın tuzaklarından biri de: Abdest ve namaz esnasında cahillere verdiği vesveselerdir. Bilhassa bu, niyet meselesinde olmaktadır. Cahiller, sevgili Peygamberimizin sünnetini adeta yetersiz görerek, kendilerini birtakım sıkıntı ve zorluklara atmaktadırlar. Bu da şeytanın gayet hoşuna gitmektedir. Şüphe edilemez ki, bu vesveseyi onların kalblerine sokan şeytandır! Sanki onlar, isteyerek şeytanın vesvesesini davet etmiş gibidirler. Onlardan biri, aynen Peygamber Efendimizin abdest alışığı gibi bir abdest aldığı veya gusül yaptığı halde, halâ abdest ve guslünün olmadığı zan ve vesvesesi içindedir.

Abdestsizliğin gitmediği görüşünü taşır ve bu şahsi görüşü ile, "bu kadcık bir su, sadece ellerimi yıkamaya bile yetmez" der. Onun cehalet özü olmasa, neredeyse kendisinin Peygamber'e açıkça karşı geldiğine hükmedesiniz gelir. Peygamberimiz, o kadcık su ile abdest almış, guslünü yapmış da, sen niçin yapamazsın, ey müvesvis? Senin haberin olsun ki, sevgili Peygamberimiz abdestini alırken, her zaman ikişer veya üçer defa yıkamazdı. Bazan da birer defa yıkardı! Fakat hiçbir zaman, üç defadan fazla da yıkamazdı! Peki sana ne oluyor da, O'nun sünneti veçhile hareket etmeyi yeterli ve isabetli görmüyorsun? Hattâ Peygamber Efendimiz, üç defadan fazla yıkamaya kalkışanların kötü davrandıklarını, hadlerini tecavüz edip zalim olduklarını haber vermiştir. Demekki Resulullah'ın sünneti veçhile değil de, şeytanın vesvesesine göre hareket eden bir kimse, iyi değil kötü yapmaktadır! Böylesinin haddini mütecaviz bir zalim olduğu, Resulullah'ın şehadetiyle sabit bulunmaktadır. Böylesi bir müvesvi-

se, Resulullah'ın bu husustaki sünneti haber verildiği zaman, asla onu kabul etmek istemiyor, doğru veya yeterli görmüyor. Mesela sevgili Peygamberimizin, hanımı Aişe ile birlikte, daha önce içinde hamur yoğurulmuş ve halen içinde bazı hamur parçacıkları bulunan bir kabı önlerine koyarak, ondaki su ile gusül abdestlerini aldıkları; en sahih hadis kaynaklarında sabit bulunan bir husustur.³⁷

Şimdi vesveselilerden biri, bir müslümanın böyle hareket ettiğini görse, adeta; "sen ne biçim müslümansın? Bu nasıl müslümanlıktır?" diyerek kıyameti koparır. Der ki: "Bir defa, bu miktardaki bir su, iki kişinin gusül yapmasına kafi değildir! Sonra bu su kabındaki hamur parçacıklarına su nüfuz eder. Bu ise, bazılarına göre suyu necis kılar, bazılarına göre de fasid eyler, yani su bozulmuş olur. Böyle bir su ile taharet sahih olmaz."

Evet, şeytanın vesvesesine kapılan, işte böyle hareket eder ve böyle iddia eyler. Halbuki sevgili Peygamberimiz, yalnız Hz. Aişe ile değil, Meymune ve Ümmü Seleme validelerimizle de aynı şekilde davranmıştır. Bütün bunlar, sahih bir şekilde sabit bulunmaktadır.³⁸

Yine sahih olarak sabit olduğuna göre, İbn Ömer şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.v.) zamanında erkekler ve kadınlar bir kabdan abdest alırlardı."³⁹

Yine bilinen hususlardandır ki, gerek Peygamber Efendimizin, gerekse O'nun zevcelerinin ve ashabının gusül abdesti alırken kullandıkları su kabı, öyle büyük kablardan değildi, hamamlarda olduğu gibi su ilave etmek üzere bir boru da bulunmazdı. Keza havuzların suyunun, dipten kaynarak yemlenmesi gibi

37 Buhari: 1/68. Müslim: 1/255. Nesai: 1/201. Ebu Davud: 1/61-62

38 Buhari: 1/68. Müslim: 1/257, hadis no: 47-48. Nesai: 1/129

39 Buhari: 1/56. Ebu Davud: 1/62, hadis no: 78. Nesai: 1/57. İbn Mace: 1/134. Müsned: 2/4-142

bir ilaveyi de beklemezlerdi. Vesveseye kapılmış kimseler ise, bunun aksine hareket etmektedirler.

Vesvese ehlinin beğenip kabul etmedikleri Sünnet-i Resulullah, ilim ehlince malum bulunduğu veçhile, gerek havuzdan gerekse su kabından gusletmenin caiz oluşudur. Havuz dibinde durup, suyun alttan kaynayarak yenilenmesini bekleyen, aksi halde orada yıkanmayı caiz görmeyenlerin bu takbikatı ise, Resulullah'ın sünnetine ve şeriate uygun değildir. Üstadımızın da buyurdukları gibi, böylelerinin şer'i ölçü ve hükümlere dönmesi, aykırı adetlerini ve bid'atlerini bırakması için tazîr edilmesi yerinde olur. "Sahih" bir şekilde sabit bulunan sünnetler delalet eder ki, Peygamber Efendimiz ve ashabı, suyu fazla kullanmazlardı, İslamı Resulullah'ın ashabından alıp tatbik eden tabiîn hazeratı da, şüphesiz bu yolu takip etmişlerdir.

Saîd bin el-Müseyyeb şöyle demiştir: "Ben küpten aldığım bir tas su ile, abdestimi alır, ailem için de bir miktar artırırım."

İmam Ahmed de: "Kişinin abdest ve gusûlde vesveseye yer vermemesi, onun fakih oluşuna delalet eder" buyurmuştur.

el-Mervezi şöyle diyor: "Ben, bir gün İmam Ebu Abdullah'a abdest aldirttim. O kadar az bir su ile abdest alıyordu ki, başkaları bunu görür de kendisi hakkında kötü zanda bulunur endişesiyle insanlardan onu gizlemeye çalıştım."

Evet, İmam-ı Ahmed, o kadar az bir su ile abdest alırdı ki, neredeyse yere su düşmeyecek gibi olurdu. Nitekim sahih olarak sabit olduğuna göre, **"O, bir kabdaki sudan abdest aldı. Kabdan eliyle su aldı, bununla mazmaza ve istinşak yaptı."**⁴⁰ Evet O, abdest alırken önündeki kabdan eliyle su alırdı. Müvesvis olan ise, bunu caiz olarak kabul etmez. Belki o, böyle bir suyun necis olduğuna hükmeder, onunla taharetin sıhhatini red eder.

Hasılı: Vesveseye kapılmak, öylesine marazı bir haldir ki, onun nefsi asla Resulullah efendimizin sünnetine itaat etmez! O'nun yaptığını, güzel ve yeterli görmez. Hiç onun nefsi, içinde beş rıtl (5-6 kilogram) kadar su bulunan bir kabdan, iki kişinin gusül abdesti almasına razı olur mu? Üstelik bu her iki kişi, bu kabdan elleriyle suyu alarak yıkanmış olsunlar! O bunu, hiç kabul eder mi? Tersine o, bundan tiksinti duyup kaçır! Nitekim müşrikler de, kendilerine "Allah birdir" denildiği zaman bundan ürküp kaçarlardı. Vesveselerine "ihtiyat" adını veren ve kendilerini şiddetle savunan vesvese sahipleri diyorlar ki: "Bizim böyle hareket etmemizin sebebi, dinimizde ihtiyat etmemizdir. Çünkü Peygamberimiz: **"Sana şüphe vereni bırak, şüphe vermeyeni al"** buyurmuştur.⁴¹ Keza diğer hadislerinde: **"Şüpheli şeylerden uzak duranlar, dinini ve ırzını korumuş olurlar."**⁴² **"Aslında günah, kalbe huzursuzluk verendir"** buyurmuştur.⁴³

Bazı büyükler de: "Günah, kalbe acı veren şeydir" demişlerdir. Nitekim Peygamberimiz de bir defasında bir miktar hurma görmüş ve: **"Bunun, bir sadaka hurması olduğundan endişe etmesem, alıp yerdim"** buyurmuştur.⁴⁴ Peki Peygamberimiz bunu, şüphe ettiğinden ve ihtiyat olsun diye terketmiş değil midir?"

"Biliyorsunuz ki, koskoca İmam-ı Malik, karısını boşayan fakat kaç talâk ile boşadığında şüpheye düşen kimsenin, ihtiyaten karısının üç talâk ile boş olduğuna fetva vermiştir. Keza dört evli bir adamın, karılarından birini boşadığı zaman, hangisini boşadığında şüphe etse, ihtiyaten dördünün de boş düşmesine fetva vermiştir ve böylece şüpheyi kesip atmak istemiştir."

41 Buhari: 3/4. Tirmizi: 4/668, hadis no: 2518. Müsned: 3/153

42 Buhari: 1/19. Müslim: 2/1219, hadis no: 107/1599. Ebu Davud: 3/623. Tirmizi: 3/511. Nesai: 7/241-242. İbn Mace: 1/1318. Darimi: 2/641

43 Müslim: 3/1980, hadis no: 14/2553. Tirmizi: 4/597. Darimi: 2/642. Müsned: 4/227.

44 Bunu Buhari Enes'den mevsulen rivayet etmiştir.

Keza İmam Malik'in mezhebinde bulunan bazı alimler, yemin ettiği halde, ne hususta yemin ettiğini kestiremeyen birisi hakkında, yemin edilmesi adet olan hususların hepsinde yemin etmiş sayılacağını, binaenaleyh, "Talâk, ı'tâk, malının üçte birinin sadakası, Zihar keffare-ti, yemin keffareti, yaya olarak hacc yapması, nikahlı hanımlarının hepsinin boş düşmesi, köle ve cariyelerinin hepsinin azad sayılması... gibi hususların hepsinin lazım geldiğini söylemişlerdir. Onların iki farklı hükümden biri olarak ileri sürdükleri bu husus dahi, aynen bir ihtiyat olarak söylenmemiş midir? Yine İmam-ı Malik'in mezhebine göre, adamın biri "Muhakkak şöyle yapacağım" diye yemin etse, o işi yapınca kadar yemininde durmamış olur, vebal altında kalır.

Yaptığı zaman da, eğer hanımını boşamak ile yeminde bulunmuş idiye, hanımı kendisinden ayrılır... Keza onun mezhebine göre, birisi hanımına hitaben: "Yılbaşı geldiğinde, benden üç talâk (boşama) ile boş ol" dese, derhal üç talâk ile boş olur. Bütün bunlar, birer ihtiyat değil midir?"

Fıkıh alimleri demişler ki: "Bir kimsenin bir yerine necaset bulaşsa, sonra bunun yerini unutsa, elbisesinin her yerini yıkaması vacib olur."

Yine onlar demişler ki: Bir kimsenin bazı elbiseleri bulunsa, bunlardan bazılarına necaset bulaşsa, fakat hangilerine bulaştığında şüphe eylese, temiz elbiseyle namaz kılmış olmak için bu elbiselerin her birinde ayn ayrı namaz kılması gerekir. Sonra bir de fazladan bir namaz kılması gerekir, ta ki zimmetini namaz borcundan kurtarmış ola...

Yine onlar demişler ki: "Bazı su kablari bulunsa, bunlardan bazılarının içindeki necis olsa, fakat bu hususta şüphe edilse, bunların hepsinin dökülmesi ve teyemmüm edilmesi gerekir."

Yine demişler ki: "Kiblenin ne taraf olduğunda şüphe edilse, her tarafa ayrı ayrı namaz kılmak gerekir."

İşte, onlardan bazıları da böyle demiştir, kesin olarak namaz borcundan kurtulmuş olmak için...

Yine onlar demiştir ki: "Kişi, günün namazlarından birini unutmuş bulunsa, fakat unuttuğu bu namazın hangi vaktin namazı olduğunu bilemese, günün beş vaktini kaza etmesi vacib olur." Peygamber efendimiz namazında şüphe eden kimsenin, şüphe ettiği üzerine değil, yakînen bildiği üzerine bina etmesini emretmiştir.⁴⁵

Yine Peygamberimiz, avcının, avının kendi attığı ile mi, yoksa başkasının attığı ile mi öldüğünde şüphe eylese, onu yemesini haram kılmıştır. Keza ava saldırdığı öğretilmiş köpeğinin mi, yoksa başka bir köpeğin mi yakaladığında şüphe edene de, bunu yemesini haram kılmıştır. Biz istesek, bu konuyu daha da uzatabiliriz."

"Sizler, bizim bu kabil hareketlerimize vesvese deseniz de, şer'an bu kötülenmiş, reddedilmiş değildir. Biz biliyoruz ki Abdullâh bin Ömer, abdest alırken gözlerinin içini dahi yıkardı. Hattâ bu yüzden gözü kör olmuştur. Ebu Hureyre ise, abdestini alırken kolunun pazularını, ayaklarının topuk üstü kısımlarını da yıkardı. Biz de böyle kendimiz için ihtiyat ettiğimizde, şüphe verenı bırakıp kesin ve yakın olanı aldığımızda, elbette şeriate aykırı hareket etmiş olmayız. Bir kötülüğü ve bid'ati de irtikab etmiş sayılmayız.

Dinde ve ibadette gevşek davranmaktansa, böyle sıkı davranmak daha iyi olmaz mı? İhtiyatı elden bırakmak, dinde laubali olmak, nasıl abdest aldığına, hangi su ile taharette bulunduğuna, nasıl bir yerde namaz kıldığına aldırış etmemek daha mı iyidir? Bunlara dikkat etmeyen, elbisesine, eteğine pislik bulaşıp bulaşmadığına bakmayan, gerekli yerlerde gerekli titizliği göstermeyen

45 Buhari: 1/104. Müslim: 1/400. Ebu Davud: 1/621. Nesai: 3/24. İbn Mace: 1/381. el-Muvatta': 1/95. Müsned: 1/379, 438

bir kimse, elbette dinde laubali ve ihmalci sayılır! Böyle bir ihmalcinin durumu nerede, emrolunduğu şeylerde kılı kırk yararcasına ince eleyip sık dokuyan, son derece titiz davranan, hiç bir şeyi ihlal etmeyen, şek ve şüpheli şeylere yanaşmayan bir kimsenin durumu nerede? Eğer kul, emrolunduğundan daha fazlasını yapıyorsa, elbette emrolunduğu şeyi tekmlil maksadıyla yapmaktadır ve ona ait zerre kadar bir eksiklik bırakmak istememektedir.

Bizim halimizi beğenmeyenlerin bize karşı reddettikleri şeyi mânâsı ve mahiyeti, ya emredilende ihtiyat, ya da nehyedilen şeyde ihtiyattır. Bu, elbette hayırlı ve güzel bir şeydir! Aksi halde insan, emredileni eksik bırakmış, nehyedileni de irtikab etmiş olabilir. Bunların mahzuru ise, vesvesede bulunduğu söylenen mahzurdan daha ağır basar.

Zaten biz, böyle davranmaya vesvese demenizi de kabul etmiş değiliz. Netice itibariyle, her halde sünnet'e biz sizden daha yakımsdır. Biz sünnet'in etrafında dolaşıp durmakta, onu tekmlil maksadını gözetmekteyiz.

Her hususta sahih ve sabit olan sünnet ne ise aynen ona tâbi olan, itidal ve ittiba ehlinin, bu vesvese ehline verdikleri cevaplar da şöyledir: "Bakınız yüce Allah (c.c.) Kerim kitabında ne buyuruyor: **"Andolsun Allah'ın elçisinde sizin için, Allah'ı ve ahireti arzu eden ve Allah'ı çok anan kimseler için, uyulacak en güzel bir örnek vardır."**⁴⁶

Bu hususta, yüce Allah'ın pek çok ayetlerinden şu ayeti de görelim: **"İşte benim doğru yolum budur, siz ona uyunuz. Başka yollara sapmayınız ki, sizi O'nun yolundan ayırmasın! Korunmanız için O size böyle tavsiye etti."**⁴⁷

İşte yüce Allah'ın, en güzel bir şekilde korunabilmemiz için bizlere tavsiye ettiği bu Dosdoğru Yolu, Rasulüllah efendimiz'in

46 Kur'an-ı Kerim, Ahzab Suresi: 21

47 Kur'an-ı Kerim, En'am Suresi: 153

ve O'nun ashabının üzerinde bulundukları yoldur! Bunun dışında kalana, ne kadar doğru yol denilirse denilsin doğru olamaz! Onlar, doğru yol değil, eğri yollardır. Tabii her eğri yolun eğriligi de, diğerleriyle aynı değildir. Zalimlerin zulmünün derece derece olduğu gibi, bu eğrilikler de derece derecedir. Hepsinin ne derece zulüm ve eğrilik taşıdığını, tam hakkıyla bilecek olan ise yalnız Allah'tır. Bizim bileceğimiz ve bir terazi gibi elimizde tutacağımız ölçü ise, şüphesiz Allah Rasulünün yoludur. Biz müslümanlar, bütün eğrilik ve doğrulukları bununla ölçer, bununla biliriz. Bu ilahî ve Muhammedi ölçünün dışına çıkan şey, ya bir ifrattır, ya da bir tefrittir. Bunların her ikisi ise, kesin olarak dinimizde red edilmiş ve şiddetle kınanmıştır.

Evet, bazan bir alim, samimi olarak ilmi ictihadda bulunur, hata etse bile me'cur olur. Bazan da bir cahil, bir müctehidin hatasını taklid etmiş bulunur. Hatası kendisine söylendiği ve ısrarla uyarıldığı halde hatada ısrar ve devam eden için söyleyemesek bile, kimi, ictihadındaki hatasına bir sevap aldığı ve me'cur olduğu gibi, kimi de mağfur olur. Allah'a ve O'nun Rasulüne itaattaki iyi niyetlerine göre muamele ve karşılık görürler. Bizim asıl söylemek istediğimiz ve burada açıklamak niyetinde bulunduğumuz husus ise, Rasulüllah efendimizin ve ashabının üzerinde bulundukları islam Hidayeti'nin ne olduğunu iyice açığa çıkarmak ve vesvesenin, vesvese ile amel etmenin Peygamberimizin sünneti - yolu olmadığını ve vesvesecilerden gelen itirazların cevaplarını sunmaktır, inşaallah bunu geniş bir şekilde arzedeceğiz. Burada önce gıulüvvün (aşırılığın), haddi tecavüz etmenin (ifrat veya tefritin) dinen yasaklanmış ve kınanmış bulunduğunu; iktisad ve itisâmın (itidalli, dengeli gidip dinin aslına sınımsız sarılmanın) ise dinin temeli olduğunu açıklayalım:

Yüce Allah bir ayetinde buyurur: **"Ey kitap ehli, dininizde aşırı gitmeyiniz."**⁴⁸

48 Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi: 171.

Yüce Allah buyurur: **"...Ve israf etmeyiniz, çünkü Allah israf edenleri sevmez."**⁴⁹

Yüce Allah buyurur: **"İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır, sakın bu sınırları aşmayınız."**⁵⁰

Yüce Allah buyurur: **"Haddi aşmayınız, çünkü Allah haddi aşanları sevmez."**⁵¹

Yüce Allah buyurur: **"Rabbimize yalvararak ve gizlice dua ediniz. Çünkü O, haddi aşanları sevmez."**⁵²

İbn Abbas şöyle der: Sabahleyin Akabe Cemresine gitmek üzere idik. Resulullah efendimiz devesi üzerindeydi. Bana, **"benim için atacağım taşları toplayıver"** buyurdu. Ben de kendisine sapan taşları gibi yedi adet küçük taş toplayıp verdim. Efendimiz bu taşları eline aldı, **"işte bu büyüklükteki taşları atınız"** dedi ve sonra umuma hitaben şöyle buyurdular:

"Ey nâs! Sizi dinde aşırı gitmekten sakınmaya davet ediyorum! İyi biliniz ki, sizden öncekileri ancak dinde aşırı gitmek helak etmiştir."⁵³

Enes'in Resulullah'tan (s.a.v.) naklettiği bir hadis-i şerif de şu mealdedir: **"Kendi öz canlarınızı zora koşmayınız! Aksi halde, Allah'ın size şiddet göstermesiyle karşılaşacaksınız. Biliniz ki, önceki kavimlerden biri, dinde şiddeti iltizam edip kendilerini zora koştular da Allah'ın şiddeti ile karşılaştı. İşte gördüğünüz şu manastır ve kiliseler onların eseridir. Yüce Allah, kendilerine emretmediği halde**

49 Kur'an-ı Kerim, En'am Suresi: 141.

50 Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi: 229.

51 Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi: 190.

52 Kur'an-ı Kerim, A'raf Suresi: 55.

53 Nesai: 5/268-269. İbn Mace: 2/1008, hadis no: 3029. Müsned: 1/215. (Bu hadis sahihtir. Müh. Afifi.)

bunu kendiliklerinden icad ve iltizam ederek bu duruma geldiler."⁵⁴

Bu ve emsali çeşitli hadisleriyle Peygamberimiz, dinde zorluk ve aşırılığı iltizam etmeyi yasaklamıştır. Çoğu zaman bu, dinen meşru kılınan üzerine ilavelerde bulunmak suretiyle olur. Kul, kendiliğinden bunu iltizam eder, Allah da ona bunu bir ceza olarak verir. Mesela bir kul, kendisine emredilmemiş bulunan çok ağır bir şeyi nezreder, adar; bu da kendisine vacib olur. Veya dinen makbul olmadığı halde kendisini vesveselere kaptırır da neticede bu hal, kendisi için hiç terkedemediği bir nitelik haline gelir. Bu dahi kendisine kader-i ilahi'nin bir tecellisi ve cezası olarak gelir.

İmam-ı Buhari hazretleri der ki: "İlim ehli, bu hususta yani abdest mevzuunda suyu israf etmeyi kerih görmüştür. Peygamberimiz'in yaptığını aşmaları, elbette mekruh olur."⁵⁵ İbn Ömer (r.a.) şöyle demiştir: "Abdestin güzel alınmış olması, suyu abdest uzuvları üzerinden yürütmektir."

Burada biz deriz ki: "Fıkıhın tamamı ve hakikati, dinde mutedil, dengeli olmak ve sünnete sımsıkı sarılmaktır."

Ashab'm büyüklerinden Ubeyy bin Ka'b (r.a.) şöyle buyurur: "Yola ve Sünnete dikkat edip asla sağa-sola ayrılmayınız! Biliniz ki Yol ve Sünnet üzere bulunan bir kul, Allah'ı zikreder ve bu sebeble cildi, kalbi ürperir de üzerindeki günahları, ağacın üzerindeki kurumuş yaprakların döküldüğü gibi dökülür! Bu onun, dikkat ve samimiyetle Yol ve Sünnet üzerinde bulunuşunun bereketidir. Biliniz ki, Yol ve Sünnet'e sarılıp da amelin az olması, gelişigüzel amelin çok olmasından çok daha hayırlıdır! Peygamberlerin sünneti üzere bulunmak hususunda çok dikkatli ve hırslı olunuz, amellerinizi eda ederken Resulullah'ın Sünnetine uyunuz."

* * *

54 Ebu Davud: 5/209-210, hadis no: 4904

55 Buhari: 1/42-43

İlim ehlince malum olduğu üzere, kıymetli alimlerimizden Şeyh Ebu Muhammed el-Makdisî "ZEMMÜ'L-VESVAS" adında bir kitap yazmıştır. O, bu kitabında der ki: "Bize lütfedip doğru yola hidayette kılan, Muhammed (a.s.) ve O'nun elçiliği ile şerefli bahşeden, O'na uymayı ve O'nun sünneti ile amelde bulunmayı nasib eyleyen, bize O'na uymakla ve bunu ind-i ilahiyesinde Zat'ımn muhabbet ve mağfiretine nişan eylemekle lütuf ve nimetlerin en büyüğünü ihsan buyuran yüceler yücesi Allah'a hamd ü senalar olsun! Nitekim O, Kitab-ı Ke-rim'inde şöyle buyurmaktadır: **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizleri sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah bağışlayan, esirgeyendir."**⁵⁶

İmdi ben derim ki: Yüce Allah, şeytanı insana düşman kılmıştır, şeytan insanın yolunun ve hidayetinin eşkiyasıdır. İnsanı doğru yoldan sapıtmak için bütün cihetlere oturur, bütün çarelere başvurur. Nitekim ilgili ayette yüce Allah (c.c.) bunu da bizlere haber vermiştir.⁵⁷

Yine bir ayetinde: **"Şeytan gerçekten sizin için düşmandır, onu kendinize düşman biliniz"**⁵⁸ buyurmakla, ona tabi olmaktan şiddetle sakındırmış, ona muhalefeti emretmiştir. Yine ilgili ayetlerle onun, Adem babamızla Havva anamıza neler ettiğini haber verip, ona tabi olmakta insanın mazur görülemeyeceğini bildirmiştir. Yüce Allah (c.c.) bizlere Kur'an'ında, kendi dosdoğru yoluna uymamızı emredip, diğer yollardan da sakındırmıştır. Açıkça şöyle buyurmuştur: **"İşte benim Dosdoğru Yolum! Siz ancak ona uyunuz, başka yollara uymayınız! Aksi halde sizi benim yolumdan ayırır."**⁵⁹ Peki Allah'ın Dosdoğru Yolu nedir? Resulullah efendimizin ve O'nun

56 Kur'an-ı Kerim, Al-i İmran Suresi: 31

57 Kur'an-ı Kerim, A'raf Suresi: 16.

58 Kur'an-ı Kerim, Fatır Suresi: 6

59 Kur'an-ı Kerim, En'am Suresi: 153

ashabının üzerinde bulundukları yol değil midir? Bunda şüphe mi var? işte, Resulullah'ın ve ashabının Allah'ın Dosdoğru Yolu üzerinde bulunduklarına dair de bazı ayetleri meal en bunları da görelim:

"Yâsîn! Şu hikmetli Kur'an'a andolsun! Sen, elbette gönderilmiş elçilerdensin. Dosdoğru bir yol üzerindesin."⁶⁰

"Şüphesiz sen, doğru bir yol üzerindesin."⁶¹

"...Ve şüphesiz ki sen insanları doğru yola götürüyorsun."⁶²

Demek ki her kim Allah'ın Rasulüne, gerek filinde, gerek kavlinde ve ahvalinde tam manâsı ile uyacak olursa, şüphesiz o kimse Allah'ın Dosdoğru Yolu üzerindedir. Şüphesiz o kimse, Allah'ın sevdiği, günahlarını bağışladığı kullardandır. Filinde, kavlinde ve ahvalinde Resulullah'a muhalefet edenler ise, elbette Allah'ın Dosdoğru Yolu'ndan ayrılmış, bid'at ve vesvese yollarına sapmış olurlar. Artık onun yolu, Allah (c.c.) yolu değil, şeytan yoludur. Artık böylesi kullar, Allah'ın kendilerine cennet, mağfiret, lütuf ve ihsan müjdelediği kullardan da değildir."

* * *

Özellikle arz edelim ki, vesveseliler zümresi gerçekten şeytana itaat etmektedirler. O kadar ki, vesvese onların niteliği olmuştur. Bu yüzden kendileri, Resulullah'ın ve ashabının izinden yüz çevirmişlerdir. Nitekim onlardan biri, aynen Resulullah'ın aldığı gibi alınan bir abdesti, aynen O'nun kıldığı gibi kılınan bir namazı batıl ve gayr-i sahih saymaktadır. Yine onlar, Resulullah'ın

60 Kur'an-ı Kerim, Yasin Suresi: 1 -4

61 Kur'an-ı Kerim, Hacc Suresi: 67

62 Kur'an-ı Kerim, Şura Suresi: 52

çocuklar ile yemek yemesini, umum halktan herhangi birisinin yemeğinden yemesini de kabul etmezler.

Böyle bir şeyi, adeta köpek artığı gibi, üzerine kedi işemiş bir şey gibi addederler, bundan tiksiniirler.

Bazan bunlar, gülünecek bir hal alır, eşyanın hakikatlerini inkar eden sofestâiyye mezhebine yakın görünürler. Halbuki insanın kendisi hakkındaki bilgisi, zarurî ve yakini bir şeydir. Vesveseli biri ise, bizzat kendisinin kesin olarak yaptığı bir işten şek ve şüpheyeye düşer. Mesela: Abdest alırken kolunu yıkar, namaza dururken tekbir alır, Kur'an kıraat eder, sonra da döner acaba ben bunu yaptım mı, yapmadım mı diye şüpheler içinde yüzer. Bilhassa niyet meselesinde daha çok vesvese ederler. Niyet ettikleri halde, kendilerini niyet etmemiş kabul ederler, dönüp tekrar tekrar niyette bulunurlar. Kendi kendilerini, bizzat kendilerinin yaptıkları işleri inkar ederler. Bedenen büyük meşakkatler, ruhen büyük hayret ve ızdıraplar içinde kalırlar. Had safhada, şeytanî vesveseler içinde kıvrırır dururlar. Bazan soğuk suya dalarak sıhhatlerini tehlikeye atarlar, bazan dakikalarca bedenlerini oğarak ciltlerini tahriş ederler, bazan gözlerinin içini yıkamak için ısrar edip gözlerinin kör olmasına sebep olurlar, bazan da istibra yaptıklarını sanarak insanlar yanında avret yerlerini açmak durumunda kalırlar. Kendilerini görenlerin, çocukların maskarası durumuna düşerler.

Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzi'nin nakline göre, Ebu'l-Vefa ibni Akil şöyle bir olayı yaşamış ve anlatmıştır: "Adamın biri bana gelip halini anlattı. Dedi ki:

"Ben, tekrar tekrar suya daldığım halde, guslümün sahih olup olmadığında yine şek ederim. Siz buna ne dersiniz?"

Ben de kendisine şöyle dedim:

"Bak kardeşim, senden gusül ve namaz sakıttır (kalkmıştır.)" O hayret edip sordu:

ashabının üzerinde bulundukları yol değil midir? Bunda şüphe mi var? işte, Resulullah'ın ve ashabının Allah'ın Dosdoğru Yolu üzerinde bulunduklarına dair de bazı ayetleri meal en bunları da görelim:

"Yâsîn! Şu hikmetli Kur'an'a andolsun! Sen, elbette gönderilmiş elçilerdensin. Dosdoğru bir yol üzerindesin."⁶⁰

"Şüphesiz sen, doğru bir yol üzerindesin."⁶¹

"...Ve şüphesiz ki sen insanları doğru yola götürüyorsun."⁶²

Demek ki her kim Allah'ın Rasulüne, gerek filinde, gerek kavlinde ve ahvalinde tam manâsı ile uyacak olursa, şüphesiz o kimse Allah'ın Dosdoğru Yolu üzerindedir. Şüphesiz o kimse, Allah'ın sevdiği, günahlarını bağışladığı kullardandır. Filinde, kavlinde ve ahvalinde Resulullah'a muhalefet edenler ise, elbette Allah'ın Dosdoğru Yolu'ndan ayrılmış, bid'at ve vesvese yollarına sapmış olurlar. Artık onun yolu, Allah (c.c.) yolu değil, şeytan yoludur. Artık böylesi kullar, Allah'ın kendilerine cennet, mağfi-ret, lütuf ve ihsan müjdelediği kullardan da değildir."

* * *

Özellikle arz edelim ki, vesveseliler zümresi gerçekten şeytana itaat etmektedirler. O kadar ki, vesvese onların niteliği olmuştur. Bu yüzden kendileri, Resulullah'ın ve ashabının izinden yüz çevirmişlerdir. Nitekim onlardan biri, aynen Resulullah'ın aldığı gibi alınan bir abdesti, aynen O'nun kıldığı gibi kılınan bir namazı batıl ve gayr-i sahih saymaktadır. Yine onlar, Resulullah'ın

60 Kur'an-ı Kerim, Yasin Suresi: 1 -4

61 Kur'an-ı Kerim, Hacc Suresi: 67

62 Kur'an-ı Kerim, Şura Suresi: 52

"Bu nasıl olur?" Ben de kendisine dedim ki:

"Çünkü Peygamberimiz bir hadislerinde: **"Şu üç kişiden kalem kaldırılmış (sorumluluk sakıt olmuştur. Bir: Mecnun, iki: Uykuda bulunan, üç: Bulûğa ermemiş sabiyy."**⁶³ İşte bu durumunla sen de, bu üç kişi içinde zikredilen mecnun sayılırsın. Çünkü tekrar tekrar suya daldığı halde, vücuduna suyun isabet edip etmediğinden şüphe eden birisi, ancak bir mecnun olabilir."

Vesveseli kişi, çoğu zaman abdest alacağım derken cemaati kaçıır, bazan da vakit çıkar gider de, o halâ abdest almakla meşgul bulunur. Bazan cemaate gelir, imam tekbir alıp cemaat başlar. O ise, halâ namaza niyet edeceğim diye meşgul bulunur ve ilk tekbiri kaçıır. Bazan bir veya iki rek'at kılınmış olur da, o ancak namaza durabilir.

Bazıları, onun vesvesesinden oldukça rahatsızdır. O, "şu kardan fazla tekrarda bulunmayacağım" diye yemin eder de yemininde duramaz. Yemin ettiği miktarı da aşar. İşte bu derecelere varan vesvese, elbette marazı ve şeytanî bir haldir, itibar edilmesi değil, terk edilmesi gereklidir. Adına ihtiyat denilerek, kişinin kendi kendini aldatması da, şeytana iyice aldanmış olmanın neticesidir. Bu dinen "ihtiyat" sayılacak bir hareket değildir.

Tanıdığım ve çok itimad ettiğim bir zat, vesvesesi çok aşırı derecelere ulaşmış birinin halinden bahsetti ve dedi ki: "Bu vesveseli adam, namaza durduğumuz sırada durmadan namaza niyetini tekrarlıyor, yanındaki namaza duranları da rahatsız ediyordu. Kendisinden şikayet edilmişti. O da bundan sıkılmış olacak ki,

63 Buhari, Kitabü'l-Hudûd. Ebu Davud: 4/558, hadis no: 4398. Tirmizi: 4/32. ibn Mace: 1/656. Müsned: 1/116. Darimi: 2/567. (Tirmizi bunu rivayet ettikten sonra: "Ehl-i ilme göre amel, bu hadis üzerinedir" der. Şevkanî, hadisin Ali tarikinden şevkinin mürsel olduğunu bildirmiş ise de, Hafız el-Elbanî, bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. M. Afifi.)

bir daha böyle yapmayacağına, yaptığı takdirde hanımının boş olması ile yeminde bulundu. Yemin etmiş olmasına rağmen, yine niyetini boyuna tekrarlıyordu. Çünkü şeytan kendisini rahat bırakmıyordu. Eskisinden de fazla tekrarlamaya başlamıştı. Tabii hanımından ayrıldı. Bir müddet ayrı kaldıktan sonra, hanımı bir başkasıyla evlendi ve bu ikinci kocasından bir çocuk sahibi oldu. Sonra bu ikinci kocasının da başından benzeri bir olay geçtiğinden ondan ayrıldı. Tekrar eski birinci kocasıyla evlendi. Bu ilk kocası ise, ondan ayrıldığına o kadar pişman olmuştu ki, neredeyse helak olacak, nefsini telef edecekti, işte Resulullah'ın sünnetine kani ve tabi olmamanın, ihtiyat adı altında şeytanî vesveselere uymanın neticesi, başına bunlar gelmiştir."

Bir başkası da bana şöyle bir olay anlatmıştır: "Namaza di- liyle söyleyerek niyette bulunmayı kendisine adet edinmiş olan ve bunu birçok defa tekrarlayan birisini tanırım. Bir gün benim yanıma durdu, niyetini tekrarlamaya başladı: "Neveytü en usalliye" dedikten sonra, mütemadiyen "usalliye, usalliye..." diyordu ve bir türlü niyyetinin sonunu getiremiyordu. Hattâ niyetindeki: "Edaen" kelimesine geldiği zaman: "edaen, edaen..." dedikten sonra, "ezaen lillahi" diyebildi. Malum onun bu sözü: "Allah (c.c.) için bir eza olarak!" anlamına geliyordu. Bunu işiten yanı başındaki birisi, namazından çıkarak şöyle bağırarak zorunda kaldı: "Evet, Allah'a eza olarak, resulüne, meleklerine, namaz kılan müslümanlara eza olarak..." Böyle bağırarak, onun ne durumda kaldığını kendisine hissettirmek istemişti."

Bazıları, kıraatinde harflerin mahreçleri hakkında vesveselenir, bazıları "Allah-u ekber" tekbirini alırken üç-dört kadar "kâf" harfi çıkarır, bazıları da namazdan çıkacağı zaman selam vermekte vesveselere dalar gider.

Evet, şeytan kendi vesveselerine kanan insanları, böylece dünyada ve ahirette azab içinde bırakmaktadır. Onlar da, ince eleyip sık dokumakla, dinde aşırı gitmekle, üstelik bunun adına

"ihtiyat" demekle, neticede Resulullah efendimizin sünnetinden ayrılmaktadırlar. Bu büyük beladan halâs bulmak isteyenler, iyi bilmelidirler ki, hak ve doğru olan, daima Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uymaktır. Kişi, sözde, işte ve bütün ahvalde O'nun sünnetine uymalı, O'nun yolunun ve tarikatının Sırat-ı Müstakim olduğunu kesinlikle kabul etmelidir. O'nun sünnetine muhalif olan şeylerin ise, şeytanın vesvese ve telbisatından olduğuna kesinlikle hükmetmelidir! Yine kesinlikle bilmelidir ki, şeytan, kendi vesveselerine tabi olanları asla hayra davet etmez; nitekim bir ayette de şöyle buyurulmaktadır: **"Şeytan kendi hizbini, ancak cehennem ashabından olmaya çağırır."**⁶⁴

Demek ki, Allah Resulü'nün sünnetine aykırı olan şeylerin hiç birine itibar etmemelidir. Allah Resulü'nün, Allah'ın yolunda olduğunda kim şüphe edebilir? Bunda şüphe eden zaten müslüman olamaz. Madem ki müslüman, Allah Yolu'nun, Resulullah'ın ve ashabının üzerinde bulundukları yol olduğuna inanmak zorundadır, o halde Resulullah'ın sünnetine tabi olmakta, O'nun sünnetini kafi ve vafî olarak kabul etmekte hiç bir zorluğu olmaması gerekir. Bu noktadan hareketle vesveselerden halâs bulmaya çalışılmalıdır. Bazan bunu, vesveseli bir kimse, kendi kendisine sormalı, nefesine hitaben: "Resulullah'ın yolunun, dosdoğru yol olduğunu sen bilmez misin?" demelidir. Nefsi buna ister istemez "evet" diyeceğine göre, "o halde, niçin O'nun sünnetinden yüz çeviriyorsun?" demeli, "O, hiç böyle yapmış mıdır?" sorusunu ihmal etmemeli, "hayır yapmamıştır!" cevabını aldığı anda, nefisini ikna etmesi iyice kolaylaşmış demektir. İşte tam bu noktada: "O halde, sünnetin ötesi bid'attir! Hakkın ötesi dalâlettir, cennete giden yolun ötesi cehenneme giden yol olduğu gibi..." deyip, nefisini doğru yola koymalıdır.

İşte bunların her biri, ilahi ve Kur'anî birer sestir. Nefsine böyle seslenmeli veya: "Bak nefsim, Allah'ın ve Resulullah'ın

yolunun ötesi, hiç şüphesiz şeytanın yoludur. Allah'ın yolunda giden Allah'ın, şeytanın yolunda giden de şeytanın kuludur! Allah'ın yoluna baş koymazsan, yarın ahirette: **"Keşke benimle senin aranda iki doğu arası kadar uzaklık olsaydı, meğer sen ne kötü arkadaşmışsın"**⁶⁵ demek zorunda kalacağını da unutma" diyerek güzel dersler verip, nasihatta bulunmalıdır.

Burada, ibret alınacak bir-iki noktayı da belirterek bu maddeyi bitirmeye çalışalım: Zeynel-Abidin hazretleri bir gün oğluna der ki: "Bana bir elbise al! Ben onu, helaya gittiğimde giymek istiyorum. Çünkü sineklerin bazı pislikler üzerine konduğunu, sonra gelip insanın elbisesine konduğunu görüyorum." O, oğluna böyle söylemiş, fakat daha sonra iyice düşünüp: "Peygamberimiz ve O'nun ashabı, ayrıca tuvalet için elbise mi edindiler?" deyip bu kararından vazgeçmiştir.

Ömer de (r.a.), bir şeyi yapmaya karar verir ve fakat kendisine: "Ey mü'minlerin emiri, Resulullah efendimiz böyle bir şey yapmadı!" denildiğinde, o şeyi yapmaktan vazgeçerdi. Hattâ o kendisi şöyle demiştir: Ben, yaşlı kadınların beveli ile boyandığı hakkında bilgi aldığım şu elbisenin giyilmesini yasaklamayı düşündüm. Bundan haberdar olan Ubeyy bana dedi ki:

"Bunu niçin yasaklayacaksın? Bunu Peygamberimiz giymedi mi? Ve bu, O'nun zamanında giyilmedi mi?" Ben de kendisine:

"Doğru söylüyorsun ey Ubeyy" dedim ve kararımдан vazgeçtim.

Yine bilinen bir husustur ki, ashabın içinde bir tek vesveseli kimse yoktu! Eğer bu, dinen ihtiyat olsaydı, muhakkak onlarda da bunun görülmesi lazımdı. Şimdiki şu müvesvis kimseleri Resulullah görseydi herhalde şiddetle yasaklardı! Eğer Hz. Ömer bunları görseydi, herhalde döverdi. Ashab görseydi, bunun bid'at

olduğunu beyan ederlerdi. Şimdi Resulullah'ın ve ashabının yoluna aykırı düşen bu hususları, birer birer açıklamaya çalışalım

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Birincisi:

Namaz ve Abdestin Niyetindeki Vesveseler:

Niyet: Bir şeyi yapmaya kasd ve azmetmektir. Niyetin yeri kalptir. Niyetin dil ile bir ilgisi yoktur. Bunun için, Peygamberimizin veya ashabının dil ile niyet ettiklerine dair bir haber nakle dilmemiştir. O'nun ve ashabının tatbikatını nakledenlerin, böyle bir haber naklettiklerini hiç duymadık. Abdeste ve namaza baş larken söylenen şu sözler ise, sonradan icad edilmiş şeylerdir. Üs telik şeytanın, birtakım vesvese ehlini kendisiyle avladığı birer tu zak durumundadır. O, onları bu sözlerle yakalayıp hapsedmekte, bununla kendilerine azab eylemektedir. Halbuki niyet, bir şeyi yapmaya azmetmektir. Bir işi yapmaya azmetmiş bulunan her kişi, o işi yapmaya niyet etmiş demektir.

Kişinin azmini, niyyetinden ayırmak mümkün değildir. Çünkü niyetin aslı ve hakikati, kulun o iş hakkındaki azminden ibarettir. Biri, abdest almak için çeşmenin önüne oturmuşsa, abdest almaya niyet etmiş demektir. Keza biri namaz kılmak için kalkmışsa, namazına niyet etmiş demektir. Niyet insanların işle rinden ayrılmaz. Niyet etmek için, hiç bir kimsenin ayrıca özent i ve sıkıntıya düşmesine mahal yoktur. Hattâ bir kulun, niyetsiz bir iş yapması mümkün bile değildir. Ona, kendi iradesi ve azmiyle yaptığı işlerden birini, niyetsiz yapmayı emretseniz bile yapamaz. Yani bu mümkün değildir. Niyet etmeksizin abdest alması, namaz kılması nasıl mümkün olur? Bu muhal bir şeydir. Eğer kul, kendi kendine, ben buraya abdest almak için geldim ama, ab-deste niyet ettim mi, etmedim mi diye şüphe ve tereddüde dalarsa, işte bu vesvesedir ve bir nevi akıl hastalığıdır. Akıllı tam olan birisi, kendisinden ve kendi yaptığı işlerden nasıl şüphe edebilir? Böyle

birisine, abdest aldığı sırada ne yaptığı sorulsa, elbette "Abdest alıyorum" der. O halde abdest alıyordur ve buna kesin niyet etmiştir.

Ayrıca abdest almaya niyetli olup olmadığına şüphe etmesi, normal değildir. Keza namaz kılmaya giderken birisi kendisini görüp bir iş teklif etse, "namaz kılmaya gittiğini" söyler ve o teklifi kabul edemez. Ona "nereye gittiği" sorulsa, elbette "namaz kılmaya" der. O halde bu şüphe ve niyet vesvesesi nereden geliyor? Hattâ onun bu durumu, bu azim ve niyeti hakkında bu gibi ahvale bakarak, başkaları bile kesin hüküm verebilirler. Yani onun hakkında başkaları da, "abdest alıyor", "namaz kılıyor", "oruca kalkmış" diye kesin olarak hükmederler. Şöyle de diyebiliriz: Namaz vaktinin yaklaşmakta olduğu dakikalarda, cemaat yavaş yavaş gelmeye başlamıştır. Bu vesveselilerden biri de gelip saf arasına oturmuştur. Az sonra ezan okunmuş, bütün camidekiler namaza kalkmıştır, o da kalkmıştır. "Namaza mı kalktın?" diye şek ve şüphe nereden gelmektedir? Vaktin hangi vakit olduğunu da gayet iyi bilmektedir. Öne geçen imam olduğu, arkasındaki saflarda duranların da imama uyan kimseler bulunduğu da kesindir. O halde niyet etmiş olayım diye, dil ile söylenen bu bir sürü lakırdı nedir? Malum ve mevcut hakikatler üzerinde düşünülen bu vesveseler nedir?

Niyet, zaten vardır ve husule gelmiştir. Var olan niyetin yeniden tahsili mümkün mü? Peygamber'in ve O'nun ashabının yolundan ayrılıp kendisini bir sürü sıkıntı ve işkencelere sürüklemenin, dinde yeri var mıdır? Şeyh el-Makdisî'nin de dediği gibi, imam ta rükua varıncaya kadar niyet edip etmediği hakkında vesveselerle meşgul bulunan biri, imam rükua varınca nasıl oluyor da hemen niyetini yapabiliyor? Niyet etmek bu kadar kolay idiyse, niçin rükua zamanına kadar zorlaştırmıştı? Bu, gerçekten gerekli ve iyi ise; bunun böyle olduğu nasıl olmuş da Peygamberimize (s.a.v) ve O'nun ashabına gizli kalmıştır?

Şüpheli ve vesveseli adam, "bu benim mübtela olduğum

bir hastalıktır" diye halini itiraf ederse, biz de kendisine: "Evet, şimdi hakikati anladın ve itiraf ettin. Bil ki bu hastalığın sebebi de, senin bu vesveseyi şeytandan kabul etmendir" deriz. Bu sebeple Allah'ın kulunu mazur görmediğim, Adem ile Havva'nın şeytanın vesvesesini kabul ettikleri için cennetten çıkarıldıklarını, onların mazur görülmeğe daha layık bulundukları halde mazur görülmediklerini unutmamasını söyleriz. Çünkü onların ibret alacakları bir olay daha önce cereyan etmiş değildi. Halbuki bize şeytanın vesvese ve fitnesinden sakınmamız için ne dersler verilmiştir! Ayrıca onun bize düşman olduğu, onu kendimize düşman bilmemiz gerektiği emredilmiştir. Hasılı şeytanın vesvese ve fitnesini kendi iradesiyle kabul ederek kendisinin ruhen ve kalben hasta olmasına sebep olan kulların, Resulullah'ın (s.a.v) ve O'nun ashabının yolunu terketmelerinde mazur görülecek bir tarafları bulunmamaktadır! Ne yapıp yapmalı, şeytanın vesvese ve fitnelerini terkedip sünnete dönmelidirler.

Şeyhin bu sözlerini ve nasihatlarını destekler mahiyette olmak üzere, üstadımızın da şöyle bir konuşması vardır: "Bu vesveseli kimselerden öyleleri vardır ki, bir namaza niyet ederken tam on kadar bid'ati irtikab eyler! Der ki: "Niyet ettim ögle namazını kılmaya, şu vaktin farzı olarak, Allah için eda olmak üzere, şu imama uyarak, dört rek'atlı olmak üzere, kibleye dönmüş olarak..."

İşte bunları bir bir söyler, sonra uzuvlarını zorlayarak, alnını biraz eğerek, boyun damarlarını sertleştirerek, sesli bir şekilde ve şiddetle "Allahu ekber!" diyerek tekbir alır. Sanırsın ki, karşısında düşman var da ona sertleşip bağılıyor. Fakat onlardan biri, Nuh'un (a.s.) yaşadığı ömür kadar uğraşsa, Peygamber efendimizin veya O'nun ashabının böyle yaptığına dair bir tek haber veya delil getiremez. Asla buna gücü yetmez! Çünkü hakikatte böyle bir şey yoktur. Ancak, sırf yalan olmak üzere bazı iddialarda bulunursa, bu hariç! Halbuki böyle yapmakta herhangi bir hayır ve iyilik bulunsa, elbette Peygamberimiz (s.a.v) ve O'nun ashabı, bizleri böyle bir şeye delalet ve irşad ederlerdi. Sonradan böy-

le şeyler icad edip, hayır ve iyilik diye bunlara itina göstermek, öncekileri manen itham etmek olmaz mı? Bunlar hayır ve hidayeti buldu da, öncekiler dalâlette mi kaldılar? Hâşâ, böyle bir şey nasıl kabul edilebilir? Elbette hayır ve hidayet; selef-i salihîn efendilerimizin, Peygamberimiz ve O'nun ashabının üzerinde bulundukları yoldur. Hidayet, ancak onların hidayetidir.⁶⁶

Yine şeyh el-Makdisî'yi dinliyoruz: Vesveselilerin yaptıklarının bazıları vardır ki namazı bozar! Mesela: Tahiyyata oturduğu zaman, "et, et ette ette ettehiyyatü..." gibi bazı kelimeleri parçalayıp tekrarlamaları böyledir. Tekbirde, selamda yaptıkları tekrarlar da böyledir. Görünen odur ki, bununla namaz bozulmaktadır. Bazan imam da böyle yapar ve bütün cemaatin namazının ifsadına sebep olur. Neticede, kulları Allah'a yaklaştıran ibadetlerin en büyüğü olan namaz, insanları Allah'tan uzaklaştıran bir büyük günah haline gelir. Şeytanın istediği de, bazan böyle "ihtiyat" kapısından girip insanları fitnelemesidir. Tabii bazan derecesine göre, vesveselinin yaptığı ile namazı bozulmayıp, mekruh olmuş da olabilir. Fakat derecesi ne olursa olsun, hepsi vesvese ve fitnedir. Resulullah'ın ve O'nun ashabının sünnetinden ayrılıştır. Elbette ilgili hadisin açıkça haber verdiği gibi, "işlerin en şerlisi, sonradan icad edilen bid'atlerdir." Kesinlikle her çeşidinden uzak bulunmalıdır. Yoksa başkalarının kendilerine bakarak, "bunda bir mahzur olsaydı, bunlar böyle yapmazlardı" demelerine de sebep teşkil eder, böylece onların vebalini de yüklenmiş olurlar.

İmam-ı Gazali der ki: "Vesveseye yer vermenin iki sebebi

66 Hanefi Mezhebine göre, niyet namazda farzdır. Bunun dayanağı Buhari, Müslim ve diğer hadis kitaplarındaki.....hadisidir. Binaenaleyh niyetsiz namaz olmaz. Hidaye namazın şartları babında niyeti şöyle anlatır: "Niyet; iradedir -kişinin- hangi namazı kıldığını kalbi ile bilmesi de şarttır, ama dil ile söylenene gelince, işte ona itibar edilmez-yani o niyet değildir. -Ancak- kalp niyetine bunu da ilave ederse azmettiği şeyin ona bitişmesi ile bu güzel olur." Mebsut'ta dil ile söylemenin gerekli olduğu vardır. Hatta bazılarına göre sünneti müekkededir... (Mütercim).

vardır: Ya kişi dini ve sünneti bilmemektedir, ya da onun aklında bir noksanlık vardır. Bunların her ikisi de, bir kul için gerçekten büyük kusur ve ayıplardandır!"

Sahih-i Müslim'de, Osman bin Ebi'l-As'tan rivayet edilen bir hadis var. Burada onu da zikretmiş olalım:

Osman diyor ki: Ben Peygamber Efendimiz'e (s.a.v) müracaat edip:

"Ey Allah'ın Rasulü, şeytan benimle namazımın arasına girdi, bana birtakım vesveseler vermeye çalıştı" dedim. Resulullah da bana cevabında şöyle buyurdu:

"Bu, adına Hınzeb denilen bir şeytandır! Onun sana yaklaşp da vesvese verdiğini hissettiğin zaman, onun şerrinden Allah'a sığın! Sol tarafına da üç defa tükür."

Ben, aynen Resulullah'ın söylediğini yaptım, Allah da onu benden uzaklaştırdı."⁶⁷

İşte bu hadis-i şerif de gösteriyor ki, şeytanın şu veya bu şekildeki vesvese ve fitnesine, amel ve ibadetlerinde yer veren kimseler, Hınzeb adındaki şeytanların gözbebeği, dostları olurlar! Biz, bütün şeytanların şerrinden, onların fitne ve vesveselerine kapılmaktan yüce Allah'a sığınırız.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden İkincisi:

Abdest ve Gusülde Suyu İsrاف Etmektir:

İmam-ı Ahmed'in Müsned'inde Abdullah bin Amr'den rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.), abdestini almakta olan Sa'd'a uğramış ve kendisine:

"Ey Sa'd, suyu israf etme" buyurmuş. Sa'd:

"Ey Allah'ın Resulü, suda da israf var mıdır?" demiş. Resulullah Efendimiz de:

"Evet, akıp giden ırmak kenarında olsan bile!" buyurmuştur.

Tirmizi'nin Sünen'inde de Ubeyy bin Ka'b'tan rivayet edilen bir hadis vardır ve şu anlama gelmektedir:

"Abdest hakkında insanlara vesvese veren Velhân adında bir şeytan vardır. Su hakkında onun vesveselerine kapılmaktan sakınınız."⁶⁸

Müsned ve Sünen'lerdeki Amr bin Şuayb tarikiyle rivayet edilen hadis de şöyledir: "Bir arabî geldi ve abdest hakkında Resulullah'a sordu. Peygamberimiz (s.a.v.), abdestin nasıl alınacağını ona gösterdi ve bu sırada uzuvlarını üçer defa yıkadı. Sonra buyurdu ki:

'İşte abdest! Kim, üç defadan fazla yıkarsa, kötü etmiş, haddi aşmış, zulüm işlemiş olur.'⁶⁹

Ebu Bekir Abdülaziz'in "Kitabü's-Şafl" adlı eserinde geçen Ümmü Sa'd hadisinde şöyle denilmektedir: Bir defasında Resulullah Efendimiz:

"Bir Müdd su abdeste, bir sâ⁷⁰ su gusle kâfidir" buyurdu. Sonra şunu söyledi: **"Yakında öyleleri gelecektir ki, bunu az görecekler, benim sünnetime muhalefet edecekler! Biliniz ki, benim sünnetime sarılanlar, cennet ehlinin gezinti yeri bulunan Hazi-ratül-Kuds'de safa içinde olacaklardır."**

Sünenü'l-Esram'daki Salim bin Ebi'l-Ca'd'ın Cabir bin Ab-

68 İbn Mace: 1/147. Tirmizi: 1/84. Müsned: 6/153 (Tirmizi bu rivayetin, garîb olduğunu, senedinin kavî olmadığını söylemiştir.)

69 Önceki kaynağa bakınız.

70 Müdd: 832 gram. Sâ 2,917 gramlık bir ölçek...

dul-lah'dan naklettiği hadiste de şöyle denilmektedir: **"O bir müdd su abdest almaya, bir sa su da cenabetten yıkanmaya yeter"** buyurdu. Adamın biri, "bana yetmez" dedi. Cabir buna çok kızdı ve: "Bu kadarı, senden çok daha hayırlı olana kafi gelmiştir" dedi. İmam-ı Ahmed'in Müsned'indeki bir rivayet de bu manâya gelmektedir.

Sahih-i Müslim'de Aişe'den şöyle rivayet edilir:

"Ben ve Peygamber (s.a.v.), üç müdd kadar su alan bir kabdan birlikte gusül abdestimizi alırdık."

Sünen-i Nesai'deki Ubeyd bin Umeyr hadisinde de şöyle denilmiştir: "Aişe demiştir ki: **"Ben ve Hz. peygamber, bir sa¹ kadar sudan birlikte gusül abdestimizi alırdık. Her defasında önce ben başlardım, elimle suyu alır, başımdan aşağı dökerdim. Hiç birinde saçımın örgülerini çözmezdim."**

Bundan önce de gördüğümüz gibi Sahihlerin her ikisinde de Peygamber'in (s.a.v.) bir müdd su ile abdest aldığı, bir sa¹ kadar su ile de gusül abdestini aldığı geçmektedir. Müslim'in Sefine'den rivayet ettiği hadis de, bu mealdedir.

Bir defasında, Ebu Bekir'in torunu Kasım bin Muhammed yarım müdd kadar veya ondan az fazla bir miktardaki su ile abdest almıştı. Bunu gören İbrahim en-Nehai şöyle demiştir: "Ben, küpten bir tas su alır, bununla iki defa abdestimi alırım." Muhammed bin Aclan da şöyle der: "Allah'ın dininde fakih olan kişi, suyu israf etmemekle beraber abdestini güzel alır." Nitekim İmam Ahmed bin Hanbel'in de bu manâya gelen bir sözünü daha önce nakletmiştik.

el-Meymûnî şöyle anlatır: Ben, bol su kullanarak abdest alırdım. Bir gün aldığım abdesti gören İmam-ı Ahmed bana: "Sen, vesveseli kimseler gibi olmaktan hoşlanır mısın?" dedi. Ben de bundan sonra, suyu çok kullanmayı bıraktım. Nitekim İmam'-

ın oğlu Abdullah da önceleri böyle yaparmış. Babası kendisini uyarmış, çok su kullanmaktan, vesveseye yer vermekten defalarca nehyetmiştir. O da bundan vazgeçmiştir.

İshak bin Mansur, işi vesveseye dökmüş, abdest uzuvlarını üçten fazla yıkamaya başlamıştı. Bunu öğrenen İmam, "bunu ancak, vesveseli kimseler yapar!" diyerek menetmiştir.

Ebu Davud'un Sünen'inde Abdullah bin Muğaffel'den rivayeti şöyledir: Ben, Resulullah'ın: **"Zaman gelecek, bazı kimseler abdestte ve duada işi aşırılığa döneceklerdir"** dediğini işittim."⁷¹

Şimdi sen, bu rivayeti Kur'an'ın: **"Çünkü Allah, haddi aşanları sevmez"**⁷² mealindeki ayetle birlikte mütalaa ettiğinde, yüce Allah'ın vesveseli amelleri sevmediğini rahatlıkla anlamış olursun. Evet, vesveseli kimsenin ameli; farzı ifsad edecek dereceye varmadığı takdirde, her ne kadar farz borcunun düşmesi için kafi gelirse de, Yüce Allah'ın sevgisini ve rızasını kazandırmaz. Kulun, abdest ameli için müjde edilen o güzelim hali de kazandıramaz. O güzelim hal ki, Rasulullah Efendimiz onu, **"cennetin sekiz kapısından hangisinden dilerse, o kapıdan girer"** buyurarak müjdelemişti.

Abdest veya gusülde israfa kaçmanın bir mefsedeti (bozuk yönü) de, bu sudaki başkalarının hakkını kendi zimmetine geçirmiş olmasıdır. İhtiyaç ve gereklilik olmadığı halde, zimmetine böyle bir hakkı almış olarak mesela hamamdan çıkar gider. Böyle sular ise, belli kişilerin mülkü sayılır ve onların hakkını üzerine

71 Ebu Davud, Kitabü's-Salât, Babü'd-Dua. İbn Sa'd'dan. (İmam Münziri şöyle demiştir: Bu ravi, Sa'd İbni Ebi Vakkas'ın oğludur, fakat hangi oğlunun olduğu belirtilmemiştir. Eğer Ömer İbni Sa'd ise, onun rivayeti dinde delil ve hüccet olmaz. Fakat bunu, İmam-ı Ahmed de Müsned'de rivayet etmiştir. Müsned: 1483-1484.)

72 Kur'an-ı Kerim, A'raf Suresi: 55

almış olur. Üzerinde başkalarının hukuku bulunması ise, bir kul için kabirde ve ahirette zarar ve sıkıntı vesilesi olacaktır.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Üçüncüsü:

Abdestin Bozulması Hakkında Düşülen Vesvese:

Sahih-i Müslim'de Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir: O şöyle demiştir: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Biriniz, karnında bir şey hisseder de bir şey çıktı mı, çıkmadı mı diye şüpheye düşerse, mescidden çıkıp gitmesin! Bir ses duymadıkça veya kokuyu hissetmedikçe abdestinin bozulduğuna hükmetmesin."⁷³

Yine Sahihler'in her ikisinde Abdullah bin Zeyd'den rivayet edildiğine göre, namazını kılarken, abdesti bozuldu mu, bozulmadı mı diye şüphe ve hayale düşen birisinin durumu Hz. Peygambere arzedildiğinde **"O, bir ses veya koku duymadıkça namazını bozmasın"** buyurmuştur.⁷⁴

Müsned'de Ebu Davud'un Sünen'inde Ebu Saîd el-Hudri'den şöyle rivayet olunur: Peygamber (s.a.v.) buyurdu:

"Biriniz namazını kılmakta iken, şeytan kendisine yaklaşır, abdestim bozuldu diye kendisini şüpheye düşürür. Sakın, bir ses veya koku duymadıkça namazından çıkmasın."⁷⁵

Ebu Davud'un rivayet ettiği metinde: "Şeytan kendisine abdestin bozuldu, dediği zaman, bunu şeytanın yalanına versin (onun vesvesesi ile amel etmesin). Ancak burnu ile kokuyu veya kulağı ile sesi duyarsa hariç" denilmiştir.

73 Bunu İmam Ahmed de Müsned'inde rivayet etmiştir. 2/414

74 Buhari: 1/43. Müslim: 1/276. Ebu Davud: 1/122. İbn Mace: 1/171

75 Müsned: 3/96. Ebu Davud: 1/117, hadis no: 166

İşte, ilgili hadislerde görüldüğü gibi, Peygamberimiz şeytanın vesvesesiyle amel edilmemesini, bir ses veya koku duyulmadıkça abdestin bozulduğuna hüküm verilmemesini, bunun şeytanın yalanına verilmesini emretmiştir. Bu gibi durumlarda şeytanın yalanına hükmedilirse, bizzat kulun niyet ettiği halde, acaba niyet ettim mi, etmedim mi kabilinden olan şüphe ve vesveselerle nasıl amel edilebilir? Bunlar, şeytanın vesvese ve yalanları olmaz mı?

Şeyh Ebu Muhammed şöyle der: "İnsan, bevl ettikten sonra önüne ve donuna bir miktar su serpmesi güzel olur. Böylece kendisinden vesveseyi defetmiş olur. Her ne zaman bir ıslaklık bulsa, bu, benim serptiğim sudandır, der. Nitekim bunu destekleyen bir rivayeti de Ebu Davud Sünen'inde Süfyan bin Hakem tarikiyle sevketmiştir: O şöyle demiştir: "Peygamber efendimiz, bevl ettiği zaman, abdestini alır ve üzerine bir miktar su serperdi. O'nun ashabından İbn Ömer de böyle yapardı."

İmam Ahmed'in arkadaşlarından bazıları, abdest aldıktan sonra üzerlerinde bazı sıçrıntı görmelerinden şikayet etmişlerdi. O da onlara, bevl ettikten sonra üzerlerine biraz su serpmelerini, böylece vesveseden kurtulmalarını tavsiye etti. Hasan el-Basrî'ye ve daha başkasına da bu yolda şikayetler gelmiş, o da buna önem verilmemesini, bu hususta vesveseye düşülmemesini söylemiştir.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Dördüncüsü:

Bevlettikten Sonraki Vesvese:

Müvesvislerden pek çokları da, bevl ettikten sonra şu on şeyi yapar: Selt, Netr, Nahnaha, el-Meşyü, el-Kazfü, el-Hablü, Tefek-kud, Vücûr, Haşv, İsabe ve Derece.

Yani: Zekeri tutup sağımak, istincadan sonra gelmesinden korkulan kısmı çıkarmaya çalışmak, bu maksatla öksürmek, bedenini biraz yukarıya doğru verdikten sonra aniden hızla oturu-

vermek, ipe asılmak, kalan gideni var mı diye uzvu kontrol etmek, uzvu tutup deliğine su dökmek, deliğe bir mil ile pamuk tıkmak, bez parçası ile bağlamak, merdivene çıkıp basamakları hızla inmek, yine bu maksatla birkaç adım yürümek ki, bütün bunları vesveseli kimseler istibrada mübalağa maksadıyla yaparlar.

Üstadımız buyurur ki: "Bütün bunlar vesvese ve bid'attir. Selt ve Netr hakkında bir delil aradımsa da bulamadım. Hakkında rivayet edilen de sahih değildir. Bevl, aynen süde benzer, Çekilip sağılması doğru değildir. Çünkü bırakırsan çekilir, sağarsan akmaya devam eder. Vesveseli kimseler, kendi vesveseleri sebebiyle böyle bir şeye mübtela olurlar. Halbuki önceleri kendilerinde böyle bir durum yoktur. Bu, aslında güzel bir şey olsaydı, herhalde herkesten fazla ona layık olan Peygamber (s.a.v.) ve O'nun ashabı olurlardı! Nitekim Yahudinin biri, Selman-ı Farisî hazretlerine hitaben:

"Sizin Peygamberiniz, gerçekten sizlere her şeyi, hattâ tuvalet adabını bile öğretmiştir" dediğinde, Selman da ona:

"Elbette öğretmiştir" karşılığını vermiştir.

Peki Peygamber efendimizin, bu vesvesecilerin yaptıklarını da öğrettiği sabit midir? Hani nerede? Evet, hayız gören kadına bez tutunmasını talim buyurmuştur. Buna kıyasla, bevli kesilmeyen bir erkeğin de, akıntıdan korunması için bir bez parçası tutunması tavsiye edilir.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Beşincisi:

Yalınayak Yürümedeki Vesvese:

Bazılarının vesveseye kapıldığı hususlardan biri de, yalınayak yürümektir. Sevgili Peygamberimizin kolaylık göstermesine karşılık, onlar bu hususta da şiddet gösterirler. Halbuki Peygam-

berimiz bunu red etmemiştir. Yollarda yalınayak yürüyen ve ayakları çamura batanların, ayaklarını yıkamadan namaz kılma-larını menetmemiştir.

Ebu Davud'un Sünen'indeki rivayette: "Abdü'l-Eşhel oğulla-rından bir kadın şöyle demiştir: Ben, Resulullah'a gelip sordum:

"Ey Allah'ın Resülü, mescide gelirken yürüdüğümüz yol ko-kuyor. Abdest aldığımızda ne yapalım?"

Efendimiz de:

'Peki, biraz daha yürüdüğünüzde yolun bu kısımları temiz değil midir?' buyurdu. Ben:

"Evet" dedim. Peygamberimiz de:

'İşte bu kısımlar, öteki kısımların batıklarını temiz-ler' buyurdu.

Abdullah İbni Mes'ud da: "Biz bastığımız yerler sebebiyle ye-niden yıkamadık" demiştir.⁷⁶

Ali de (r.a.), ayakları çamura batar, böylece mescide gelir, ayaklarını yıkamadan namazını kılar. İbn Abbas da, kendisine sorulması üzerine: "Eğer kurumamış bir insan pisliği üzerine bas-mışsa, ayaklarını yıkar. Kurumuşsa yıkaması şart değildir" açıkla-masını yapmıştır.

Hafs şöyle der: Ben, Abdullah bin Ömer'le birlikte mescide geldim, mescide girmeden ayaklarımı yıkamak istedim. Abdullah bana dedi ki: "Temiz olmayan bir yere basmış bile olsa, temiz olan yerlere basmanla o temizlenmiştir." Ben de yıkamaktan vaz-geçtim. Hep birlikte mescide girip namazımızı kıldık."

Ebü's-Şââ da şöyle diyor:

"Mina'da İbn Ömer, hayvan terslerine ve kurumuş kanlara

76 Ebu Davud: 1/266, hadis no: 383. İbn Mace: 1/177. Ebu Davud: 1/141. Tirmizi: 1/297

basarak yürür, sonra ayaklarını yıkamadan mescide girer, namazını kılar." "

İmran bin Hudayr'ın rivayeti, Asım el-Ahvel'in Ebu'l-Aliye'-den naklettiği hususlarda, seleften bunu destekleyen haberler arasındadır.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Altıncısı:

Ayakkabılar Hakkındadır:

Ayakkabı ve mestlerin altı battığı takdirde, yere sürtmek suretiyle temizlenmiş olurlar. Bunları ayaklardan çıkarmadan namaz kılmak caizdir. Bu, sahih sünnet ile sabittir. İmam Ahmed, bunu açıkça söylemiş, onun mezhebinin muhakkik alimleri de bunu kabul etmişlerdir.

Ebu'l-Berekât şöyle der: "Ayakkabı yumuşaksa ovmakla, sert ise sürtmekle (temizliği) kafidir" rivayeti, bence sahih olan rivayettir." Ebu Hureyre'den gelen rivayet, bunu desteklemektedir. O şöyle demiştir:

"Peygamber efendimiz buyurdu: **"Biriniz yolda yürürken bir pislik çığnemiş olsa, daha sonraki yürüyüşüyle top-
rak onu temizlemiştir."**

Ebu Said el-Hudri şöyle der: Peygamber (s.a.v.), namaz kıldırırken ayakkabılarını çıkardı. Bunu gören ashab da çıkardı. Namazdan sonra Peygamberimiz:

"Siz niçin böyle yaptınız?" buyurdu. Ashab:

"Sizin böyle yaptığınızı gördüğümüz için ya Rasulallah" cevabını verdi. Peygamberimiz bunun üzerine buyurdu:

"Cibril bana geldi, ayakkabılarımda pislik olduğunu

haber verdi, ben bu sebeble çıkarmıştım. Biriniz mes-cide geldiği zaman, ayakkabılarını çevirip baksın! Bir pislik görürse, yere silsin (sürtsün). Sonra onlar ayakla-rında iken namazını kılsın."⁷⁸

Bunun açıklaması şöyledir: Sümkürük ve benzeri şeyler, her ne kadar insana tiksinti verirse de, aslında necis olmadıkları için, yukarıdaki uygulamaya kıyas olunmamalıdır. Bu gibi sebebler-le, ayakkabının çıkarılması, ovalanıp sürtülmesi gerekli değildir. Yani namazın içindeyken bununla uğraşılmalı, ayakkabılar çıkarılmamalıdır. Tabii kan ve insan dışkısına bulaşmış olursa hariç... Nitekim Darekutni'nin rivayetinde, Cebrail'in haber ver-diği olayda, Efendimizin ayakkabısına bulaşan şeyin kan olduğu kaydı vardır.

Kadınların uzun eteklerinin durumu da böyledir. Kadının biri Ümmü Seleme validemize:

"Eteğim uzun, yürürken yerde sürünüyor" dedi. Ümmü Se-leme de:

"Resulullah: "Daha sonraki yürüyüşle temizlenir" buyurdu karşılığını vermiştir. Bunu Ahmed ve Ebu Davud rivayet etmiş-lerdir. Evet, Resulullah kadınların eteklerinin uzun olmasına, bir karış veya bir zira kadarının yerde sürünmesine ruhsat vermiş, yerde süründüğü için yıkama şartı getirmemiştir. Bir pislik bulaş-ması halinde, daha sonraki yürüyüşle temizleneceği hükmüne bağlanmıştır.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Yedincisi:

Ayakkabıyı Çıkarmadan Namaz Kılmak:

Bu, gerek Resulullah'ın, gerek O'nun ashabının sünnetidir. Fi'len ve emir olarak sünnetliği sabittir.

Enes bin Malik rivayet eder: "Peygamber (s.a.v.), ayakkabısını çıkarmaksızın namaz kıları." Bu rivayet, Buhari ve Müslim'in ittifakıyladır.⁷⁹

Şeddad bin Evs'in rivayet ettiğine göre de Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **'Yahudilere muhalefet ediniz, çünkü onlar ayaklarında mestler ve ayakkabı olduğu halde namaz kılmazlar.'**⁸⁰

İmam Ahmed bin Hanbel'e, ayakkabı ile namaz kılınır mı? diye sorulduğunda, İmam açıkça: "Allah'a yemin ederim ki, ayakkabı ile namaz kılınır" demiştir. Vesvese ehli olanlar ise, asla ayakkabı ile namaz kılmayı kabul etmezler, buna şiddetle karşı çıkarlar. Onlardan biri bir cenazı namazına geldiği zaman, cenaze namazının toprak zemin üzerinde kılındığını görür, ayakkabıları ile bu namazı kılmak istemez, tabanlarını dikip ayaklarının ön kısmını yerden kaldırır. Bakar böyle de olmaz, nihayet cenaze namazını kılmaktan vazgeçer! Yani ayakkabı ile cenaze namazı bile kılmazlar. Nerde kaldı ki, mescidde vakit namazı kılsınlar. Halbuki Peygamber (s.a.v.), Ebu Said el-Hudri'nin rivayet ettiği hadislerinde şöyle buyurmaktadır: **"Sizden biriniz, mescide geldiği zaman, ayakkabısına bakıp kontrol etsin, ayakkabısında eğer bir pislik görürse onu silerek temizlesin ve ayakkabısını çıkarmadan namazını kılsın."**⁸¹

79 Buhari: 1/201. Müslim: 1/391, hadis no: 555

80 Bunun için önceki kaynaklara bakınız.

81 Ebu Davud: 1/427, hadis no: 650. Müsned: 3/92

Peygamber efendimiz, bazan böyle buyurmuş, bazan da: **"Birinizin boğazından balgam gelir ve onu çıkarırsa, balgamını kimseye bulaştırması için yere defnetssin"** demiştir. Bütün bunlar gösterir ki, o zaman Peygamberimizin mescidinin zemini toprak idi, döşemesi de çakıldı. Sevgili Peygamberimiz, mescid yapılmasını tavsiye ettiği kadar, mescidlerin son derece temiz tutulmasını da emretmiştir. Böyleyken, tertemiz yaygılar, halılar

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Sekizincisi:

Nerede Namaz Vakit Gelirse Orada Namazı Kılmak:

Bilinen bir husustur ki, Peygamber efendimizin (s.a.v.) sünnetlerinden biri de, nerede namaz vakti gelmişse, o mekanda namazın kılınmasıdır. Bunun bir istisnası, hakkında yasaklama sabit olan yerlerdir. Bunlar da: Kabristan, hamam ve deve ağılı (yatağı) gibi yerlerdir. Burada, bu hususla ilgili Peygamberimizin sahih bir hadisini zikrederim. O, şöyle buyurmuştur:

‘Yeryüzü benim için mescid ve tahûr kılınmıştır (ki, su bulunamadığı yerde onun toprağı ile teyemmüm de ederiz). Ümmetimden herhangi biri, nerede namaz vakitini idrak ederse orada namazını kılsın.’⁸²

Bizzat Resulullah efendimiz, kendileri ve onun bu husustaki emrine uyarak sahabeleri de böyle yaparlardı. Herhangi bir sergi yaymaksızın, koyun ağıllarında namaz kılarlardı, deve ağıllarında ise kılmazlardı.

İbni Münzir der ki: "Kendilerinden ilim ve şer'i hüküm alınan ilim ehli, koyun ağıllarında namaz kılmanın caiz oluşu üzerinde ittifak etmişlerdir. Ancak Şafîi bunu mekruh saymıştır ve demiştir ki: "Koyunların yattığı yer, onların dışkısından salim ise kılınır, değilse mekruh olur."

Ebu Hureyre'nin rivayetine göre, Efendimiz (s.a.v.) şöyle

yazılmış bulunan bir mescide dahi ayakkabı ile girilip, ayakkabı ile namaz kılınacak diye bir emir yoktur! Hattâ bu, mescidler hakkındaki emir ve edebe aykırı görülmüştür. Hanefilerin efdal, Hanbelilerin sünnet gördüğü; herhangi bir yerde veya zemini toprak olan mescidlerde ayakkabı ile namaz kılınmasıdır, (mütercim).

buyurmuştur: **"Koyun ağıllarında namazınızı kılınız, fakat deve ağıllarında kılmayınız."**

Bu hadisi Tirmizi rivayet etmiş ve bunun sahih olduğunu söylemiştir.⁸³

İmam-ı Ahmed'in Ukbe bin Amir tarikinden rivayet ettiği bir hadise göre, Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur: **"Koyun yaataklarında namaz kılınız, deve yataklarında kılmayınız."**

Yine İmam'ın Müsned'inde Abdullah bin Muğaffel'den bir rivayeti var. Buna göre Peygamberimiz: **"Koyun yataklarında namaz kılınız, deve yataklarında kılmayınız! Çünkü deve, şeytanlardan yaratılmıştır"** buyurmuştur.⁸⁴

Yine bu konuda Cabir bin Semura, Bera bin Azib, Useyd bin Hudayr ve Zül-Ğurra'nın rivayet ettikleri hadislerde, hep: **"Koyun yataklarında namaz kılınız"** buyurulmuştur. Bunların rivayet ettikleri hadis metinlerinin bazılarında ise: **"Çünkü bunda bereket bulunmaktadır"** denilmiştir.⁸⁵ Bir hadisde de: **"Bütün yeryüzü mesciddir! Ancak kabristanlar ve hamamlar hariç"** buyurulmuştur. Bunu bütün Sünenler rivayet eder, ancak Nesai hariç...⁸⁶

Şimdi, bir bu hadislere bak ve bizzat Resulullah'ın ve ashabının tatbikatını gözden geçir, bir de temiz yaygı üzerine ayrıca seccade yazmadan namazını kılmayanların durumunu gör! Hat-tâ bunlardan öyleleri vardır ki, yaygı üzerine seccadesini yazar, onun üzerine de ayrıca mendil yazar! Böyle olmadıkça, namaz kılmak istemez. Bütün bu külfet ve özentileri kendisine şiar edi-

83 Müsned: 4/85

84 Müsned: 4/85-86, 288

85 Önceki kaynağa bakınız.

86 Ebu Davud: 1/330, hadis no: 492. İbn Mace: 1/246, hadis no: 745

nir, Resulullah ve ashabının şiarını güya beğenmez. Camilerdeki hasır ve yaygılara basmak bile istemez! Nerde kaldı ki onların üzerinde namaz kulsın! İstersen bu vesveselilerden birinin yaptığına dikkat et, onu serçe kuşunun ordan oraya atladığı gibi, hasır ve yaygıların üzerinden atlarken görürsün! Çünkü ona göre, bugün cami ve mescidlerdeki hasır ve yaygıların her tarafı temiz sayılmamaktadır. Bunun için o, rastgele onlara basamaz! Mutlaka temiz olan yerlerini bakıp seçer, ancak oralara basar, bunun için de kuş gibi atlamak zorunda kalır... İşte bunun için, büyük sahabe Abdullah ibni Mes'ud (r.a.) böylelerine hitaben: "Siz, ya, Resulullah'ın ashabından dinde daha ilerisiniz, yahut da bir nevi dalâlet üzere bulunuyorsunuz" demek zorunda kalmıştı.⁸⁷

Dinen ve tarihen bilinen bir husustur ki, Peygamber efendimiz (s.a.v.) uzun müddet kullanılmak neticesinde siyahlaşmış bir hasır üzerinde namazını kılmıştır! Bu hasırın üzerine ne seccade serilmiştir, ne de mendil. Sadece üzerine bir miktar su serpilmiş, sonra Resulullah bunun üzerinde namazını kılmıştır. Resulullah, bazan toprağın üzerine, bazan çakıl üzerine, bazan da çamurlu zemin üzerine secde ederdi. Toprak veya çamurun eseri bazan mübarek alnında görülürdü.

İbn Ömer şöyle rivayet eder: "Köpekler bazan mescide girip çıkar, hattâ çişini ettiği bile olurdu da, ashab bu yüzden orayı yıkama lüzumu duymazdı."

Bunu rivayet edenlerden Buhari, "hattâ çişini ederdi" kısmını

87 Bazı kimseler, mescidde halkalar meydana getirmişler, her bir halkanın başında bir adam, her birinin ellerinde küçücük çakıl taşları, başlarındaki adam: "Yüz defa tekbir" diye sesleniyor, onlar da yüz defa tekbir getiriyorlar, adam: "Yüz defa tehlil" diyor, onlar da tehlil getiriyorlar, adam: "Yüz defa salavat-ı şerife" diyor, onlar da salavat-ı şerife getiriyorlardı. Biri gidip Abdullah İbni Mes'ud'da durumu anlattı. O da gelip durumu böylece gördükten sonra, onlara hitaben yukarıdaki sözünü söyledi. (Bakınız, Sünen-i Darimi: c. 1, s. 68.)

almamıştır. Ebu Davud ise, bu kısmıyla beraber rivayet etmiştir ve onun rivayetinin senedi sahihtir.⁸⁸

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Dokuzuncusu:

Mescidlere Yalınayak Girmek:

Şüpheli ve vesvesecilerin üzerinde durdukları meselelerden biri de budur. Sahih ve sabit olmasına rağmen, onlar bunu da kabul etmek istemezler. Halbuki sahabe ve tabiin zamanında mescidlere yalınayak girilirdi, sulara ve çamurlara basıp gelenler dahi böylece mescide girer, namazını kılardı. Nitekim Yahya bin Vessab'ın sorusu üzerine Abdullah İbni Abbas, bunda bir mahzur olmadığı cevabını vermiştir. Kümeyi bin Zeyyad da şöyle demiştir: "Ben, Ali'nin (r.a.) yağmur sonrası çamurlara basarak mescide geldiğini, ayaklarını yıkamadan namazını kıldığını görürdüm."

İbrahim Nahai de şöyle der: "Onlar, mescide gelirken, ayakları suya çamura dalar, böylece gelip namazlarını kılarlardı."

Saîd bin Mansur'un Sünen'indeki rivayete göre, Yahya bin Vessab: "Onlar, yağmur suları içinde yürürler, bundan üzerlerine sıçar, böylece gelip namazlarını kılarlardı" demiştir.

İbni Münzir: "İbni Ömer'in Mina'da, yağmur suları ve çamuru içinde yalınayak yürüdüğü ve böylece namazını kıldığı görülmüştür" der ve bunu caiz görenlerin isimlerini verir: Al-karna, Esved, Abdullah bin Muğaffel, Saîd bin Müseyyeb, Şa'bî, İmam Ahmed, Ebu Hanife, Malik... Şafiilerin iki sözünden biri de böyledir ve bu hüküm, ilim ehlinin umumunun sözüdür. Çünkü sokak sularını ve çamurlarını necis saymakta büyük meşakkat vardır ve bu meşakkat, şer'an kaldırılmıştır. Nitekim kafirlerin yemeklerini yemek, elbiselerini giymek, fasıkların elbiselerini

giymek, içkicilerin ve daha başkalarının elbiselerini giymek hususundaki meşakkat de şer'an kaldırılmıştır.

Ebu'l-Berekat İbni Teymiye şöyle der: "İşte bütün bu deliller gösterir ki, yeryüzü kurumakla temizlenmiş olur. O halde kişinin mescide ve çarşıya gidip gelirken yol üzerinde veya kenarında gördüğü bazı pislikler sebebiyle, bastığı her yeri necis saymasına, yalınayak yollara basmaktan veya böylece mescide girmekten çekinmesine mahal yoktur. Bütün bu zorluklar şer'an kaldırılmıştır. Selef-i salihinin davranışlarının bu istikamette olduğu da bilinmektedir. Efendimizin, **"ayakkabısında bir pislik görenin ayakkabısını yere silmesini"** emretmiş olması da, bizim bu söylediğimizi kuvvetlendirmektedir. Eğer yeryüzü kurumakla temizlenmemiş olsa idi, Efendimiz böyle emretmez, üstelik bunu yasaklardı. Çünkü mescide gelinen yolda, kimileri ayakkabısı ile, kimileri de yalınayak olarak yürümektedir."

Üstadımızın sahih görüp seçtiği kavil de budur. Ebu'l-Berekat'ın bu sözünü, Ebu Kılabe de desteklemiş ve: "Yerin kuruması, temizlenmesidir" demiştir.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Onuncusu:

Meziy Hakkındadır:

Meziy hakkında Peygamberimiz'e sorulmuş, o da abdest alınmasını emretmiştir. Soranın:

"Peki meziy elbiseme bulaştığı zaman ne yapmam lazımdır?" demesi üzerine de:

"Bir avuç su alır, onun bulaştığını gördüğün yerlere serpersin" buyurmuştur.

Bunu, Ahmed, Tirmizi ve Nesai rivayet etmiştir.⁸⁹

işte hadiste görüldüğü gibi, Efendimiz meziy isabet eden yere su serpmekle iktifa edilmesini caiz görmüştür. Süt emen erkek çocuğun bevli için de caiz gördüğü gibi...⁹⁰ (Ebu Hanife ile arkadaşlarının ve İmam Malik'in mezhebine göre kızla oğlanın bevilleri (idrarları) arasında hüküm itiban ile hiç bir fark yoktur. Her ikisi de necistir. Ve ikisini de yıkamak icap eder...)

Üstadımız bu hususta der ki: "Doğru olan budur! Çünkü bundan sakınmak zordur, özellikle bekar gençler için. Oğlan çocuğunun bevline, mestlerin ve ayakkabıların altına gösterilen kolaylığı burada da göstermek, şüphesiz daha layıktır.

Şer'an gösterilmiş kolaylıklardan olmak üzere, kış veya yaz mevsimlerinde taş ile taharetlenmenin caiz olduğu üzerinde ittifak edilmiştir. Bu, aynen Peygamberimizin sünnetinde de böyledir. Yaz mevsiminde taharet mahallinin terlemesi ve bunun elbiseye bulaşması, bu cevaza ve kolaylığa engel olmamıştır. Ayrıca bunun yıkanması emredilmiş değildir.

Diğer bir husus da, katırın, eşeğin ve yırtıcı hayvanların az miktardaki dışkılarının affedilmiş olmasıdır. İmam Ahmed'in mezhebine dair nakledilen iki kavilden biri de budur. Sakınmanın güçlüğü sebebiyle, üstadımız, bunun caiz oluşunu tercih eylemiştir.

Velid bin Müslim şöyle der: "Ben, İmam el-Evza'î'ye dedim ki:

"Katır, eşek ve at gibi eti yenilmeyen hayvanların bevli hakkında ne dersin?" O şu cevabı verdi:

"Onlar, gazalarda bu gibi ahval ile karşılaşır, bu yüzden bedenlerini veya elbiselerini yıkamazlardı."

89 Müslim: 1/24. Ebu Davud: 1/142, hadis no: 206. Tirmizi: 1/197. Nesai: 1/111. İbn Mace: 1/169. Müsned: 1/104

90 Buhari: 1/62. Müslim: 1/237, hadis no: 101. Ebu Davud: 1/261

Bir diğ er husus da, meziy gibi, ved inin de az miktarının affedilmiş olmas ıdır. İmam Ahmed, bunu açıkça tercih etmiştir. Yine onun mezhebine göre, kusmuğ n az miktar ı da böyledir.⁹¹

Üstadımız der ki: "Yaradan çıkan su ve irin sebebiyle elbiseyi veya bedeni yıkamak vacib değildir. Bunlann necis olduğ na dair sahih bir delil yoktur." Bazı alimler, bunun temiz olduğ n  söylemiştir. İbn  mer, bu sebeble namazından çıkmazdı. Fakat kanama olursa çıkardı. Hasan el-Basrî'nin tercihi de böyledir. Ebu Mihlez'e:

"Yaradan çıkan su ve irin için ne dersin?" denilmiş, o da:

"Bu bir şey değildir. Allah'ın kelimasında haber verdiğ  sadece kandır" demiştir.

İmam İşhak bin Raheveyh'in mezhebi de böyledir. O şöyle demiştir: "Kandan maada bedenden çıkan şeyler, t pk  ter gibidir. Abdestin yenilenmesini gerektirmez."

Bir defasında İmam Ahmed'e:

"Sana göre, kan ile irin aynı mıdır?" diye sorulmuş. O da:

"Hayır! Çünkü kan hakkında bir ihtilaf yoktur, irin hakkında ise alimler ihtilaf etmiştir" demiştir. Diğ er bir defasında da: "Yaradan çıkan su ve irin, kan gibi değildir, bunların işi kolaydır" demiştir.

Burada İmam Ebu Hanife'nin ř  sözünü de zikrederim: "Buğdayda fare d şkısı olsa ve buğdayla beraber  ğ t lse, bunun yenilmesi helaldir. Keza m   yağ  düşmüş olsa, onun da yenilmesi helaldir. Çünkü bunlardan şakınmak zordur. Fakat suya düşmüş olsa, suyu necis yapar."

Harman edildiğ  sırada, harman merkebinin bevli isabet eden buğdayın yenilmesi, bazı şafii mezhebi alimlerince helaldir.

91 Meziy ve ved ; meniden başka erkekten gelen yapışkan sıvı, beyaz sudur.

Bunda güçlük olması sebebiyle yıkanmasını şart koşmamış, seleftin de böyle davrandığı ifade edilmiştir. Aişe de şöyle demiştir: "Biz, eti pişirip yedik, tencerede ise çizgi halinde kan görülürdü."

Malum, öğretilmiş köpeğin avladığı, dinimizde helal kılınmıştır. Bu avın üzerindeki köpeğin ağzının değdiği, ısırp çiğnediği yerin yıkanması veya kesilip atılması emredilmemiştir. Bunu ne Allah (c.c.) emretmiştir, ne de O'nun Resulü... Sahabeden herhangi birinin bu şekilde bir fetvası da mevcut değildir.

* * *

Seleften pek çoklarının verdiği fetvalardan biri şudur: "Kişi namazını kıldıktan sonra, bedeninde veya elbisesinde necaset görse, fakat bunu namazdan önce bilmiyor olsa veya bildiği halde unutmuş bulunsa, yahut da unutmadığı halde temizlemekten aciz kalmış olsa, işte onun bu namazı sahihtir, yeniden kılması icab etmez." Bu hükme katılan selef alimlerimiz şunlardır: İbn Ömer, Ata, Said bin el-Müseyyeb, Tavus, Salim, Mücahid, el-Şa'bî, İbrahim Nahaî, Zührî, Yahya bin Saîd el-Ensarî, Evzaî, Malik, İshak bin Raheveyh, Ebu Sevr, İmam Ahmed (iki kavilden birine göre) ve daha başkaları...

Bir diğer husus da: Peygamberin (s.a.v.) kızı Zeyneb'in kızı Ümame'yi yüklenmiş olduğu halde namazını kılmasıdır. Rükûa vardığında onu indirir, secdeden kalktığında tekrar yüklenirdi ve bu, ittifakla sabittir.⁹²

Ebu Davud'un rivayetinde bunun, akşam ve yatsı namazlarından birinde olduğu kaydı vardır. Bu hadis; çocuk bakıcının, çocuğa süt verenin, ay halini görenin ve süt emer çocuğun elbisesinin necis olmadığına delalet etmektedir. Üzerinde onların el-

92 Buhari: 1/131. Müslim: 1/285. Ebu Davud: 1/563. Nesai: 3/10. Müsned: 5/295

biselerinden bazıları bulunduğu halde namaz kılanın namazı da caizdir. Bu elbiselerde, necaset bulunduğu kesin olarak bilinmediği müddetçe, durum böyledir.

Ebu Hureyre şöyle der: "Biz, yatsı namazını Peygamberimiz ile birlikte kıldığımız zaman, Hasan ve Hüseyin O'nun sırtına atlayıp biner, secdede kaldığı müddetçe O'nun sırtından inmezlerdi. Resulullah efendimiz, secdeden kalktığı sırada, iki eliyle her ikisini de tutar, usulca onları yere indirirdi. O secdeye vardığı zaman onlar yine O'nun sırtına sıçrarlar, secdeden kalktığı sırada Peygamberimiz de yine öyle yapardı. Bu hal, namazın sonuna kadar böyle devam ederdi." Bunu, İmam Ahmed rivayet etmiştir.⁹³

Şeddad bin el-Hâd, babasından naklen şöyle der: Resulullah Efendimiz bizim yanımıza geldiğinde, sırtında Hasan (veya Hüseyin) vardı. O, onu yere indirdi ve namazına durdu. Secdeye varınca, o hemen O'nun sırtına bindi. Peygamberimiz secdesini hayli uzattı. Namazını bitirdiği zaman şöyle buyurdu: **"Oğlum beni binit edindi! Ben de kendisi hakkında acele etmek istemedim."** Bunu, İmam Ahmed ve Nesai rivayet etmiştir.⁹⁴

Aişe validemiz şöyle der: **"Ben ve Resulullah bir tek örtü altında yatıp gecelerdik. Ben ay halimi gördüğümde, bundan O'nun elbisesine bulaşırsa, sadece o kısmı yıkar ve o elbise ile namazını kılardı."** Bunu Ebu Davud rivayet etti.⁹⁵

Bir de şu var: Peygamberimiz, müşriklerin dokuduğu kumaştan elbise edinir, bu elbise ile namaz kılardı. Ömer ile Ubeyy arasındaki olayı daha önce zikretmiştik. Buna göre Ömer, bevl ile boyandığı hakkında bilgi aldığı elbiselerin yasaklanmasını istemiş, Ubeyy de, "bunu Peygamberimiz giymiş, başkaları da O'nun

93 Müsned:2/513

94 Müsned: 3/493

95 Ebu Davud: 2/621. Nesai: 1/150. Müsned: 6/44

zamanında bunu giymiştir" demişti. Bunun üzerine Ömer, kararından vazgeçmiştir. Ben, buna kıyasla diyorum ki, cûh (çuha) denilen elbiseyi de necis saymamalıdır. Bunun necis sayılması, yine şeytanın vesveselerindendir.

Ömer, Cabiye geldiği zaman, bir Nasrânîden ariyet aldığı elbiseyi giydi. Kendi elbisesini de yıkanıp yamanmaya verdi. Bir Hristiyan kadının küpündeki sudan abdest aldı. Selman ile Ebü'd-Derda da bir Hristiyan kadının evinde namaz kılmaktan çekinmediler.

Bir gün Ömer bin el-Hattab yolda giderken, üzerine oluktan bir şey aktı. Yanındaki arkadaşı bağırdı:

"Ey oluk sahibi, akıttığın temiz midir, yoksa necis midir?" Ömer ise şöyle seslendi:

"Ey oluk sahibi, sakın bize cevap verme!" ve yoluna devam etti. Bunu İmam Ahmed rivayet etti.

Üstadımız bununla ilgili olarak der ki: "Bir kimse, geceleyin yolda giderken ayağına veya elbisesinin eteğine yaşı bir şey isabet etse de bunun ne olduğunu bilemese, bilmek maksadıyla koklaması gerekmez. Kendisine böyle bir şey vacib değildir. Ömer'in yukarıdaki kıssası bunu te'yid eder."

Ben de derim ki: "İşte fıkıh budur! Çünkü hükümler, o hükümler hakkındaki kişinin bilgisi olması üzerine terettüb eder. Böyle olunca, hakkında ilim sahibi olmazdan önceki hususlar, yüce Allah'ın affına uğrar. Allah'ın affettiği bir hususun ilmini ve sebebini araştırması ise, kendisine terettüb eylemez."

Keza: Az miktardaki kan ile beraber kılınan namaz dahi sahihtir. O da affa uğrar. Bu sebeble namazını iade etmesi gerekmez.

İmam Buhari şöyle buyurur: "Hasan el-Basrî şöyle demiştir: "Müslümanlar, yaralarından kan aktığı halde, namazlarını kılar-

lardı." Yine bize gelen bilgilere göre, İbni Ömer (r.a.) bir sivilceyi sıktığı zaman ondan kan çıkmıştır. Fakat bu sebeble o, abdestini yenilememiştir. İbni Ebi Evfa da, tükürdüğü kan sebebiyle namazını bırakmamış, devam edip tamamlamıştır. Ömer b. el-Hattab ise, yarasından kan geldiği halde namazını kılmıştır.⁹⁶

Yine bu kabildendir ki: Ta Peygamberimizin zamanından beri süt emziren kadınlar, süt emen çocuklar üzerlerine kustukları ve ağızlarının suyu aktığı halde, üzerlerindeki elbiseleri çıkarmaksızın ve yıkamaksızın namazlarını kılmaya devam etmişlerdir. Çünkü çocuğun tükürüğü, ağızını temizler. Tıpkı kedinin tükürüğünün ağızını temizlediği gibi. Nitekim bu hususta Resulullah'ın bir hadisi de vardır. O şöyle buyurmuştur:

"Kedinin ağızının artığı necis değildir! Çünkü onlar, her zaman etrafınızda dolaşan hayvancağızlardır." Peygamberimiz bilfiil kedinin suyunu verir, suyunu içmesi için eliyle kabı ona uzatırdı.⁹⁷

Ashabdan Ebu Katade de böyle yapardı. Halbuki kedilerin fare yediği, haşerat yediği de kesin olarak bilinirdi. Yine kesin olarak bilinen bir şeydir ki, Medine'de bulunan havuzlar iki büyük küp sudan fazlasını alacak kadar büyük değildi. Bu havuzlara da kediler uğrar, oralardan su içerlerdi.

Bilinen bir husus da: Gerek ashab gerekse onlardan sonrakiler, kılıçları kanlandığı zaman, sadece silivermekle iktifa ederlerdi. Ayrıca yıkamak külfetleri olmazdı. Buna kıyasla, üzerine necis bulaşmış bir aynanın dahi, silivermekle temizleneceğini söyleriz. Kasabın bıçağının da böyle olduğunu İmam Ahmed, açıkça bildirmiştir. Yıkayıcının ipi de böyledir. O bunun üzerine necis olan bir elbiseyi sererek kurutur. Sonra yine bu ipin üzeri-

96 Buhari: 1/280. Buhari Şerhi Fethü'l-Barî: 2/281, 2/54-55

97 Ebu Davud: 1/60, hadis no: 75-76. Tirmizi: 1/153. Nesai: 1/55. İbn Mace: 1/131. Darimi: 1/187.

ne temiz elbiseleri serer. Bu dahi İmam'a sorulduğunda, "bunda bir beis yoktur" diye cevaplandırmıştır. Nitekim İmam Ebu Hanife de: "Necis olmuş bir yer, rüzgar ve güneş sebebiyle temizlenir" demiştir. Bizim (Hanbeli) mezhebimiz alimlerinin bazıları da bunu tercih etmiştir. Hattâ bu yerden teyemmüm edilmesi bile kabul edilmiştir. Mescide uğrayan köpekler hakkındaki İbn Ömer hadisi de bunu te'yid eder mahiyetindedir. Bunu daha önce zikretmiştik.⁹⁸

İmam Ebu Hanife'nin dediği gibi, rüzgarla ve güneşin tesiri ile yer temizlenmeseydi, yukarda zikrettiğimiz hususlar kabul edilmemiş olurdu. Kabul edildiğine göre, yer rüzgar ve güneş sebebiyle temizleniyor demektir.

Amelde kolaylığı esas alan sünnetin hükümlerinden biri de: "Su, az olsa da, bozulup üç vasfından birini kaybetmedikçe necis olmaz." Nitekim Medine ehlinin, selef alimlerinin büyük bir ekseriyetinin, hadis ehlinin çoğunun mezhebi böyledir. Ata, Saîd, Cabir, Evzaî, Süfyan-ı Sevrî, Malik, Abdurrahman bin Mehdî bu şekilde fetva vermişlerdir, İbni Münzir'in tercihi de budur. Ehli zahir de bunu kabul etmiştir. Bir rivayete göre, Ahmed'in açıkça söylediği de böyledir. Keza mezhebimiz alimlerinden bazıları, İbn Akıl, üstadımız Ebu'l-Abbâs ve onun üstadı İbn Ebi Amr da bunu tercih etmişlerdir.

İbn Mace'nin Sünen'inden iki hadis zikrederim: "**Kokusunu, tadını ve rengini değiştirmedeği müddetçe, hiçbir şey suyu necis kılmaz!**"

Resulullah'a Mekke ile Medine arasındaki havuzlar hakkında soruldu. Ki bu havuzlara yırtıcı hayvanlar, köpekler ve eşekler uğrardı. O, buna verdiği cevapta: "**Onların içtikleri onların, kaları da bizimdir. Temizdir, abdest alabilirsiniz**" buyurdu.

Bu iki hadis, her ne kadar senedi itibariyle tenkide uğramışsa da, biz bunları zaten sırf istişhad için, yani şahit gösterme kabilinden zikrettik. Yoksa hüccet ve itimad için değil. Hüccet ve itimad için diğer deliller yeterlidir.

Buhari, İmam-ı Zühri'nin şöyle dediğini nakleder: "Suyun tadı, kokusu ve rengi bozulmadıkça onu kullanmakta (abdest ve gusül için) bir beis yoktur."

Yine Zühri şöyle demiştir: "Köpek, su kabımı yalamış olsa, kişinin başka suyu da bulunmasa, önce bu su ile abdest alır, sonra da teyemmüm eder."

Süfyan-ı Sevri onun bu sözünü çok beğenir ve: "İşte bu, aynen fıkihtır. Yüce Allah da: "...Ve suyu bulamadığınızda teyemmüm ediniz" buyurur der.⁹⁹ Ayrıca şu açıklamayı getirir: "Evet su vardır fakat gönül bu su hakkında şüpheye düşmüştür. Şüphenin sebebi de vardır. O halde, delilden neş'et eden şüpheden kurtulmak için ayrıca teyemmüm eder."

İmam Ahmed, köpeğin yaladığı küpün içindekinin yenileceğini söylemiştir.

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Onbirincisi:

Davetlere İcabet:

Sünnette sabit olan hususlardan biri de: Kişinin kendisini davet edenin davetine icabet etmesi ve onun yemeğini yemesidir. Ehl-i kitaptan bir gayr-i müslim olsa da... Nitekim Peygamber efendimiz'in sünneti böyleydi. Davete icabet eder, onun yemeğini yerdi. Yahudinin biri, kendisini davet etti ve arpa ekmeği ile etten sıyrılmış yağ ikram eyledi. O da bu davete icabette bulundu.¹⁰⁰

99 Kur'an-ı Kerim, Maide Suresi: 6

100 Buhari: büyü. Fethü'l-Barî: 4/302. Tirmizi: 3/519. Müsned: 6/133

O'na uyararak müslümanlar da, kitap ehlinin davetini kabul eyler, yemeklerini yerlerdi. Ömer (r.a.), çeşitli yerlerdeki kitap ehline, müslümanlar kendilerine uğradıklarında onlara yemek vermelerini açıkça emreder, şart kılar ve şöyle derdi: "Kendi yediklerinizden müslümanlara yediriniz! Allah bunu, Kitabında helal kılmıştır."

Ömer, Şam'a geldiği zaman, kitap ehli kendisi için yemek hazırladı ve onu yemeğe çağırdı. Ömer:

"Yemek nerede yenilecek?" diye sordu.

"Kilisede yenilecek" dediler. O, kiliseye girmek istemedi, Ali'ye hitaben: "Haydi insanları yemeğe götür" dedi. Ali de böyle yaptı. Kilisede yemek yerlerken Ali, oradaki resimlere bakıyor ve:

"Mü'minlerin Emiri de gelip yese, ne mahzuru vardı?" di-yordu.

Peygamber Efendimiz, Hasan ve Hüseyin'in ağızlarından öper, Aişe validemiz'in ağzının değdiği yerden su içer, onun ağ-zıyla etini sıyırdığı kemiği alıp ağızıyla sıyıırırdı. Ağzını, onun ağzını koyduğu yere kordu. Halbuki Aişe validemiz, ay halini görüyor olurdu. Ebubekir de, Hasan'ı omuzuna alıp taşıdığı zaman, onun ağzının suyu üzerine akardı. Bir defasında Resulullah Efendimiz, kendisine getirilen oğlan çocuğunu kucağına almıştı. Çocuk onun üzerine işedi. O da bir miktar su istedi ve bu suyu çocuğun çişini yaptığı yere serpti. Fakat orasını yıkamadı.¹⁰¹

Bizim burada sünnetten zikrettiğimiz şeyler, misal olacak ka-dar az bir şeydir. Aslında ise bu kadar değil, pek çoktur. Peygam-ber'in (s.a.v.) ve O'nun ashabının yaşayışını, üzerinde bulunduk-ları yolu bilenler için, hakikat asla gizli değildir. Onlar kendileri,

hakikat-ı hâli çok iyi bilmektedirler. Az bilen veya iyi bilmeyenler için de biz, burada yeterli örnekler verdik. Bu hususta esaslı bir fikir edinmek için  u mühim hakikatleri de göz önünde bulundurup unutmamamız gerekmektedir.

 mam-ı Ahmed Müsned'inde Peygamber'in (s.a.v.)   yle buyurduğunu rivayet eder:

"Ben, haniflik ve müsamaha ile gönderildim."¹⁰²

 şte Resulullah efendimiz bu hadisleri ile, haniflik ile müsamahayı cemetmi tir! Evet O'nun getirdiği dinin ruhu ve yapısı da gerçekten budur! Müslümanlık, tevhid ve imanda hanifliktir. (Yani son derece açık, doğru ve titizdir.) Amelde ise m samahadır. Yani kolaylıktır. Bu iki büyük esasın zıddı ise, imanda  irke sapmak, amelde şiddeti irtikab eylemektir! Ki böyleleri, dinen helal olan şeyleri haram kılmak isterler. Tevhid ve müsamaha dini olan  l manın zıddına bu iki aykırılık da, bir kudsi hadiste zikredilmiştir. Sevgili Peygamberimiz bunu, yüce Allah'tan hikaye ve rivayetle şöyle ifade buyurmuştur:

"Rabbimiz buyurdu: Aslında ben, bütün kullarımı hanif (yani tertemiz ve tevhid ehli) olarak yarattım! Onların mayasında  irk yoktur. Fakat  eytanlar kendilerini sap-tırıp  irke s r klemi , kendilerine helal kıldı ım şeyleri onlara haram kılmıştır! Onlara  irk yollarını emreden de  eytanlardır."¹⁰³

Fıtratın ve fıtrat dini olan  l am'ın şiddetle reddettiği  irk ve helali haram kılmak; En'am ve A'raf surelerinde Yüce Allah'ın müşriklere karşı şiddetle ayıplayıp reddettiği hususlardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gerçekten, dinde ince eleyip

102 Müsned: 5/266 (Bu rivayetin bir metninde: "...Kim  iddet ve kapalılık göstererek sünnetime aykırı giderse, o benden değildir" denilmiştir. Bakınız, Camiu's-Sa  r: 1/109) (mütercim).

103 Müslim: 3/2197, hadis no: 2865. Müsned: 4/162

sık dokuyarak aşırı gidenleri çeşitli vesilelerle kınamış, uyarmış; akıbetlerinin helak olacağını açıkça haber vermiş ve bir hadisle-
rinde şöyle buyurmuştur:

**"Haberiniz olsun, aşırı gidenler helak oldu, haberi-
niz olsun aşırı gidenler helak oldu, haberiniz olsun, aşırı
gidenler helak oldu..."¹⁰⁴**

İbn Ebi Şeybe şöyle der: Ebu Usame'nin bize anlattığına göre, Mis'ar demiştir ki: Ma'n bin Abdurrahman bana bir kitap gösterdi ve bu hattın babasının hattı olduğuna yemin etti. Bu kitapta aynen şöyle yazıyordu: "Abdullah ibni Mes'ud buyurdu: Varlığına ve birliğine inandığım Allah'a yemin ederim ki, ben, Resulullah kadar dinde aşırı gidenleri şiddetle reddeden birini görmedim! Resulullah'dan sonra da, Ebu Bekir sonra Ömer kadar dinde aşırı gidenleri şiddetle reddeden birini görmedim! Gerek Ebubekir, gerekse Ömer onların akıbetlerinden çok korkarlardı."

Bilinen bir husustur ki Resulullah efendimiz, dinde çok derinlere dalmak isteyenlere buğzederdi. Bunu bid'at ve dalâlete düşmenin, neticede helak olmanın sebebi olarak görür ve gösterirdi. Nitekim yukarıda geçen hadisleri buna delalet etmektedir.

Keza visal orucu hakkındaki sözleri de... Peygamberimiz visal orucu tutar, fakat ashabını bundan menederdi. Oruçta visal; günün orucunu, iftar etmeksizin ertesi günün orucuna eklemek idi. Ashab, bu hususta kendilerine izin verilmesini istiyor ve bunda ısrar ediyordu. Yani visal orucunu bırakmak istemiyorlardı. Nihayet Efendimiz kendilerine bir ceza ve ibret olacak şekilde visal orucu tutturmaya başladı ve hilal görününceye kadar devam ettirdi. Hilal görüldüğü zaman da: **"Eğer hilalin görünmesi gecikseydi, ben de visal orucunu geciktirecek, böylece dinde aşırı gidenlere daha ağır bir ders verecektim"** buyurmuştur.¹⁰⁵

104 Müslim: 3/2055, hadis no: 2670. Ebu Davud: 5/15. Müsned: 1/286

105 Buhari: 8/144 (el-İtisam). Müslim: (es-Sıyam): 1/774, hadis no: 57/1103

İşte Resulullah'ın bu İslamî ve Kur'anî terbiyesi sayesinde aşırılıklardan arınan Ashab-ı Kiram efendilerimiz de, bu ümmetin en faziletli şahsiyetleri haline geldiler. Büyük bir titizlikle Peygamberimizin sünnetine uyuyor, tam manâsı ile O 'na iktida ediyor, her nevi tekellûf ve aşırılıktan uzak bulunuyorlardı, işte onlar da bize böyle bir iktida örneği bırakmış oldular. Bütün aşırılık ve özentilerin İslam'ın ruhuna ne kadar yabancı olduğunu iyi anlayabilmemiz için, yüce Allah'ın şu ayetini de iyi anlamak gerekmektedir! İşte O, bu ayetinde de şöyle buyuruyor: **"Ey Muhammed de ki: "Ben buna (tebliğime) karşı sizden bir ücret istemiyorum! Ben, her nevi özentî ve yapmacıktan uzağım! (Ben, onlardan değilim)."**¹⁰⁶

Abdullah ibni Mes'ud'un kısa bir hutbesi şöyle idi: "Ey müslümanlar, her kim bazı kimseleri örnek almak istiyorsa, seleften örnek alsın! Çünkü halen yaşayan kimseler, hata ve fitneden emin olamazlar. Sizin örnek alacağınız kimseler, Peygamberimizin ashabıdır. Onlar, bu ümmetin en faziletlieleridir. Kalbleri çok iyi ve temiz, ilimleri çok esaslı ve derin, yapmacık ve özentileri ise son derece az olan şahsiyetlerdir! Onların kadrini bilip, haklarını veriniz! Yani onların siretine ve sünnetine uyunuz! Biliniz ki, onlar dosdoğru yol üzerinde idiler. Allah'ın son peygamberi için arkadaş olarak seçtikleri, işte onlardır! Dini dimdik ayakta tutan yine onlardır.

Enes şöyle anlatır: "Bir gün biz Ömer'in yanında idik. O, İslam üzerinde konuşuyordu. Yeri geldi ve aynen şöyle söyledi: "Biz müslümanlar, tekellüften (her nevi özentî ve yapmacıktan) kesinlikle nehyolunduk!"

İmam-ı Malik de, Ömer bin Abdilaziz'in şu tarihi hitabesini verir: "Biliniz ki, gerek Peygamberimizin gerekse O'ndan sonraki emir sahiplerinin birtakım sünnetleri vardır! Bunları kabul etmek, Allah'ın kitabını tasdik etmektir. Aynı zamanda Allah'a olan ita-

ati tamamlamak, Allah'ın dinini desteklemektir, işte Allah'ın dini böyle yaşanır. Bu sünnetleri, kimse tebdil edemez, bozamaz! Bu sünnetlere aykırı düşen şahsî görüş ve ictihatların da dinde bir geçerliliği olamaz. Evet, sünnete uyan, hidayeti bulur! Onu destekleyen zafere erer! Her kim, sünnete aykırı gider ve mü'minlerin yolundan başka bir yola tabi olursa, muhakkak Allah Teala onu gittiği yolda götürür ve sonunda hakettiği cehenneme atar! Cehennem ise ne kötü bir yerdir."

Yine İmam-ı Malik, Ömer bin el-Hattab'ın şöyle dediğini rivayet eder: "Yol'un usûl ve adabı, farzları ve sünnetleri size gösterildi, siz gayet geniş ve açık bir yol üzerinde bırakıldınız! Buna rağmen kendinizi ve diğerlerini sağa-sola saptırırsanız bu hariç! Şüphesiz bunun sorumluluğu size ait olacaktır!"

Peygamberin (s.a.v.) hadislerinden biri de şu mealde: **"Sonraki her nesilden bazıları bu ilmi, adalet ve ehliyetle yüklenecek ve yüklendikleri ilim sayesinde aşırı gidenlerin tahriflerini, ehl-i batılın din içinde din icad etme girişimlerini, cehalet ehlinin batıl te'villerini bertaraf edeceklerdir."**

İşte bu hadis-i şerif, İslam hidayetine zarar verecek olan üç sınıftan bahsetmekte ve bunlardan aşırı gidenlerin dinde tahrifat yapacaklarını, batıl ehlinin birtakım batıl görüşler ve mezhepler icad edeceklerini, cehalet ehlinin ise dini, olduğundan başka türlü yorumlamak isteyeceklerini haber vermektedir. Fakat her müslüman nesilde, ilim ve diyanet ehlinin tam bir adalet ve ehliyetle bunlara ve bunların tahribatına karşı çıkacaklarını, onların ifsadlarına karşı ıslah ve ihya hareketinde bulunacaklarını da bildirmektedir. Zaten bu ilim, takva ve diyanet ehli olmasaydı, muhakkak Allah'ın dininin aslı bozulur, din diye bir şey kalmazdı. Şüphesiz yüce Allah'ın, bu ümmete böyle alimleri göndermesi, O'nun en büyük lütuflarından biridir.¹⁰⁷

107 Bu hadisi Ramuze'l-Ehadis adlı eserinde zikreden Ahmed Ziyaeddin Gü-

Şeytanın İnsanlar İçin Hazırladığı Vesveselerden Onikincisi:

Kur'an Okurken Harflerin Mahreçleriyle İlgili Düşülen Aşırılık ve Vesveseler:

Bu hususta alimlerimizin daha önce bazı açıklamaları olmuştur. Burada onlardan bazılarını aktarmak istiyorum: Ebü'l-Ferec İbni Cevzi şöyle der: "İblis gerçekten bazılarına Kur'an kıraatıyla ilgili olarak da vesveseler vermiştir. Onlardan birini görürsün ki: Namaza durduğunda Fatiha'yı rahatlıkla okuyamaz. el-Hamdü... el-Hamdü... diye tekrarlar durur. Böylece namazın adabıyla ilgili kanun ve kaidenin dışına çıkar. Bazan da "ğayri'l-mağdûbi aleyhim" ayetini okurken "Dat" harfini tam mahrecinden çıkaracağım diye büyük bir şiddet ve aşırılık gösterirler. Ben, bunlardan birinin bu halini, "Dat" harfini iyi çıkaracağım derken ağzından bol miktarda tükürük çıkarıp saçtığını gördüm. Halbuki harfin yeterince çıkarılmış olması asıldır. Mübalağaya gerek yoktur. Fakat şeytan ne yapıp yapıyor, mübalağayı telkin ediyor. Onun telkin ve vesvesesine kapılanlar da, hem harfin hakikatinden uzaklaşmış, hem de okunan kelamı anlamaya himmet etmek gibi büyük bir hedeften gaflet etmiş oluyorlar. Bütün bunlar ise, şüphesiz aşırılık ve vesveseye kapılmaktır."

* * *

Muhammed bin Kuteybe şöyle demektedir: "Önceleri müslümanlar Kur'an'ı kendi lügatları ile okuyorlardı. Sonraları Mısır ve Acem diyarlarından birtakım kimseler geldi, Kur'an kıraatinde

müşhanevi merhum, bunun şerhinde de şu bilgiyi vermektedir: "Hatib-i Bağdadî'nin nakline göre, İmam Ahmed bin Hanbel'e: "Bu hadis, mevzu (uydurma) bir hadise benziyor gibi Acaba siz bu hususta ne dersiniz?" diye sormuşlar. O da cevaben buyurmuştur ki: "Asla! Bu hadis, sahihtir. Ben bunu, pek çok hadis üstadından duymuşumdur." (Bakınız: Levamiu'l-Ukûl: 5/316, 1294 baskısı. Mütercim)

bazı zelle ve hatalara düştüler. Çünkü bunlar, Kur'an lügatini bilmiyorlardı. Hicaz ehlinin ve emsali Arapların kıraat şekillerine tam vakıf değillerdi. Sürçmelerinin asıl sebebi budur. Ben onlardan dindarlığı ile tanınan birisini bilmekteyim ki, halk kendisine evliya gözüyle bakar, bugüne kadar onun kadar okuyuşu berbad olan birini görmedim. Onun kıraat şekilleri, karışık ve çelişkilidir. Çünkü o, bir harf hakkında tatbik ettiğini onun misli diğer bir harf hakkında tatbik etmiyor, kıraatle ilgili bir kaide koyuyor, sonra hiç bir sebep olmaksızın kaidesine aykırı gidiyor.

Hicaz ehlinin ve emsali Arapların kıraat şekillerini, harflerin mahreçleriyle ilgili tatbikatını terketmek için birtakım zayıf çareler ileri sürüyor. Medd, hemze, işba, izca ve idğam gibi hususlarda çok aşırı gidiyor, talebelerine ve Ümmet-i Muhammed'e büyük zorluklar getiriyor. Allah'ın kolaylık getirdiği yerde, zorluk getirmek ise, Resulullah'ın sünnetine uygun değildir.

Şaşılacak bir haldir ki, bazıları onun bu kıraat şekline iltifat etmiş görünüyor. O şekilde okuyan imamlar bile var. Kılınan namazlar ise, bazan mekruh, bazan da fasit olmaktadır. Süfyan bin Uyeyne, onun kıraat şekliyle kılınan veya imam tarafından kıldırılan namazın iadesinin gerektiği şeklinde fetva vermiştir. Hayırlı bazı kimseler de buna katılmıştır. Bu hayır ve salâh ehlinden olarak Bişr bin el-Haris, Ahmed bin Hanbel'i ismen zikredebiliriz. Fakat garibtir ki insanlar, onun kıraat şeklinin zorluğuna, öğrenmek için çok zaman almasına rağmen, gittikçe bu husustaki iltifat ve rağbetlerini artırmaktadırlar. Onlar sanmaktadırlar ki, bir kıraatin icra ve edası, ne kadar zor ve çetin olursa, o kadar iyi ve faziletli olur! Halbuki bu, gereksiz bir özentî ve yapmacıktan başka bir şey değildir.

Biz müslümanlar ise, her nevi özentî ve yapmacıktan (tekel-lüften), Hz. Ömer'in dediği gibi, açıkça nehyolunmuş bulunmaktayız. Nitekim Peygamber efendimiz, ashab ve tabiinin, ilim ve fazilet ehli selef-i salihîn'in (örnek geçmişimizin) kıraatinde, asla

özenti ve yapmacıklar bulunmazdı. Onların Kur'an okuyuşu, acele etmeksizin ve kolayından bir okuyuş idi. Fazileti üstün, hazakat ve ehliyeti tam olan bir okuyuş ise, mutlaka onların okuyuşudur! Yoksa tekellüf ehlinin okuyuşu değil..."

El-Cami adlı kitabın müellifi el-Hallâl, Ahmed bin Hanbel'in şöyle dediğini nakleder: "Ben, bu tarz kıraati (yani İbni Kuteybe'nin bahsettiği şekildeki okuyuşu) hoş görmüyorum. Bunun, şiddetle mekruh olduğu kanaatindeyim. Tavsiyenize uyacak kimseleri bu tarz okuyuştan menediniz."

Abdullah İbni Mübarek de, Rabî bin Enes'in bu tarz okuyuştan menettiğini nakleder.

Fudayl bin Zeyyad şöyle der: "Birisi Ahmed bin Hanbel'e bu hususu sorduğunda, o şu cevabı vermiştir: "Arabın lügatında bilinmeyen bir lügat ve kıraatten sakınmalı, şiddetli ve mübalağalı idğam ve izca'ı terketmeli." Oğlu Abdullah'ın sorusuna verdiği cevap da bu manâdadır.

Hasan bin Muhammed bin el-Haris'in:

"Peki kişinin bu tarz kıraatin öğrenilmesini mekruh sayıyor musunuz?" sorusuna karşılık olarak da:

"Evet, şiddetle mekruh görüyorum" demiş ve bunu bid'at olarak vasıflandırmıştır.

Cafer bin Muhammed'in ondan rivayetine göre, o bu hususta cevap verdiği zaman, İmam Şafii'nin bunu mekruh gördüğünü söylemiş ve: "Bu tarz okuyuşu yadırgıyorum, bu nedir ki? Onların bu okuyuş şeklinin, Arab'ın kelimasına benzemediği meydandadır" demiştir.

Abdurrahman bin el-Mehdî de, bu tarz okuyan bir imamın arkasında kıldığı namazını iade edeceğini söylemiştir. Bizzat İmam Ahmed bin Hanbel'in, namazın iadesi konusundaki hükmünün iki şekilde rivayet edildiğine şahit oluyoruz. Bunlardan

birincisi, iade edilmesi, ikincisi ise iade edilmemesi hakkındadır. Bizim burada asıl bildirmek istediğimiz ise, din imamlarımızın Kur'an kıraati hususunda düşülen aşırılık ve yapmacıkları da şiddetle kerih gördüklerini anlatmaktır. Peygamber'in (s.a.v.) kıraat hususundaki tatbikatını iyi bilen bir müslümanın, bu husustaki aşırılık ve vesveseleri iyi karşılamayacağında şüphe yoktur. Evet, harflerin mahreçleri hakkında düşülen ifrat ve vesveseler dahi, asla sevgili Peygamberimizin sünnetinden değildir.

VESVESECİLERİN DELİL OLARAK İLERİ SÜRDÜKLERİ HUSUSLARIN CEVAPLARI

Vesveseciler, kendilerini savunmak için bazı deliller ileri sürmektedirler. Onların kendilerini nasıl savunduklarını ve neleri delil olarak ileri sürdüklerini, daha önce görmüştük. Resulullah'ın ve ashabının sünnetinin ise, onların hâl ve gidişlerinin aksine olduğuna dair, buraya kadar yeterli denecek kadar bilgi vermiş bulunuyoruz. Şimdi de, onların kendilerini savunmak için ileri sürdükleri hususlara, ondört madde halinde cevaplar vermek istiyoruz:

İbadetlerde İhtiyat Olsun Diye Vesvese Edenlere Verilen Cevaplar:

Onlar diyorlar ki: "Biz bunları, sırf ihtiyat olsun diye yapıyoruz." Bizim buna cevabımız şöyle olacaktır: Adına "ihtiyat" denilmesi önemli ve yeterli değildir. Bunun, sünnet'e uygun olup olmadığına bakmak zorunluğu vardır. Bu "ihtiyat" denilen şey, Peygamberimizin ve O'nun ashabının işine ve emrine uygun mudur, değil midir? İşte asıl düşünülecek, cevabı aranılacak nokta burasıdır. Sünnet'te yeri olmayan bir şey için, "yeri vardır" demek, yalan ve iftira olmaz mı? Böyle bir şeye "ihtiyat" demek; tıpkı içki düşkünlerinin, sarhoşluk veren şeyin adına "şarap"tan

başka bir ad vermelerine benzer. Riba'yı irtikab edenlerin, "riba" yerine "muamele-i hile-i şer'iyye" demeleri de böyledir.¹⁰⁸

Resulullah efendimizin açıkça lanetlediği bir iş olan Hulle'ye de nikah dedikleri gibi... Keza Resulullah efendimiz, namazını, tavukların yerden dane ayıkladığı gibi kılan birisi için, **"namazını iade et, çünkü sen namaz kılmadın"** buyurmuştur. Evet, namazını böyle kılan kimse namaz kılmıştır amma, kılmamıştır. Çünkü yüce Allah (c.c.) onu kabul buyurmamıştır. Bunun için Resulullah da kendisine, **"namazını kıl, çünkü sen namaz kılmış değilsin"** buyurarak, onun namaz dediği şeyin, namaz olmadığını haber vermiştir.¹⁰⁹

Dinde aşırılık ve vesveseden ibaret olan bir şeye, ihtiyat demek de işte bunun gibidir.

Bilmek lazımdır ki, kişiye fayda verecek ve sevap kazandıracak olan "ihtiyat", sünnet'e uymak ve muhalefet etmekten kaçınmak hususunda gösterilecek olan ihtiyattır. Yoksa kulun kendisinin "ihtiyat" adını verdiği şey değildir. Aksi halde kişi, adına ihtiyat dediği şu veya bu şeyle sünnet'in dışına çıkmış, asıl ihtiyatı terketmiş olur da, haberi bile olmaz. Yani sünnet'e muhalefet etmekte, zerre kadar ihtiyat bulunmaz! Böylesi, ihtiyat hakikaten çok uzaktır.

Bazıları da, din imamlarının üzerinde ihtilaf ettikleri talâk meselesinde, hemen talâkın vukuu ile hüküm verirler ve: "Zinaya düşme ihtimalini önlemek için bu bir ihtiyattır!" derler. Mesela: Talâk-ı mükreh, talâk-ı sekrân, üç talâk birden boşama, mücer-

108 Mısır'daki içki düşkünlerine dikkat ediniz! Aynen şarap gibi, akıllarını örtüp gideren, kendilerine sarhoşluk veren içkilere, "boza", "bira" gibi çeşitli isimler verirler. Böyle isim değiştirmekle hakikat değişir mi? Haram helal olur mu?

109 Bunu, Buhari, Müslim, Ebu Davud ve Nesai, namaza ait ilgili bölümde Ebu Hureyre'den rivayet etmişlerdir. (M. Afifi.)

red niyet ile boşama, belli bir zaman tayin ederek boşama, boşama ile yemin etme gibi meselelerde kendisine müracaat edilen bir müftü; herhangi bir delile dayanmaksızın sırf taklîd ile talâkın vukuuna hüküm verir ve bunu bir "ihtiyat" sayar. Bu suretle asıl ihtiyatı bırakmış olur.

Böyle bir fetvayı veren: "Kişinin iffetini koruyup zinaya düşmesini önlemek için, bu bir ihtiyattır" diyor. Halbuki aslında o, ihtiyatın manâsından uzaklaşmış oluyor. Çünkü boşandığı kesin olarak belli olmayan (üzerinde ciddi ihtilaf bulunan) bir hanımı, kendi kocasına haram kılmış, bir başkasıyla evlenmesini ise mubah kılmış oluyor, ihtiyat bunun neresindedir? Halbuki o, meseleyi ümmetin imamlarının ittifak ettiği yerde bıraksa, yahut Allah ve Resulü'nden gelen kesin deliline bağlasa, gerçekten ihtiyatla amel etmiş olurdu. Nitekim ümmetin imamlarından İmam Ahmed bin Hanbel, talâk-ı sekrân meselesinde bunu açıkça bildirmiştir. Ebu Talib rivayetine göre, o şöyle demiştir:

"Bu durumda talâkın vukuu ile hüküm vermeyen, bir netice getirmiş olur. Vukuu ile hüküm veren ise iki netice getirmiş bulunur. Yani boş düştüğüne hükmettiği kadını, kocasına haram, başkasına helal kılmış olur. Verdiği hükümle bir tek netice getiren ise, o kadının kocasının nikâhında devamına hüküm vermiş olmaktadır ki, bunun getirdiği bu netice, öbürünün getirdiği iki neticeden hayırlıdır. Ümmetin ittifakı bulunmadıkça, talâkın vukuuna hüküm vermekte ihtiyat bulunmaz. Böyle bir ittifak bulunursa veya Allah'tan ve Resulü'nden açık bir bürhan = beyan olursa, bu takdirde bununla hüküm vermek ihtiyattan da öte vacib olur."

* * *

Üstadımız Şeyhülislam İbni Teymiye de şöyle demiştir: "ihtiyat gerçekten çok güzeldir. Fakat bunun, sünnet'e muhalefete yol açmamasına çok dikkat etmek zorundayız. Sünnet'e muhalefete

yol açan bir ihtiyat, ihtiyat olmaktan çıkar. Bu durumda ihtiyat, böyle bir ihtiyatı terketmektir."

İşte bu suretle iyice anlaşılmış oldu ki, vesvesecilerin: "Biz ihtiyatla amel ediyoruz ve Peygamberimizin: **"Şüpheli şeylerden sakınmak"** hususundaki hadisleriyle amel ediyoruz" demeleri, tamamen yanlıştır, zira şeytanî vesveselere kapılarak şahsî birtakım amel ve hareketler ihdas etmeyi haklı çıkaracak, hiçbir şer'î delil bulunamaz.

Şüpheli şeylerden sakınmaya gelince: Evet, hakkın batıl ile, helalin haram ile karışıp iki taraftan birini tercih için bir delil ve sebep bulunamazsa, bu şüpheli olarak kalır, iki tarafa ait delil ve emareler birbiriyle çeliştiğinden, kişi şüphe ve zandan kurtulamaz, işte bu gibi durumlarda, şüpheli şeyi terkedip açık ve kesin olana yönelmek tavsiye edilmiştir. Peygamberimizin sünneti ortada iken, yol gündüz gibi aydınlık iken, "acaba bu, ibadet midir, yoksa bid'at midir?" gibi vesvese ve evhamlara mahal yoktur. Çünkü Resulullah'ın ümmeti için getirip tebliğ buyurduğu kavli ve ameli sünnette, hiçbir kapalılık yoktur! Binaenaleyh şüpheli şeyleri terketmek isteyenler, vesvese ve evhama değil, alemlere rahmet olarak gönderilmiş bulunan Resulullah efendimizin sünnetine yönelmelidir.

Gulüvv ve bid'at (aşırılık ve sonradan) olduğu kesin olarak bilinen bir şeyi "ihtiyat" adıyla irtikab eylemek ise, şüphesiz sünneti terketmek olur. Vesvese ve evhama kapılmak olur. Asla ihtiyat veya şüpheli şeylerden sakınmak olmaz. Allah'ın rıza ve mahabbeti de ancak, O'nun ve Resulünün emredip meşru kıldığı şeyleri yapmakla kazanılır. Yoksa kulun kendiliğinden yakıştırıp icad ettiği, adına "ihtiyat" dediği bid'atlarla değil...

Peygamberimizin yemekten sakındığı hurmaya gelince: işte bu, şer'î manâda şüpheliden sakınmaktır. Çünkü Peygamberimiz burada, **"ben bunun sadaka hurması olmasından korkarım"** buyurmuştur. Evet, Peygamberimize sadakaa hurması

da gelirdi, evinin ağızı olarak da hurma gelirdi. Yemekten sakındığı hurmanın, bu iki nevi hurmadan hangisine ait olduğunu bilmediği için yemedi ve öyle buyurdu. Dikkat edilirse Peygamberimizin bu husustaki sözleri, ihtiyat ve takvanın temelidir. Şüpheli şeylerden sakınmak hususunda da bir asıldır. Bunun, vesvesecilerin vesvese ve vehimleri ile bir ilgisi yoktur.

Onların kendilerini savunmak üzere: "İmam-ı Malik, karısını boşayan fakat bir talâk mı, yoksa üç talâk mı boşadığından şüphe eden kimsenin, ihtiyaten karısını üç talâk boşamış olacağına hüküm vermiştir" demelerine gelince: Evet, bu Malik'in sözüdür. Fakat ümmetin bütün imamları bir yana bırakılacak da, Malik'in bu sözü hüccet mi alınacak? İmam Şafii, İmam Ebu Hanife, İmam Ahmed ve bu meselede ona muhalefet eden çok sayıdaki imam ve alimlerin hükümlerini görmezlikten mi geleceğiz? Bir tek imam böyle söyledi diye, bütün imamlar mezheb ve hüccetlerini terk mi edecektir? Malik'in bu sözü, tek başına bir hüccet değildir, belki kendisi için hüccet aranan bir sözdür. Ümmetin alimlerinin büyük bir ekseriyeti ise ona karşıdır ve meseleye şöyle bir açıklık getirirler: "Şimdi bu meselede, nikahın varlığı kesindir, fakat onu izale eden talâkın vukuu ise kesin değildir.

Hanımına talâk vermiş olan kişi, talâk'ın ric'î veya bâin olduğunda şüphe ettiğine göre, talâkın her iki nevine de ihtimali var demektir. Eğer ric'î ise, nikahı izale etmez. Eğer bâin ise izale eder. Ortada bu şekilde bir şüphe vardır. Fakat nikahın varlığında herhangi bir şüphe yoktur. Sadece var olan nikahı izale eden bir şeyin olup olmadığı üzerinde şüphe edilmektedir. Aslında var olan nikah, onu kesin olarak izale eden bir sebep bulununcaya kadar var olarak kalacaktır. Şeriatte asıl olan işte budur...

Cumhur-u ulemanın bu açıklamasına karşı şöyle itiraz edilebilir: "Bu meselede haram kılıcı sebebin bulunduğu kesin, helal kılıcı sebebin bulunduğu ise kesin değildir."

Cevaben deriz ki: "Talâk-ı Ric'î, size göre dahi haram değil-

dir. Bunun için, nikahı tazelemeden hanımının helal olduğuna hüküm veriyorsunuz. O halde buna niyet etmekle ric'î olur."

Denilirse ki: "Aksine bu haramdır, ancak ric'îye niyet edip hanımı ile birleştiği sırada helal olur."

Cevabında deriz ki: "Böyle bir yorumun, sizi haklı çıkaracak bir tarafı yoktur. Çünkü bir talâk boşaması halinde o, ortadan kalkmayacak bir haramlığa değil, karısına ric'at etmekle (dönmekle) ortadan kalkacak olan bir haramlığa niyetlenmiş oluyor. Onun şüphe etmediği husus da budur. Ve bu meselede, vesvese ehlini destekleyen bir şey bulunmamaktadır."

Talâk Konusunda Vesvesecilere Verilen Cevaplar:

Talâk ile yemin eden kişinin durumunu da cevaplandıralım: Mesela kişi: "Şu bademin içinde iki çekirdek vardır" diyerek veya benzeri bir söz sarfederek iyice bilmediği (şüphe ettiği) bir hususta talâk ile yemin eder ve sonunda üzerine yemin ettiği şey, onun dediği gibi çıkar. Bir defa bu meselede çoğunluğun hükmü, yemininin bozulmaması şeklindedir. Üzerine yemin ettiği şeyin yemin ettiği gibi olup olmadığı anlaşılmadan meçhul olarak devam etmesi halinde de hüküm böyledir. Nikah, kat'i ve yakînî olarak sabittir ve şek ile zail olmaz.

İmam-ı Malik'in (rahimehullah) dayandığı kaideye gelince: O, yemin eden kişinin hakikate uygun olarak yemin edip etmediğinde şüphe etmesiyle talâkın vukuuna hükmettiği gibi, talâkın sayısında şüphe ettiği zaman veya hanımlarından hangisine talâk verdiğinde tereddütte bulunduğu zaman da talâkın vukuu ile hükmetmiştir. Demıştır ki: "Kişi, hanımlarından birini boşasa ve fakat hangisini boşadığını bilmeseydi ve îlâ müddedince (yani dört ay müddetle) bu şüphesi devam etse, bu müddetin bitiminde hanımlarının hepsi kendisinden boş düşer."

Yine İmam-ı Malik'e göre, talâk ile yemin eden kişi, yemin ettiği sırada kesin olarak bilemediği, şek ve şüphe ettiği herhangi

bir hususu zikretmekle yemininde hanis olur ve talâk vukua gelir. Mesela: "Şu gördüğüm şey insan değil, hayvandır" dese, fakat hayvan olup olmadığını bilmesi veya esasen bilinmesi mümkün olmayan bir hususu zikretse, bu hususta kesin ilmi olmadığı gibi, ilme yakın galebe çalan bir zannı da bulunmasa, yine talâk vukua gelir. Sonunda ister yemin ettiği gibi olduğu anlaşılın, ister yemin ettiği gibi olmadığı anlaşılmış bulunsun farketmez. Çünkü yemin ettiği sırada şek ve şüphe içindedir, diyor. Malikilere göre, şek ve şüphenin galebe çalması ile yemin bozulmuş olur. Onlara göre, kişi yemin etse, sonra yemin edip etmediği hususunda şüphe etse, yine böyledir. Bu durumdaki kişinin, hanımından ayrılmasını emrederler. Ancak bunun vacib mi, yoksa müstehab mı olduğunda ihtilaf ederler. İbni Kasım vacib olduğunu söyler, Malik ise müstehab olduğunu...

Ümmetin imamlarının büyük bir ekseriyeti ise, bu ve benzeri durumlarda, kişinin hanımından ayrılmasına hüküm vermezler. Bunun ne vacib olduğunu, ne de müstehab olduğunu kabul etmezler. Çünkü ulemanın cumhuruna göre, şer'î usûl ve kaide böyledir:

"Şek ve şüphe, aslında var olan ve var olduğu kesin olarak bilinen şeyi izale edemez! Yakın, ancak kendisi gibi veya kendisinden daha kuvvetli olan yakın ile zevale erer."

Yine Talâk Konusunda Vesvesecilere Verilen Diğer Cevaplar

Soru: Hanımlarından belli birini boşayan, sonra bunun hangisi olduğunu unutan veya hanımlarından herhangi birini tayin etmeksizin boşamış bulunan bir kimsenin durumu nedir?

Cevap: Bu meselenin cevabında İslâm fukahasının ihtilaf ettikleri malumdur, İmam Ebu Hanife, Şafii, Sevri ve Hammâd'a göre, hanımlarından herhangi birini tayin etmeksizin boşamış bulunan kimse, hanımlarından hangisini boşamak isterse onun

 zerine talâk verir. Fakat unutma halindeki meselenin c z m  bundan farklıdır. Bu durumda, hangisini boşamış olduğunu hatırlayınca kadar bekler. Meseleye bir açıklık gelmeden veya kurra c kerek c z m getirmeden vefat etmiş olsa, Ebu Hanife'ye göre, hanımları kendilerine isabet eden mirası aralarında taksim ederler, içlerinden birini mahrum edemezler. şafii'ye göre aralarında anlaşarak taksim ederler. Malikilere göre ise, hangisi olduğunu bilmeksizin hanımlarından birini boşamış olan kimse; bütün **hanımlarını** boşamış olur. Fakat içlerinden belli birini boşasa da bunun hangisi olduğunu unutmuş bulunsa, tekrar hatırlayıp belli edinceye kadar bekler. Zaman uzarsa, il  müddeti kadar (dört ay) bekler, yine hatırlayamazsa, hepsi boş düşer. Eğer boşama esnasında hanımlarına hitaben: "içinizden biriniz boştur!" dese ve bunun hangisi olduğunu tayin etmese, hepsi birden boş olurlar.

 mam-ı Ahmed'e göre, her iki surette de, hanımlarının arasında kurra c kilerek mesele c z me kavuşturulur. Onun mezhebinin alimlerinden bir topluluğun, ondan rivayeti böyledir. el-Muğni adlı kitabın sahibi ise, boşarken hangisini boşadığını belli etmediği durumda, mesele kurra ile c z l r. Belli edip sonradan unutma durumunda ise, tekrar belli oluncaya kadar bekler ve hanımlarından hiç birine yaklaşmaz. Nafakalarını verir. Bu esnada vefat ederse, miras için aralarında kurra c kilir, der. Kurra c kiminin, hanımlardan hangisinin boşanmış olduğunun unutulması halinde değil, aralarındaki mirasın taksimi üzerinde kullanılacağına dair bazı nakillerde bulunur.

Mezhebimiz alimlerinden pek c klarının dediği gibi,  stadımız ise, her iki surette de kur'a c kimi ile c z me gitmeyi tercih eder ve şöyle der: "Sahih olan, her iki surette de kur'a c kimidir."

Ben dahi bunu tercih ediyorum. Nitekim mezhebimiz alimlerinden bir topluluğun  mam-ı Ahmed'den açıkça bildirdikleri bu-

dur. Kendisinin sözlerinin ekserisi her iki surette de kur'a çekimi üzerindedir.

Kur'a çekimi hakkında şer'an sabit olan deliller, buradaki meselenin her iki şikkına da şamildir. Talâkta tayin edilip sonradan unutilan ile, önceden mübhem ve meçhul bırakılan aynıdır, ikisi arasında esaslı bir fark yoktur. Kocayı, hangisini boşadığını hatırlayıp tayin edinceye kadar bekletmekte, bu sırada bütün hanımlarını kendisine yasaklamakta, nafakayı devam ettirmekte, gerek koca için gerekse hanımları için çeşitli mefseketler bulunmaktadır. Şer'i kanun ve kaidelerin yeterliliği dahi, ihlal edilmiş olmaktadır. Kur'a çekimi ise, şer'i maslahat ve maksatlara uygunluk arz etmektedir. Keza kocanın ve hanımlarının maslahat ve iyiliklerine de uygun düşmektedir.

Kocayı ve hanımlarını boşlukta ve askıda bırakmak ise, maslahata uygun değildir. Erkek olsun kadın olsun, bir insanın; evli de değil, bekar da değil, nikahlı da değil, boşanmış da değil bir vaziyette tutulması, insanın maslahatına nasıl uygun olabilir? Bütün esasları, hükümleri ve kaideleri ile insanın fitratına ve maslahatına tam mutabakat halinde bulunan İslam Şeriatında ise, böyle bir mesele yoktur! Bunun bir örneği gösterilemez. Şeriat, hükümlerin bekletilmesini değil, çözümlerin getirilmesini ister. Esasa en uygun, en yakın yollarla çözüme gitmeyi hedefler. Eğer bu en yakın yollar da bulunamaz, bilinemez ise, kura çekimi yolunu gösterir.

Nitekim birçok meselede şer'an bu yola gidilmiştir. Evet, kur'a çekiminin de itiraz götürür tarafı olduğu ileri sürülüp: "Çekilen kur'a, gerçekten kendisine talâk verilmiş olan hanıma değil de, bir diğerine isabet edebilir. Bu bir hata değil midir?" denilebilir. Evet, bu durumda bir hata meydana gelmiş olabilir. Fakat bu hata, şer'an mahzuru ifade etmez. Çünkü bazı hatalar vardır ki, şer'an affa uğrar, İşte bu meselede de, talâkın hangi hanım üzerine verildiği bilinmemektedir, bilinmemesi sebebiyle de yok

hükmündedir. Çünkü meçhul olan, mâdûm (yok) olan gibidir. Meseleyi meçhuliyette (karanlıkta) bırakmanın bozukluğunun çokluğuna ise işaret etmiş bulunuyoruz. Bu, talâkta (boşamada) böyle olduğu gibi, îtakta yani köle azad etmekte de böyledir. Şeriat, hiç bir konu ve meselede, bozukluktan yana olamaz!

Kur'a çekimini son çare olarak kullanmak hususunda, Resulullah efendimizin sahih sünnetinde delil mevcuttur.¹¹⁰

Nitekim Sahih-i Müslim'deki bir hadise göre, Sevgili Peygamberimiz, azad edilecek köleler hakkında bunu tatbik buyurmuşlardır, imam Ahmed bin Hanbel de bunun, nikah mevzuunda da tatbik edilebileceğini açıkça ifade etmiştir. Veki'in rivayetine göre, Hz. Ali de talâk mevzuunda kur'a ile hüküm vermiştir.

Hanbel'in ve İbn-i Mansur'un rivayetine göre, o şöyle demiştir: "Bir kızı, velilerinden biri bir adama, diğer velisi de diğer bir adama nikah etmiş olsalar, fakat bunlardan hangisinin önce nikâh kıydığı bilinemese, bu iki nikah arasında kur'a çekilir ve kur'a hangisine çıkarsa, onun nikahının önce kıyılmış olduğuna hükmedilir."

Kadının kocasını tayin etmekte yeterli ve kuvvetli olan kur'a çekimi, nikahlı kadınların hangisinin boşanmış olduğunu tayin hususunda da yeterli olması, niçin kabul edilmesin? Şeyh Ebu Muhammed'in: "iki hanımından hangisini boşadığı hakkında şüpheye düşmekle, iki hanımından her biri, yabancı bir kadına benzemiş olmaktadır. Yabancı bir kadını, nikah edip etmediği hakkında şüpheye düşen kimseye, bu yabancı kadın helal olmadığı (nikâhlı sayılamayacağı) gibi, her iki hanımı da kendisine helal olmaz" diye bir itirazı bulunmaktadır. Buna şöyle cevap veririz:

"Aralarında fark var! Aslen var olan nikâhın devam edip

110 Resulullah'ın (s.a.v), bu kur'a tatbikatı ile ilgili haberi: Müslim, Ebu Davud ve Nesai, İmran bin Husayn'dan rivayet etmişlerdir. (M. Afifi).

etmediği hakkındaki şüphe ile, nikah akdinin bulunup bulunmadığı hakkında düşülen şüphe aynı değildir. Çünkü ikincisinde, o yabancı kadın ile nikâh akdi yaptı mı, yapmadı mı bilemiyor. Bunda aslolan ise, yokluğuna ve haramlığına hüküm vermektir. Meselenin diğer şikkında ise, nikahın varlığı kesin olarak bilinmektedir. Şüphe sadece var olan nikâhın izalesi üzerindedir. Bunda ise nikâh ve helallik asıldır. Şüphe sonradan gelmiştir ve hangisini kendisine haram kıldığı üzerindedir. Çözüm için ise dört ihtimal bulunmaktadır:

- 1- Hanımlarının her ikisini de kendisine haram veya helal kılması,
- 2- Kendisine, "hangisini haram kılmak istiyorsan seç" denilmesi,
- 3- Herhangi bir çözüm getirmeden ebediyen bekletilmesi,
- 4- Kur'a çekilmesi...

* * *

Bu dört ihtimalden birincisi batıldır, sünnette bunun yeri ve aslı yoktur. Şeriat sahibi, bu hususta kur'a çekiminden başka bir usule itibar etmemiştir.

Özet olarak deriz ki: Yukarıda sözü edilen iki hususu aynı saymak doğru değildir. Çünkü birinci hususta nikâhın varlığı ve helallik kâfidir, şüphe bunun izalesi üzerindedir, ikinci şıkta ise, haramlık kafi olup, şüphe helalliği üzerindedir.

O diyor ki: "Kur'a çekimi, boşanmış olandan haramlığı, üzerine talâk verilmiş olandan da talâkı kaldırmaz."

Bunun cevabında deriz ki:

"Boşanmış olanın hangisi olduğu meçhul olup tayini için de bir yol bulamayınca, kur'a çekimi bu hususta bir haberci ve şahit durumundadır. Bu, zarureten dolayı böyledir. Başka çözüm yolu

olmayınca, bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmıştır. Bu hususta nefsü'l-emre (işin hakikatine ve iç yüzüne) değil, şeriatın hükümüne itibar edilmiştir. Çünkü şeriat bizi, nefsü'l-Emir ile (bilinmeyenini bilmekle) mükellef kılmamış, bilinebilen ve ortaya çıkan ile hükmetmiştir. Bundan dolayı, birisi karısına talâk verse sonra bunu büsbütün unutsa da ölünceye kadar hanımı ile birlikte yaşasa, yine nikâhlı olarak yaşamış olur. Çünkü hiç hatırlamadığı bir şeyle o, mükellef değildir. Doğan çocukların nesebi de ona aittir, miras da sabittir. Halbuki onun karısı nefsü'l-emirde (hakikatte) boşanmıştır. Fakat Allah'ın dinindeki hükümde boşanmış değildir, itibar, nefsü'l-emre değil, Allah'ın hükmünerdir. Nitekim hiül, hakikatte doğmuş olsa da görülmese veya buluttan dolayı görülmese, yeni ayın girdiğine hüküm verilmez. Nefsü'l-emirde ve hakikatte doğmuş olması, Allah'ın hükmünde de doğmuş sayılmaz. Dinde bunun pekçok benzerleri bulunmaktadır.

* * *

Evet, bu durumda o kadın nefsü'l-emirde boşanmıştır, fakat bu bilinmemektedir. Çünkü kişi, hanımını boşadığını hiç hatırlamamaktadır. Binanaleyh hüküm itibariyle boşanmış sayılamaz. Netice de bundan ibarettir.

O yine itirazında diyor ki:

"Kur'a çekiminden sonra, hangisini boşamış olduğunu hatırladığı takdirde, boşanmış olan hanımı kendisine haram olur. Eğer kur'a çekimi haramı kaldırmış olsaydı veya üzerine talâk verilmiş olandan talâkı giderseydi, bu netice hasıl olmazdı."

Cevabında deriz ki:

"Kur'a çekiminin hükmü, unuttuğunu hatırlamadığı müddetçe geçerlidir, hatırladığı zaman ise hükmü kalkmaktadır. Nitekim teyemmüm eden kimse, suyu bulamadığı veya kullanmaya gücü yetmediği müddetçe teyemmümü geçerlidir. Suyu görünce

teyemmümü bozulmaktadır. Toprağın abdestte (teyem-mümde) geçerli olmasının suyu kullanmaktan aciz olmaya bağlı olduğu gibi, kur'a çekiminin geçerliliği de böyledir. Bu sebeble kur'a çekiminin geçersizliği iddia edilemez. Teyemmümün geçersizliği iddia edilemediği gibi...

Dinde bunun benzerleri çoktur. Mesela: İctihad meselesi de böyledir. Yani teyemmüm ve kur'a çekimi gibidir. Hakkında şer'i bir nass (kanun) bulunmadığı müddetçe ictihad ile amel edilir, nass olduğu bilindiği zaman ise terk olunur. Bu durumda ictihad, sadece şer'i nassa aykırı olanı iptal etmek için kullanılır.

O diyor ki: "Alimlerimizden el-Harakî şöyle demiştir: Bir kimse hanımını boşasa fakat bir talâk mı, üç talâk mı boşadığını bilemese, üç talâk boşamış olur. Keza: "Bir tek hurma yersem, karım boş olsun!" diye talâk ile yeminde bulunan bir kimse, hurma içine düşse de ondan bir tek yese, talâk ile yeminini hanımlarından hangisinin üzerine verdiğini bilinceye kadar, hanımı kendisine helal olmaz." İşte el-Harakî'nin sözü de böyledir.

Evet, el-Harakî böyle demiştir. Fakat o, bu mesele ile hanımlarından birini boşayıp da hangisini boşadığında şüphe eden kimsenin meselesini birbirinden ayırmıştır. Bu sonuncu meselede kur'a çekimi ile çözümü kabul etmiştir. Halbuki, bir talâk mı üç talâk mı boşadığında şüphe edenin meselesinde de, söylenen sözlerin çoğu, bir talâk boşamış olacağı üzerindedir. Mezhebimizde zahir ve meşhur olan da budur. el-Harakî'nin seçip beğendiği söz ise, Maliki mezhebine aittir. Hurma yemeyeceğine dair talâk ile yemin etmiş olanın meselesine gelince: el-Harakî'nin bu meselede söylediği, haramlığı da, mekruhluğa da ihtimallidir. Çünkü o, "kesin olarak bilinceye kadar, hanımına yaklaşımdan menolunur" demiştir. Şafii ve Ebu Hanife'nin mezheplerine göre, o kişi yemininde hânis olmadığı gibi, hanımına yaklaşması da kendisine haram olmaz. Ebu'l-Hattap'ın tercihi budur, sahih olan da bu-

dur. el-Harakî'nin, "men olunur" sözünden maksadı eğer "haram olur" demekse, onun bu sözü, hanımını boşayıp da bir talâk mı, yoksa üç talâk mı boşadığında şek eden kimsenin durumu hakkındaki kendisinin ve Malik'in sözüne benzemektedir.

* * *